

tv-15 naš TOVARIS

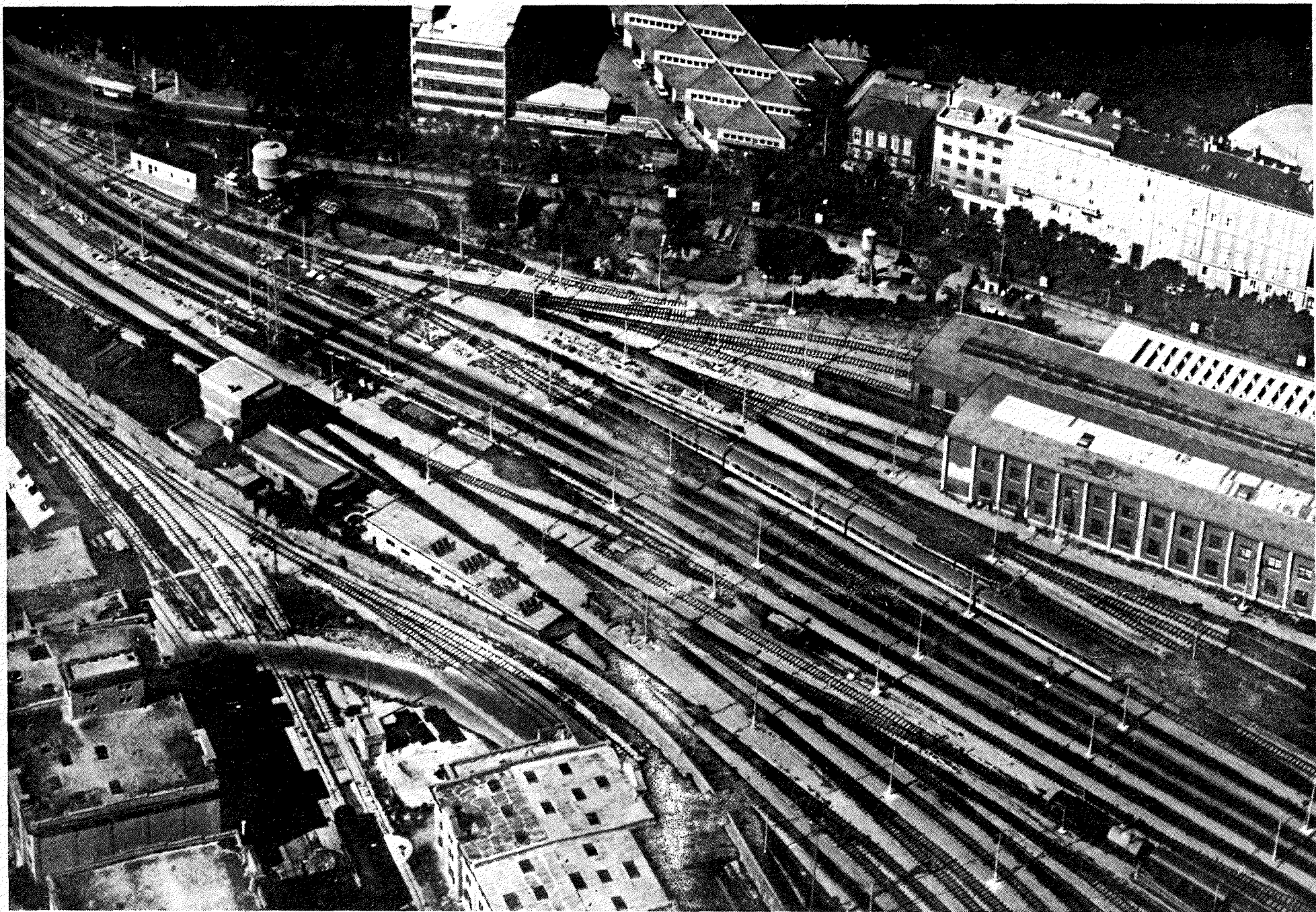
Št. 3
21. januarja 1988
Leto XXVI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Naša osrednja tema: ustavne spremembe

Dinamika namesto skleroze

Franc Šetinc v razpravi na seji CK ZKJ

Nesporna je resnica, da ni in ne more biti moderne federacije, če hkrati ne krepimo samostojnosti in odgovornosti republik in pokrajin za njihovo lastno usodo ter za skupni razvoj in učinkovito delovanje federacije.

Nikoli ne smemo pozabiti, da imamo dvoje vrst samoopredelitve: nacionalno in samoupravno, kar tvori enovito celoto.

Nesprejemljiva je dilema o tem, ali je Jugoslavija v prvi vrsti skupnost suverenih narodov oziroma republik, ali pa je pretežno skupnost samoupravnih ljudi v združenem delu, saj je oboje med seboj dialektično povezano in ne v kakršnemkoli nasprotju.

V tem smislu tudi ne smemo ločevati razrednega momenta od nacionalnega, če ne želimo zaiti v pogubne deformacije in težko rešljive konflikte.

Član zveze komunistov le stežka dojema pomen Titovega in našega skupnega »ne« v preteklosti, ko so nas hoteli v imenu internacionalizma okrniti tako za razredno kot za nacionalno svobodo. Tak »ne« bi zdaj zagotovo izrekel tistim, ki mislijo, da je mogoče s splošnim referendumom, po poti majorizacije reševati vprašanje ustavnih sprememb.

Javna razprava je nemara najboljša priložnost za vnovično uveljavitev Leninovega načela, ki pravi, da se morajo napredne sile v centru spopadati z vse-

mi pojavi hegemonizma in unitarizma, znotraj posameznih narodov pa mora biti težišče boja zoper sleherni izražanje nacionalizma. Videti pa je, da so stvari zdaj postavljene na glavo: iz centra prihajajo pogosto pavšalne obtožbe zoper republiški etatizem tudi v primerih, ko ni nobene potrebe, obenem pa v republikah in pokrajinah krivijo federacijo za vse grehe, kot da zanje niso odgovorni.

Razlog je predvsem v tem, ker v materialnih odnosih prihaja do resnih problemov, ki se jim ne moremo izogniti in jih z administrativno-etatskim diktatom, s pregledovanjem in podobnim ni mogoče premagati. Rešitev lahko poiščemo edino v pogumnejšem prehajanju z ekstenzivnega v intenzivno gospodarjenje, v gospodarstvo, ki bo odprto v svet, v dograjevanju družbenoeekonomske ureditve, v učinkovitejšem gospodarskem sistemu, v demokratizaciji političnega življenja ter v doslednejšem uveljavljanju pravic in svobod delovnih ljudi in občanov.

Hkrati moramo hitreje izvajati reformo najpomembnejšega dela političnega sistema – metode in vsebino dela subjektivnega dejavnika, predvsem zveze komunistov in socialistične zveze.

Spreminjanje naših ustav bo ostalo mrtva črka na papirju, če ne bomo v temeljih spremenili načina delova-

nja celotnega subjektivnega dejavnika v duhu Kardeljevih Smeri razvoja.

Prav od tega je v veliki meri odvisna krepitev socialističnega samoupravljanja, ki mora kot sistem postati bolj stabilno in učinkovito in mora namesto skleroze omogočiti večjo družbeno dinamiko. Videti pa je, kot da smo pozabili na to, da moramo celoten politični sistem opremiti z neizogibnim znanstvenim in strokovnim aparatom, saj bomo sicer delegatski sistem obravnavali kot neke vrste avtomatizem, ki naj bi kar sam po sebi dajal prepričljive rezultate. Žavzemati se moramo za večjo vlogo znanosti, ki mora biti vpeta v družbene procese ter pripravljena prevzeti nase svoj del odgovornosti.

Kardelj je ob neki priložnosti posebej govoril o načinu delovanja političnega vrha po Titu. Dejal je, da bodo v načinu dela političnih vrhov potrebne določene spremembe v smeri večje kolektivnosti dela, demokratičnosti in odprave vseh in vsakršnih hierarhičnih odnosov. Ne smemo se izogibati odkritemu pogovoru o razlikah in o ustvarjalnem iskanju poti za njihovo usklajevanje in premagovanje. Razlik, ki utegnejo biti usodne za razvoj Jugoslavije kot celote ter njenih posameznih delov, ne smemo prikrivati z navidezno enotnostjo, še posebej ne z zaprtimi sejami in forumskimi poročili javnosti.

Politični center mora imeti več avtoritete in ugleda, toda ne pridobljenih po poti povečevanja pooblastil, temveč s kakovostjo svojega dela in odgovornosti ter z manjšo mero oportunitizma do nenačelnih pritiskov. Skratka, za nas, za zvezo komunistov, je bistveno vprašanje, ali je naša ustava z vsemi svojimi dopolnili sodobna ustavna listina, kakršno potrebuje sodobno urejena, pravna, samoupravna in socialistična večnacionalna skupnost. Je ne le učinkovito sredstvo za izhod iz krize, temveč tudi vzvod za hitrejši vsestranski materialni, kulturni in civilizacijski razvoj, za sprejetje izzivov sodobnih tehnoloških kulturnih in drugih teženj in procesov v svetu? Pa seveda tudi našega dejavnega vključevanja v te procese? Ali smo na tej poti v enakem obsegu, v kakršnem je bila socialistična federativna republika Jugoslavija s Titom še ne dolgo tega uspešna, saj je Tito upravičeno dejal, da lahko Jugoslavija, čeprav majhna država, v političnem in moralnem smislu da več kot v materialnem – predvsem v nujenjem vzgleda o tem, kakšen bodi človekov položaj v družbi in kakšni morajo biti odnosi med svobodnimi narodi v svetu?

V takšni družbi bo dovolj prostora in možnosti za vsestranski razvoj in uveljavitev vsakega naroda ali narodnosti ter slehernega posameznika; to bo potemtakem družba, v kakršni bo vsakdo želel živeti.

Če ne zlati, pa vsaj devizni čevlji

Kako živi tovarna čevljev Alpina v okviru sedanjih gospodarskih ukrepov in obetov

»Hoja je pomembno znamenje človekove osebnosti, njegovega razpoloženja in zdravja. To pač niso posebnosti le žirovskega človeka, veljajo pa seveda tudi zdaj. Prav po hoji ljudje že od daleč spoznavajo in prepoznavajo posameznika. Tudi počasi se daleč pride... Po izrabljenih podplatih in drugih poškodbah obutve pa (tudi žirovski) čevljarji ugotavljajo morebitne anomalije na nogah njihovih lastnikov...« Tole je odlomek iz etnološke študije žirovske domačinke Marije Stanonikove o prometu na Žirovskem, ko v začetnem poglavju svoje nedavno izdane knjige navaja tudi peš hojo kot »promet«, čevlje pa kot »pro-

Na medobčinski gospodarski zbornici za Gorenjsko so v lanskem novembru in decembru opravili številne pogovore z direktorji gorenjskih tovarn, da bi prišli do najbolj sprotnih in relevantnih podatkov o stanju v gorenjski industriji, pa tudi do napovedi in obetov za to leto. Iz teh srečanj je vela precejšnja zaskrbljenost, saj je z novimi zveznimi ukrepi utrpela največ škode prav predelovalna industrija, zato v okviru le-te pričakujejo letos tudi največ izgub (že v prvem tromesečju). Gorenjski direktorji so opozarjali, da se bodo ob nespremenjenih pogojih gospodarjenja že v aprilu ali maju začele težave najresneje zaostrovati.

Predsednik medobčinske gospodarske zborice za Gorenjsko Bojan Urlep je v enem nedavnih intervjujev v tej zvezi dejal, da se padec proizvodnje še posebno kaže na področju izdelave končnih lesnih izdelkov (18,2 odstotka), v proizvodnji električnih strojev in aparatov (16 odstotkov) ter pri proizvodnji obutve in galanterije (9 odstotkov). Tako lesarji kot čevljarji navajajo za enega izmed vzrokov takšnih kazalcev tudi način zajemanja podatkov, ki da je izredno tog.

Novembrski ukrepi ZIS so prisilili proizvajalce v omenjenih vejah indu-

strije k vrnitvi cen na raven iz 1. oktobra 1987 in to dejstvo znižuje sposobnost teh proizvajalcev, da bi še dlje časa prenesli vse te pritiske v obliki gibljive

Tomaž Košir,
rojen 12. novembra 1951 v Zireh, glavni direktor Alpine iz Žirov, je prejel nagrado Borisa Kraigherja kot priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v gospodarstvu v letih 1980 do 1987. Komisija mu je namenila nagrado zlasti zaradi izvoznih dosežkov Alpine: več kot polovico proizvodnje je namreč Alpini uspelo prodati na tuje trge, in to z lastno blagovno znamko in v višjih cenah razredih.

obrestne mere, revalorizacije sredstev... pri čemer še ni jasno, kakšna bo ta revalorizacija in, ali bo v skladu s stopnjo inflacije. Kajti če bo usklajena z inflacijo, bo učinek negativen...

Tomaž Košir, generalni direktor žirovske tovarne obutve Alpina, je letošnji dobitnik Kraigherjeve nagrade, ki je največje letno priznanje v Sloveniji na področju dosežkov v gospodarstvu. Čeprav je ob prejetju nagrade poudarjal predvsem to, da pomeni to priznanje celotnemu ko-

metno sredstvo. In to prometno sredstvo so žirovski čevljarji že davno dobro izdelovali in popravljali. Iz tradicije čevljev »za promet« so se podali tudi na področje čevljev »za šport«; tako v času novega štetja razvoja naše družbe že štirideset let, iz dneva v dan pošiljajo v svet milijone parov obuval. Ohraniti tradicijo v dobrem, se pravi v natančnem poznavanju človeški nog in njihovih posebnosti, hkrati pa se nenehno učiti in razvijati v skladu s svetovnimi zahtevami in razvojem, to je čarobna formula, ki daje žirovskim čevljarjem dobre rezultate in tudi dobre obete za prihodnost.

lektivu Alpine, bi morda utegnil pripomniti tudi, da velja priznanje za njihovo dobro gospodarjenje v minulih petih, šestih letih; kajti obeti za prihodnost vsebujejo kljub dobremu načrtovanju in trdnim usmeritvam še vedno nekatere neznanke v obliki nenehne spremembe in v predpisov iz zveznih logov.

Kadar govori direktor Alpine o poglobitvi korakih žirovskih čevljarjev, velja to najprej njegovemu nastopu v svetu z lastno zaščitno znamko. To je korak v tržni svet najostreje konkurence, kjer zmagujejo ne le najpogumnejši, ampak tudi najboljši, najsoodnejši in seveda – iznajdljivi. Takih je v našem (tudi slovenskem) gospodarstvu še malo, ker se naši, pogosto tudi najbolje izdelani izdelki na svetovnem trgu prodajajo pod kodo ve koliko tujimi firmami in znamkami.

Spominjam se nekega zimskega sprehoda po newyorški dvainštirideseti cesti, ko mi je oko nenadoma obstalo sredi izložbe ene najbolj eminentnih (butičnih) konfekcijskih prodajaln. Na razkošno predstavljeni lutki je namreč kraljevala obleka naše tovarne, prav takšna, kakršno sem pred časom kupila v neki ljubljanski trgovini še kar poceni... Vstopila sem in si ogledala model. Bil je do pičice enak kot moja obleka – le znamka na ovratniku je bila čisto neznana; cena pa – nedosegljiva...

Alpinci so se odločili, da bodo »bika zgrabili za roge« prav tu. Ne bodo se prodajali za skromne ficke tujim firmam, zdaj bodo korčili v boj samostojno. Kdor pozna svetovni trg in boj na njem, ve, da je to korajža, pogumna pa se, vsaj tako je po navadi, sreča smehljaja.

Seveda uspeh ne pride kar čez noč, z golo odločitvijo. Da se lahko odženeš v svet z napisom ALPINA,

se moraš dolgo pripravljati, dobro pretuhtati razmere in izbrati vodilni program, ki bo ponesel ime med kupce.

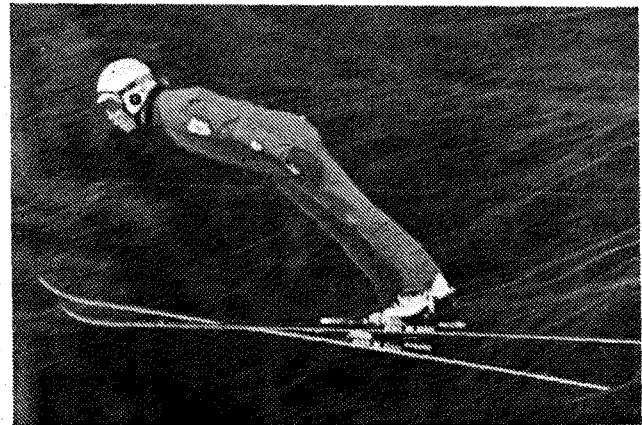
Tomaž Košir pravi, da so bila najplodnejša Alpinina leta zadnjega obdobja med osemdesetimi in petinosemdesetimi, najboljše poslovno leto pa 1984–85 (pred spremembo devizne zakonodaje). V tem času so izvozili na konvertibilno tržišče kar 62 odstotkov celotne proizvodnje. V zadnjih dveh letih drsijo ti izvozniki rezultati rahlo navzdol. Zadnjih podatkov o trženju v letu 1987 še ni (vsaj ne dokončno izračunanih), ker se njihovi čevlji prodajajo bolj intenzivno prav v zadnjih mesecih v letu. Pričakovati je, da jim letošnja precej kilava zima tudi ne bo šla posebno na roko... Kje so torej med voljo po uspehu, znanjem, proizvodnjo in – stvarnostjo?

Kdor je kupoval lani Alpinine pancarje, je ob zaslovljeni ceni gotovo zavzdih-

nil – pa se končno le pomiril, saj je plačal drago, vendar je za to dobil odlične smučarske čevlje. Kdor takšne čevlje kupuje letos, je precej na boljšem – kajti zamrznjene cene...

Za Alpino je zamrznitev cen težka peza, zamrznjen tečaj in inflacija, katere dejanske ustavitve nihče ne

Pa kljub tem nanizanim težavam ima človek pri žirovskih čevljarjih dober občutek. Tradicija, ki gre iz roda v rod, se dobro povezuje s sodobnimi zahtevami, še zlasti na področju smučarskih čevljev. Zaenkrat so vse bolj kralji svetovnega tržišča s tekaškimi čevlji. Tržni rezultati pove-

jamči, napovedujeta za pridne gospodarje oblačno, če že ne čisto viharo vreme. Izvozne spodbude so spričo devalvacije dinarja izgubile svoj pravi pomen, uvoz se draži, z njim carine in ostalo... V takšnih razmerah pa je res vse težje še kar naprej obljubljati uspehe. Če bi se vsaj homatijske z deviznim zakonom zares in solidno uredile, pravijo v Alpini, bi bilo že dosti lažje. Potem bi zadihali tako, kakor si želijo. Lahko bi zaposlili še kakšno delavca, lahko bi poskrbeli za kadre, zlasti v razvoju, kjer bodo ob nastopu na svetovnem trgu vse večje potrebe po domačih oblikah in izvedbah.

do, da na tem področju zasledajo deset odstotkov svetovnega tržišča, z alpskimi smučarskimi čevlji pa pet do šest.

V Združenih državah Amerike prodajo 25 do 30 odstotkov svetovne proizvodnje tekaških čevljev, na Norveškem 30 odstotkov, na Švedskem pa 25 odstotkov. To so dobri rezultati in solidna podlaga, hkrati pa tudi zelo dobro spričevalo za njihovo štiridesetletno delo. Alpina je namreč pred nedavnim slavila štiridesetletnico svojega obstoja. Ta jubilej je bil, kakor se tovarni s športnim slovesom spodobijo, povezan z našo smučarjijo in s slavnostno podelitvijo letošnjih priznanj najboljšim slovenskim športnikom.

Na koncu tega zapisa o žirovskih čevljarjih pa se povrnimo še enkrat k našemu uvodu in odlomku Marije Stanonikove o peš hoji in potohodecih. Kajti dober del Alpinine proizvodnje je usmerjen tudi k »izdelovanju prometnih sredstev«. Milijon parov čevljev na leto ni majhen dosežek, čeprav, tako poudarjajo v Alpini, se s količino ne mislijo več hvaliti. Radi bi postali predvsem pojem kakovosti, prilagodljivi za modne tokove in zahteve trga. Pri tem je gotovo še nekaj tehničnih zaprek – od kakovosti obdelave usnja pa do tistega posebnega končnega učinka, ki mu zlasti ženske običajno pravimo »mekkoba kot pri italijanskih čevljih«. V minuli sezoni so naredili dober »shot« z modnimi škorenjci, kar pa snujejo za novo sezono, že kažejo na sezonskih modnih sejnih.

B. Ž. J.

Iz dopisniške mape

Kraji pod Kriško goro

Krajevne skupnosti Križe, Pristava, Senično in Sebenje, ki ležijo na jugovzhodnem delu tržiške občine, tvorijo med seboj povezano celoto s približno tri tisoč prebivalci. Že vrsto let jih združijo skupne organizacije: osnovna organizacija ZZZB NOV Križe, Planinsko društvo, TVD Partizan in Gasilsko društvo Križe.

V krajevni skupnosti Križe veliko sredstev pri komunalnem urejanju namenjajo za letno in zimsko vzdrževanje v glavnem makadamskih cest. Zaradi oblike terena je asfaltna prevleka nujna.

V Sebenjah je že vrsto let problem kanalizacije. Leta 1985 so skozi vas položili kana-

Tudi v narodnoosvobodilnem boju so krajanje teh vasi pod Kriško goro držali skupaj. Na tiste težje čase jih spominja tedanja trdna povezanost vasi Gozd nad Križami. Po izdaji so se po dveh spopadih s premočnim sovražnikom morali borci 2. bataljona Kokrškega odreda iz Gozda umakniti, Nemci in domobranci, pa so vdrl v vas, jo požgali in izgnali ljudi. V spomin na te dogodke iz oktobra 1944 krajanje vseh štirih krajevnih skupnosti praznujejo krajevni praznik.

Iz Križev in okolice je padlo 82 borcev in žrtev fašističnega nasilja, na kar opozarja spomenik v parku pred osnovno šolo Kokrškega odreda v Križah. Na Čevdercih je na eni izmed

lizijske cevi in problem za silo rešili, težave pa so se nadaljevale v sosednjih Križah. Za razliko od drugih krajevnih skupnosti v Sebenjah aktivno deluje mladinska organizacija pod mentorstvom krajevne konference SZDL. Urejšajo tu-

di rekreacijski center, nabavili so že igrala. Smučarski klub obnavlja smučarsko skakalnico.

V krajevni skupnosti Senično jih tarejo neurejene avtobusne zveze, saj imajo dnevno le štiri prevoze do Tržiča.

skal vklesano sporočilo, da je bila tam 26. julija 1941 ustanovljena Tržiška četa, sestavljena iz 32 partizanov in partizank.

Pristava je žrtvovala za svobodo 15 borcev in 9 talcev. Sebenji se spominjajo 26. julija 1942, ko so okupatorji ob cesti Retnje-Duplje ustrelili 21 talcev v masčevanje za uničen policijski avto.

Na domu družbenih organizacij v Seničnem spominska plošča obeležuje spomin na 8 padlih borcev iz Seničnega in okolice. Ob letošnjem občinskem prazniku Tržiča pa so na Slemen nad Seničnem (Udin boršt) odkrili spominsko obeležje o začetku vstaje v kranjskem okrožju.

Makadamske ceste sicer vzdržujejo, a ne za dolgo. Deževje jih zopet postavi v staro stanje.

V krajevni skupnosti Pristava bi želeli urediti avtobusno postajališče, pa ne dobijo

ustrezne lokacije.

V Sebenjah se sicer lahko pohvalijo s trgovino v zasebni lasti. V Pristavi in Križah je preskrba z živili slaba, v Seničnem pa trgovine sploh ni.

Drago Papler

Politkomisar Sime zbira in komentira

Carina za mleko za dojenčke

Delovni ljudje rudarsko-topilniškega bazena Bor (Srbija) soi bili izredno zaskrbljeni (pa tudi ogorčeni) zaradi pomanjkanja hrane za dojenčke. Izvršni odbor delov-

dneh spet v prodaji. Stvari so se »uredile« ravno zato, ker je ZIS za 18 odstotkov zvišal cene Plivini otroški hrani.

S skupno akcijo »Centrocoopa«, »Beobanke« in »Robne kuče Beograd« so uvozili 75.000 konzerv nizo-

Vrhovec, član predsedstva SFRJ).

Poleg tega pa se zvezna vlada še trudi, da bi plačilo jugoslovanskih tujih dolgov prevladala na pleča ne samo sedanjih, temveč tudi bodočih novorojenčkov!

Bo že držalo, da so otroci naše največje bogastvo...

Fikret toži Lepo Breno

Genialni »velemojster me-nic« Fikret Abdić v preiskovalnem zaporu redno spremelja jugoslovanski tisk, posebno one članke (teh ni malo), ki pišejo o njem.

Onstran Sotle najbolj priljubljena pevka Lepa Brena (Fahreta Jahić) je 19. decembra lani izjavila v intervjuju: »Ali ni izdaja socializma, da nekdo, kot Fikret Abdić, spravlja sedaj v obup deset tisoče ljudi!«

Ze čez štiri dni pa je občinsko sodišče v Novem Sadu prejelo tožbo Fikreta Abdića, ki toži Lepo Breno zaradi klevete v časopisu. Tudi v tem primeru zastopa Fikreta Abdića znani zagrebški odvetnik Krešimir Abel.

Lepa Brena za tožbo, ki po mojem menju njeni popularnosti ne bo prav nič škodila, najbrže še ni zvedela, ker ta čas uspešno gostuje po ZDA in nabira zelene bankovce...

Beleške o božiču

Arhiepiskop pečki, metropolit beograjsko-karlovski in patriarh srbski German je 6. januarja na straneh beograjskih listov čestital vernikom božič. Ob tem je spomnil, da

bodo letos slavili 70-letnico preboja solunske fronte in 1000-letnico Ruske pravoslavne cerkve.

Na letošnji liturgiji, ki je bila opolnoči v Saborni cerkvi, je bilo navzočih 15 tisoč ljudi. Prvi aplavz je pridigar doživel, ko je dejal, da bolj skrbimo za Iran, Irak in Palestince kot za pa Srbe na Kosovu. S ploskanjem je bila sprejeta tudi misel o ateizmu: »Odrekli smo se Boga in postavili svoje bogove.« In dalje: »V Sloveniji so dan mrtvih proglasili za državni praznik, nam pa ne pustijo slaviti niti božiča; tam v Sloveniji politiki čestitajo za božič, tu v Beogradu (in Srbiji) pa je patriarh od osvoboditve sem vernikom božič prvič javno čestital.«

Ko je odobravanje prerislo v skandiranje in grozilo, da se bo bogoslužje sprevrglo v politični miting, so z oltarja pozvali vernike, naj spoštujejo dostojanstvo božjega hrama.

Vendar zunanjih znakov verskega praznovanja božiča v Beogradu skorajda ni bilo.

Za razliko od Beograda se je jutranje liturgije v osrednji skopski pravoslavni cerkvi sv. Dimitrija udeležilo le dobrih sto starejših vernikov, večina Skopjancev je ta dan delala. Poglavar make-donske pravoslavne cerkve, ki je ločena od srbske, svojim vernikom božiča ni javno čestital.

V Črni gori so božič letos proslavili množičneje kot prejšnja leta. Po stari tradiciji so se zbrali v cetinjskem manastiru (samostanu). Ko

so tu zagoreli badnjaki (hrastovi čoki), so prebrali poslanico patriarha Srbske pravoslavne cerkve, zatem pa je prišla na vrsto domača raki-ja, začele so pokati starodavne in sodobne pištole ter petarde. Ob koncu je oče Nikodim zabaval goste z guslarskimi pesmimi.

Cetinjčani so znani šaljivci, tudi na svoj račun. Ena najlepših šal tega večera se nanaša na Silvestrovo, ko je sto italijanskih turistov gostovalo v cetinjskem hotelu; »V hotelu Grand so Novo leto pričakali okupatorji in domači izdajalci. Rodoljubi so ostali doma – zaradi praznih žepov!«

Božično jutro je večina titograjskih gospodinj dočakalo v zelo dolgih vrstah za mleko...

Zanimiva je tudi ugotovitev reporterja Dragoša Kalajića, ki je v beograjski Dugi opisal božič v Zagrebu. Ko se je peljal s taksijem in se z njim pogovarjal o tem prazniku, mu je le-ta dejal: »Glej-te, vsi v Jugoslaviji vemo, da je Smole predsednik SZDL Slovenije. Toda če bi mi kdo ponudil tudi milijon mark nagrade za odgovor, kdo so ostali predsedniki, mu ne bi znal odgovoriti!«

Prijetni novici

Bralka Francka D. (iz okolice Ljubljane) je v dopisu »Ohranjajte vedrino« (TV-15 Naš tovariš 14. januarja) med drugim zapisala, da moje komentarje rada bere. Vendar pa si želi, da opisujem in komentiram tudi tisto, kar je v našem življenju, družbi in državi lepega; skratka želi, če sem jo prav razumel, več prijetnih vesti.

Imel sem srečo in našel dve prijetni vesti, ki ju z veseljem objavljam:

Prva vest: Preden bodo dokončno odločili o ustavnosti določila zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja – po katerem naj bi izplačevali pokojnine za nazaj tudi upokojencem, ki so pred njegovim sprejemom prejeli pokojnine vnaprej – bo ustavno sodišče Jugoslavije zahtevalo odgovor skupščine SFRJ. To so sklenili na seji sodišča po daljši razpravi.

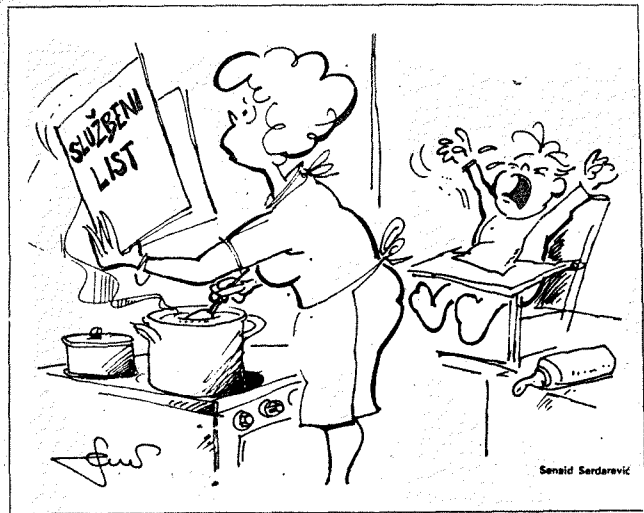
Skupščina občine Ravne, ki je sprožila postopek za ugotavljanje ustavnosti omenjenega zakona, je poudarila, da določilo o izplačevanju pokojnin za nazaj tudi upokojencem, ki so odšli v pokoj pred 1. julijem 1983 in so prejeli pokojnine vnaprej, krši pridobljeno pravico upravičencev do pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Poleg tega meni, da ima zakon tako povratni učinek, kar tudi ni v skladu z ustavo SFRJ. Takega mnenja je tudi veliko občanov iz vse Jugoslavije, ki so v zvezi z omenjenim zakonom prosili za mnenje ustavno sodišče Jugoslavije.

Druga vest:

Beograd, 12. januarja – Predsednik Zveznega izvršnega sveta Branko Mikulić je danes po uspešnem okrevanju zapustil Vojno medicinsko akademijo v Beogradu. Branko Mikulić že opravlja svoje dolžnosti.

Menim, da sem ustregel želji zveste bralke...

Vaš Sime

nega sveta rudarsko-metalurškega kombinata je na izredni seji sprejel sklep o finančni pomoči za takojšnjo zagotovitev nujnih količin otroške hrane. V sklepu je med drugim rečeno, da nikakor ne bi smeli dovoliti pomanjkanja te hrane, ki je močno razburilo ljudi po vsej državi. Delavski svet rudarsko-topilniškega bazena Bor je ta svoj sklep skupaj z ocenami poslal izvršnemu svetu SR Srbije in zveznemu izvršnemu svetu.

V zagrebški Plivi so začeli znova izdelovati otroško hrano, tako da bo v prihodnjih

zemskega mleka za dojenčke »Similak«, ki ga bodo prodajali po 5.000 dinarjev za 450 gramov! Cena je izjemno visoka zato, ker se zvezna vlada ni hotela odreči svojemu deležu. Za uvoženo mleko je namreč treba plačati 38 odstotkov carin in drugih dajatev, trgovci pa so se svojim maržam odrekli!

Ob tem pa sem se spomnil, da je prejšnja zvezna vlada oprostila carinske dajatve za zimsko olimpiado Sarajevo '84 (vodil jo je Branko Mikulić), sedanja pa Univerziado Zagreb '87 (vodil jo je Josip

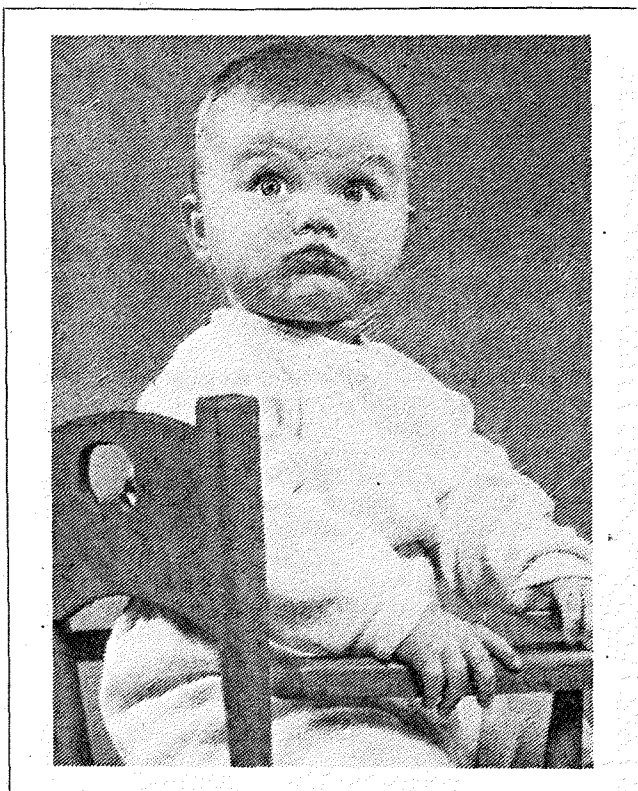
Problematika družbenega varstva otrok

Zapostavljeni so tisti, ki so šibkejši

Ali se v teh kriznih razmerah v naši družbi dovolj zavedamo pomena otroštva za razvoj vsakega človeka? Ali se dovolj zavedamo pomena te rosne dobe življenja za poznejše tvorbo vključevanje v prizadevanja za družbeni razvoj? Ali dovolj premišljamo o odgovornosti, ki jo ima družba pri delitvi bremen za vzgojo in varstvo otrok med družbo in družino? Zdi se, da ne dovolj, pa se zato v vzgojnovarstveni dejavnosti kopičijo problemi in problemčki, ki dajo misliti na jutrišnji dan. V razmerah tako hitrih sprememb in omejevanja materialnih možnosti za družbeno dejavnost je še posebej pomembno sproti reševati ovire in zaplete, ki stojijo na poti naprednega razvoja te dejavnosti.

Problematika družbenega varstva otrok v Sloveniji je raznovrstna tudi člane predsedstva Zveze prijateljev mladine Slovenije na njihovi redni seji sredi prejšnjega tedna. Nekaj splošnih podatkov je predstavila predsednica Skupnosti otroškega varstva Slovenije Andreja Meglič. Poudarila je, da so bile še septembra in oktobra lani perspektive razvoja veliko bolj svetle kakor danes.

Po letu 1970 je prišlo do izrazitih sprememb na področju družbenega varstva otrok (Oblike družbene pomoči družinam z otroki preko skupnosti otroškega varstva so ravršene v: dejavnosti vzgoje in varstva otrok, družbeno pomoč otrokom in nadomestila v času porodni-

škega dopusta). Zaradi vedno večjih potreb po celodnevem varstvu ob intenzivnem zaposlovanju žensk so se družbena sredstva začela v največji meri stekati v vzgojnovarstveno dejavnost.

Danes deluje v Sloveniji 88 vzgojnovarstvenih organizacij in 721 vzgojnovarstvenih enot, ki nudijo celodnevno varstvo 76.600 predšolskim otrokom; to pa pomeni 49 odstotkov vse predšolske generacije. V letu 1971 je bilo to število znatno nižje – le

24.870 otrok, oziroma 15 odstotkov otrok v starosti od enega leta do šestih let in pol. Hitri kvantitativni rasti pa ni sledila tudi kakovost; nasprotno, po letu 1980 se je začela v zaostrenih ekonomskih pogojih še slabšati. Primanjkujejo sredstva za didaktične pripomočke v vrtcih. Ogrožena je celo prehrana otrok. Cela vrsta je odvečnih administrativnih ukrepov, ki jemljejo voljo vzgojiteljem. Poleg tega njihovi osebni dohodki zaostajajo za OD v gospodarstvu za 10 do

15 odstotkov in so najnižji v družbenih dejavnostih. Vzgojitelji se zato bolj ukvarjajo z OD kot pa z vzgajanjem otrok, zaradi česar pravzaprav so v službi.

»Sicer pa se nihče preveč ne sekira, kako se ukvarjamo z otroki, ampak le, kako bomo prebrodili krizo,« je menila Iva Devetak, sekretarka ZPM iz Nove Gorice. Poudarila je tudi, da bi morali več narediti za otroke, ki niso vključeni v vzgojnovarstvene organizacije, in sicer z ozaveščanjem staršev. »Niti mi, niti vrtci pa ne vemo, kdo je tisti, ki naj starše pokliče,« je dodala.

Skupnost otroškega varstva Slovenije si je kot dolgoročno usmeritev zapisala prestrukturiranje vzgojnovarstvene dejavnosti tako, da bo program boljši in da bo dosežen cilj – vključiti čim več otrok v vzgojnovarstvene programe; tudi tiste, ki niso v celodnevem varstvu (skrajšani programi). Zgolj institucionalno odgovarjanje na potrebe pa ni dovolj. Potrebno je vključiti družbene organizacije in društva ter druge nosilce. (Eđen takih poskusov je že popoldansko in večerno varstvo otrok na domu, ki ga je uveljavila mladinska organizacija). Vsekakor ima pomembno vlogo tudi Zveza prijateljev mladine. Skrb za otroško varstvo je treba povezati s splošno skrbjo za otroka, saj eno ne more mimo drugega. Samo z besedičenjem ne pridemo daleč.

»Ne smemo postati sužnji krize in debat, predvsem pa se ta kriza ne sme odražati na otroku,« je dejal Jože Božič. »Zveza prijateljev mladine

lahko v fronti SZDL pomaga voditi ta boj z ustvarjanjem ustreznih družbenih pogojev, česar sama organizacija ne bi mogla uresničiti. Biti bi morali bolj agresivni. Z vsemi možnostmi inventivnosti, boljše kakovosti in novimi pristopi bi morali narediti korak naprej. Mislim, da je javnost premalo seznanjena s posledicami, ki bodo zadele našega otroka, če ne bo deležen pravilne skrbi. Kajti, čim govorimo o progresivnih nosilcih razvoja gospodarstva, se dotaknemo otrok; ti bodo namreč nosilci razvoja. Za to pa jih moramo usposabljalati.«

In ne nazadnje: število rojstev pri nas pada. Vsak nadaljnji otrok je obremenitev za družino. Demografi sicer tolažijo, da so to normalna gibanja razvite družbe. Vprašanje nadaljnje številčnosti naroda pa pri tem le niso odveč. Začrtati je treba določene ukrepe v družbi in priskočiti na pomoč mladi družini.

Misel Dušana Semolića, predsednika ZPMs, naj bo vsem v premislek: »V tem trenutku radi govorimo, da moramo priti v 21. stoletje, v veliko inovacijsko družbo in povemo tudi spisek svojih želja. Vedeti pa moramo, da bo ta, ki bo stopil v 21. stoletje, naš otrok. Kako bo stopil, je odvisno od nas samih.«

Živa Drole

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE je s seje predsedstva 13. jan. 1988 poslala PROTESTNO IZJAVO republiški konferenci SZDL:

Naša narodnostna skupnost v sosednji Avstriji, njen položaj in razvoj predstavljajo stalno skrb in hkrati pomembno vez med sosednjima državama. Slovenska narodnostna skupnost na Koroškem si močno prizadeva za povezovanje in sodelovanje na ozemlju slovensko in nemško govorečega prebivalstva, zahteva treh avstrijskih strank po ločitvi otrok pa pomeni, da se to sodelovanje že pri najmlajših v koreninah zatire. Koroški pedagoški ločitveni model bi slovenske otroke porinil v narodni geto, kar je v nasprotju z dognanji sodobne pedagoške znanosti in pomeni težnjo po načrtni germanizaciji slovenske manjšine. To pa obsojamo in odločno protestiramo proti dvema nesprejemljivima stvarima – proti ločevanju otrok po jeziku in uvedbi asistenčnega učitelja, ki bi znal samo nemško. Pričakujemo, da bo Avstrija kot demokratična in nevtralna evropska država storila vse, da ne bo sprejel noben predpis več, ki bi omejeval pravice slovenske narodne skupnosti in da bo spoštovala deklaracijo Združenih narodov o človekovih pravicah ter načela o pravicah otrok.

Ob 80-letnici Pavle Rovanove

»Čas zastira medla dejanja...!«

Pričujoči zapis noče biti prigodnica, niti ne literarnoteorično premišljevanje, še manj ocenjevanje dela Pavle Rovanove, je le spomin na neko dopoldne, na desetine iskric, na nemir krvi, »pozabljene liste«, »odmeve«, ki znova in znova trosijo besede, stezice, ki, četudi utrjene, kar naprej pre-rašča trava...

Tradicionalna poezija in proza Pavle Rovanove, porojena iz človekovega gorja in neposredne povezanosti z naravo, prepletena s socialnimi, tudi nacionalnimi elementi, kajpak ne more ostajati zgolj na obrobju in ne le v mejah čutno zaznavnega. Okvir njene poezije je takorekoč nesklenjen, izraz v svoji globokosti preprost in jasno razviden, prepričljiv, njena socialna lirika pretrese, domovinska poezija vojnega časa zbuja žalost pa tudi veselje, mirnejši čas pa prinaša s seboj številna spoznanja, ki jih odlikuje zrelost, naklonjena človeku, resnici, poštenju, ljubezni.

Poznam hišo in spominjam se špičastega Humā, ki se z vrhom zadira v sončno nebo. V tej sobi sem bil že nekajkrat. Rudarska svetilka pokojnega moža Ljudevita. Pravcata majhna galerija grafik, olj, akvarelov nekaterih naših pomembnih likovnih ustvarjalcev ki so ji jih umetniki poklonili. Pavla kuha kavo. Berem Štiho recenzijo Pozabljenih listov.

»Kakorkoli že, brez pesmi Pavle Rovanove bi bila naša poezija revnejša, pa tudi popolna ne bi bila. V teh raztrganih časih, ko radikalno anarhistična misel razdira in ruši stare vzore in stare vzorce, včasih upravičeno, včasih pa v krivični slepoti, se oglašajo pesmi Pavle Rovanove kot humano znamenje čustev, spoznanj, ljubezni, zvestobe, vere v človeka. Zapisal bi, da je ta pojav nu-

jen in tudi neobhoden. Tudi zagadelej, da bi se v naših spoznanjih in misli ohranilo ravnovesje med optimizmom in pesimizmom. Zakaj vsi vstopamo v čas, ki napoveduje temo, apokalipso in končno smrt enega in vseh nas. Resnično pravi pesem Ob prgišču besed tudi tole: Zavidam kamnu, ki molči.

Cepav te pesmi nosijo nostalgčni naslov Pozabljeni listi, ne bi bilo pravično, če bi na verze Pavle Rovana pozabili. Utegne nam biti kmalu tako hudo, da nam bodo dajali moč – vztrajati.«

Odpoveva se pogovoru o vojni.

»Zasluge so preveličane, trpljenje malega človeka podcejeno, zdrahe krnijo, ta svetel in pomemben čas, nerazumevanje je otrok anarhije...!

Društvo slovenskih pisateljev ji je za življenjski jubilej pripravilo v mariborski mali galeriji Ivana Čobala sprejem in literarni večer. Njene pesmi bodo prebirali mariborski dramski umetniki. Zdi se, da je otroško vesela in nemirna hkrati. Nemirna je tudi sicer. Popotovanje iz kuhinje v sobo. In nazaj. Človek dobi občutek, da hoče razodeti vse, da preprosto zmanjkuje časa, ki ne dovoli več nikakršnega popuščanja, ne zmote.

Vseobsegajoči čas Pavli Rovanovi ni namenil pernec in ne belega kruha.

V izbi se je zbrala pisarna družina Pavlinih sopotnikov: Ciril Kosmač, Mira Mihelič, Prežihov

Voranc, Bojan Štih, Fran Roš... Prišli so, s Pavlino pomočjo, da bi naju odtegnili od resničnosti, od časa, »ko radikalno anarhistična misel razdira in ruši stare vzore...« kot ji je zapisal Bojan Štih.

»Če mi bo le uspelo, bom napisala spomine na Štiha, Voranca, Roša in delno na Cirila Kosmača. To so bili veliki ljudje, le kaj bi brez njih slovenska

človek. Hranim okoli petdeset pisem!«

O poeziji je izrečeno kaj malo besed.

»Verzi, največkrat ne tišči pravi, z rimo, govore sami...!«

In ko v kuhinji zakipi, berem:

»Čista človeška misel

hodi mirno,

ne da bi

teptala travo

ne da bi

poteptala cvet,

ne da bi

zasenčila svetlobe duhá.«

Razpetost Pavle Rovanove je vseobsegajoča. Malodušje človeka današnjega časa povzroča v njej

je njena velika, nezaceljena rana. Bilo je prepekoče: morala je napisati Kje so tiste stezice. In tam lahko prebereš nekako te besede:

»Če si pošten, dober in ljubiš domovino, svojih očetov in njihov jezik – potem si človek!«

Takšnih trnov je še več. Govoriva o travmah časa, ki jih skuša omiliti s poezijo, z mislijo.

Koliko ljubezni, strpnosti in razumevanja premore drobna knjižica z naslovom Kje so tiste stezice!

Tudi zato ji je koroški pesnik Valentin Polanšek

Koroški odmevi. Bra tom onstran meje. Beseda. Lovci na besede.

Kajvem kje se mi je za pisalo v spomin, da je Pavla Rovanova ves honorar, ki bi ga morala dobiti za ponatis svoje knjige Kje so tiste stezice na avstrijskem Koroškem, po darila slovenski gimnazij v Celovcu.

To ni tako malo Skromnost rojeva veličino in ne hlastanje za močjo, trepetja neizrečena misel, kajkrat zapisana s Pavlinim peresom. In z leti priposestevana ter izbrnjena misel rodi drugo:

»Na odru sveta se nič ne dogaja, saj sonce in luna vsak zase zahaja. In svet, naš svet, se vrti po notah disharmonije, odmevajo melodije: Človek človek čuti... Zelo ga obožujem, občudujem, obžalujem.«

Zdaj je zbegana. Ne ve, kaj naj postavi na mizo. Katero pesem prebere. O čem naj potoži. Kaj pohvali. Da ne bi kdo napačno mislil. Ljudje tako radi sprevračajo besede. Ne razumemo se kaj prida med seboj.

Kmalu se bo srečala z mariborskim občinstvom. S skromnostjo jim bo podarila svojo pesem. Kaj več tudi ni treba.

Hum je še vedno obsijan s soncem, dopoldanski čas še vedno vliva toplo zaupanje v nemirni čas, občutenje je popolno, a le težko se je znebiti vtisa verzov;

»Življenje je premnogokrat oropano čustev in miline, po vseh celinah preže grozljivo mine. Napet je lok, v človeka vpet, v srcu strah in trepet.«

Milenko Strašek

Pavla Rovana: dolgoletna sodelavka našega časopisa, festivala Kurirček, štatensberških srečanj, znanka številnih šol od Celja do Murske Sobote...

Pavla Rovanova se je rodila 21. januarja 1908 v Frastenju v Avstriji, v slovenski židovski družini. Šolala se je v Innsbrücku in v Ljubljani. Aktivistka OF je bila od leta 1941, bila je tudi pregnana v Srbijo. Vojni čas je pisateljici zapustil trajne sledi, ki se jasno odražajo v njenih delih.

Izdala je več knjig, vse v mariborski založbi Obzorja, proze in poezije, ki se ji posveča predvsem v zadnjem desetletju. 1974 je izšla knjiga Sonce in sence, 1976 Obrazi življenja, 1978, Kje so tiste stezice, 1938 Pozabljeni listi in 1985 Odmevi.

Svoje pesmi, črtice, novele, pa tudi daljše zapise je po vojni veliko let objavljala (in še objavlja) v številnih revijah in časopisih. Več njenih pesmi je prevedeno v srbohrvaščino, češčino, poljščino in angleščino.

misel?

Vrsto let sem si dopisovala z literarnim zgodovinarjem in književnikom Jankom Lavrinom, za katerega se mi zdi, da je rahlo zapostavljen, četudi je bil velik mož, plemenit

nemir, površnost ljubezni odpor, odsotnost žrtvovanja nelagodnosti. Boji se neizpolnjenih resolucij, zdrh, podtikanj in prerakanja, nesloge in pritličnosti. Krivica, ki jo doživljajo Slovenci v Avstriji,

nekoč dejal: »Pavla, tvoja knjiga je pri nas na Koroškem molitvenik!«

V kuhinji znova zacvrči: toliko je treba povedati.

In ko se vrne, mi prebere nekaj pesmi.

V decembru je minilo sto let, odkar se je rodil prvi predsednik revolucionarne vlade Srbije Dragojlo Dudić, narodni heroj.

Oče in sin, borca za svobodo

Rojen je bil 1887. leta v Klincih pri Valjevu. Po osnovni šoli je delal na domači kmetiji. Leta 1910. je služil vojaški rok v sanitetni enoti v Valjevu, dosegel čin sanitetnega podoficirja, se bojeval v balkanski ter v 1. svetovni vojni preživel umik srbske vojske čez Albanijo na otok Krf.

Oktobrska revolucija ga je presenetila na solunski fronti. Stopil je v stik z zavezniškimi vojniki, se naučil angleščine in se seznanil z marksizmom. Leta 1919 se vrne v svoj rojstni kraj in se včlani v socialistično delavsko partijo Jugoslavije v Valjevu. Takrat je tudi oblikoval komunistično partijo v Klincih in postal njen prvi sekretar. Leta 1920 je sodeloval na Vukovarskem kongresu kot delegat Komunistične partije Srbije. Požrtvovalno se je tudi udeleževal v narodnih odborih v pripravah za prve volitve na komunistični listi, izvoljen pa je bil za narodnega poslanca in je deloval v Ob-

činski skupščini Valjevo kot njen tajnik.

Kralj in buržoazna vlada sta 1921. leta prepovedala delovanje komunistične partije, ki se je umaknila v ilegalo. Dudiću so zaupali delo s tehnikom za ilegalni komunistični tisk. Na svoji kmetiji v Klincih je organiziral delovanje ilegalnega partijskega tiska in organiziral sestanke.

V času Živkovićeve diktature leta 1929 je Dudić poskrbel za tiskanje letaka: »Dol s krvavo vladno Petra Živkovića«. Valjevske ulice so bile posute s temi letaki. Ilegalce Jovanovića je vrigel letake celo v vojašnico 5. polka. Valjevska policija je imela v evidenci Dudića kot nevarnega komunističnega člana. Leta 1937 so ga policijski agenti aretirali in ga strahotno mučili. Po štirih mesecih so ga na sodišču v Valjevu zasliševali, vendar ni nič priznal ali kaj izdal. Izpustili so ga.

Spet je Dudić oral polje in obenem pisal knjige. Vo-

dil je Kmečko zvezo in leta 1940 je bil izvoljen za člana pokrajinskega komiteja KPJ za Srbijo. Pri ljudstvu je bil priljubljen in je delal tudi z mladino.

Ob okupaciji 1941. leta je zdaj že 54-letni Dudić pokazal svojo narodno zavednost in deloval v pripravah za oboroženo vstajo. 29. junija 1941 skliče narodni zbor in v Klincih ustanovi Kolubarsko partizansko četo PO Valjevo. Bil je četni in bataljonski komisar, nato namestnik komandanta Valjevskega partizanskega odreda, v enoti pa je bil tudi njegov sin Mišo.

Vrhovni komandant Tito je septembra 1941 dal Čiči, kakor so ga klicali, nalog, naj z Valjevskim odredom osvobodi Krupanj in Stoliće, kjer je bilo zgodovinsko posvetovanje vojnopolitičnega vodstva NOV in POJ. Po ustanovitvi Užiške republike je bil prvi predsednik glavnega narodnoosvobodilnega odbora Srbije. Dragoljo Dudić, podpredsednik pa Peter Stambolić. Z Edvardom Kardeljem, članom Vrhovnega štaba, so oblikovali naloge NOO za vso osvobodeno Jugoslavijo.

V težkih bojih pri obrambi Užiške republike je Du-

dić držal zadnje bojne položaje s svojo zaščitno enoto ob umiku Vrhovnega štaba in Tita. V zadnjem jurišu ga je pokosila strojica – 29. novembra 1941 je ta veliki sin srbskega naroda padel. Ostala so njegova revolucionarna dela in partizanska vojska.

Kot neposredni nadaljevalec njegovega boja pa je ostal tudi njegov sin Miloš (Mišo) Dudić. Kot komandant Valjevskega odreda je borce junaško vodil iz boja v boj vse do 1943. leta, ko je bil odred priključen Prvi šumadijski brigadi. Kot namestnik komandanta brigade se je boril v Sandžaku in se priključil Drugi proletarski diviziji. Decembra 1943 pa je bil v težkem boju pri Prijepolju težko ranjen. Ranam je januarja 1943 podlegel, novembra 1944 pa so ga razglasili za narodnega junaka.

Tako je naša zgodovina NOB zabeležila junaštvo, kakršno nam je lahko v ponos. Oba, oče in sin, sta se z ljubeznijo do domovine v srcu borila na skupnem bojišču – za osvoboditev napadene domovine.

**Angela Prijatelj
(po navedbah
Radovana Jovanovića)**

SUKNO

**INDUSTRIJA VOLNENIH IZDELKOV
ZAPUŽE**

**TOZD TEKSTILNA TOVARNA SUKNO,
ZAPUŽE**

POŠTA 64275 BEGUNJE/GOR.
ŽELEZIŠKA POSTAJA LESCE – BLED
ŽIRO RAČUN: SDK RADOVLJICA 51540-601-14151

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Zgodovinopisje NOB in revolucionarnega gibanja na Gorenjskem

Raziskovanje posebnosti

Gorenjska (Kot tudi ostale slovenske pokrajine) še nima celovitega pregleda zgodovine NOB in revolucionarnega gibanja. Če želimo dobiti kratek, a celovit pregled, so nam sicer na voljo Pregled zgodovine NOB v Sloveniji Metoda Mikuža, Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945 ter Gorenjska v NOB v Vojni enciklopediji. Vsi ti pregledi obravnavajo zgodovino NOB na Gorenjskem z zelo širokega vidika in ne upoštevajo dovolj posebnosti NOG na Gorenjskem.

Raziskave, ki te značilnosti skušajo razčleniti, sicer potekajo, le da se posamezni pisci lotevajo izrazito fragmentarno. Ob tem je potrebno poudariti, da potekajo razmeroma ozko, le s stališča dogodkov o NOB, zelo redke raziskave, šele v novejšem času, pa skušajo zajeti kompleksen razvoj zgodovinskega prikaza tega obdobja, ki bi v mnogih primerih ponudil drugačno sliko razvoja oziroma možnosti razvoja NOB na celotnem Gorenjskem.

Tudi na Gorenjskem je, tako kot v ostalih slovenskih pokrajinah, najbolje

raziskana zgodovina posameznih vojaških enot (Cankarjev bataljon, Prešernova brigada, Kokrški odred, Škofjeloški odred, Jeseniško-bohinjski odred) o enotah, ki še nimajo svojih monografij (Gorenjski odred) pa potekajo pospešene raziskave. Bistveno slabše pa je pri raziskavah o delovanju političnih organizacij, tako na nivoju celotne pokrajine kot v okviru nekdanjih okrožij. Nobeno okrožje na Gorenjskem v primerjavi z ostalimi pokrajinami še ni samostojno raziskano, čeprav so bili okrožni odbori nekdanjih aktivistov OF ustanov-

ljeni prav s tem namenom. Raziskave za posamezna okrožja potekajo, saj so izdelani projekti za zgodovino vseh štirih gorenjskih okrožij: kranjskega, jeseniškega, škofjeloškega in kamniškega.

Nosilci raziskav in pisci zgodovine NOB so posamezni nekdanji borci, ki že leta raziskujejo to zgodovino in so predvsem avtorji posameznih monografij o vojaških enotah. Poleg njih se tega dela lotevajo tudi šolani zgodovinarji, zaposleni v muzejih, arhivih in inštitutih. Na Gorenjskem ni uspelo izpeljati zamisli in ustanoviti Muzeja revolucije, ki bi bil nosilec te dejavnosti, ki jo sicer le opravljajo Gorenjski muzej, Loški muzej in do neke mere tudi Tehniški muzej Železarne na Jesenicah. Muzejska predstavitev NOG na Gorenjskem je predstavljena v celoti za Gorenjsko v Gorenjskem

muzeju v Kranju; v muzeju v Škofji Loki je ta predstavitev za loško območje, v Tehniškem muzeju Železarne na Jesenicah za jese- niško območje, v kamniškem muzeju za kamniški, v tržiškem muzeju pa za tržiški predel. V Bohinjski Bistrici predstavljajo območje Bohinja, na poseben način pa je predstavljena Prešernova brigada s svojim muzejem v vojašnici Staneta Žagarja v Kranju. V pripravi je še muzej Gorenjskega odreda v kasarni v Bohinjski Beli, nemški teror na Gorenjskem pa je predstavljen v Begunjah. Poleg teh pa so v posameznih krajih postavljene manjše krajevne zbirke, ki v kraju predstavljajo NOG oziroma posamezen dogodek iz časa NOB.

Raziskave in objave o zgodovini NOG lahko delimo na več vsebinsko zao- kroženih oblik predstavitve. To so:

monografije, ki so jih pisali posamezni udeleženci NOB;

objave v posameznih krajevnih zbornikih (Kranjski zbornik, Jeklo in ljudje, Loški razgledi, Bohinjski zbornik, Kamniški zbornik, Domžalski zbornik, Kroparska kronika NOB, Boj pod Triglavom, Tržiški zbornik itd....);

zbirka, ki jo izdaja založba Komunist, ter

knjižice, ki jih izdajajo sveti za ohranjanje revolucionarnih tradicij pri občinskih konferencah SZDL. (Pionirski odred Ratitovec, Dražgoška bitka, Okrogelska jama, Udin boršt, Kokra, Jamnik in tehnika Meta, Bistrica v plamenih, Boj mrtvega bataljona, Krvavec; v pripravi so še Mošenjska planina, Jelovica, Storžič itd.); opise spominskih obeležij, tako imenovani **vodniki po partizanskih poteh**; muzejski katalogi ob posameznih razstavah, kot so bile: Kurirska služba na Gorenjskem, Partizanske tehnike in tiskarne na Gorenjskem, Razvoj ljudske oblasti, Vstaja na Gorenjskem

širok opus prikaza NOG na podlagi spominskih pričevanj;

literarne obdelave obdobja NOG.

Pri pregledu bibliografskih enot o že objavljenih prispevkih za zgodovino NOG na Gorenjskem opazimo, da jih je veliko, vendar hkrati ugotavljamo, da se pretežna večina avtorjev zadovoljuje z delnimi raziskavami, v veliki meri z raziskavami manjših enot, manjših zaokroženih območij ali časovnih obdobj. Treba pa je poudariti, da so nekatere objave na meji med zapisanimi viri »iz tretje roke« in poljudnim razmišljanjem. Številni prispevki, ki jih imamo na splošno (in so predpostavljani) za zgodovinske, so dejansko etnografski, česar se avtorji niti ne zavedajo. Vprašljiv pa se nam zdi tudi kritičen pristop do virov, partizanskih in tudi nemških, oziroma domobranskih. Ob vsem tem pa se pojavlja tudi vprašanje časovne oddaljenosti, ki se v zadnjem desetletju pri kritičnem zgodovinopisju za obdobje NOB in revolucije že močno občuti.

Franč Benedik

Pod okriljem mariborske SZDL: o izročilih Potrebno bo še veliko dela

Ljubica Šuligoj, ki je bila ena glavnih razpravljalok o prenašanju in razvijanju revolucionarnih izročil na mlade rodove, je na nedavni seji sveta za razvijanje revolucionarnih izročil pri predsedstvu MK SZDL Maribora o tem vprašanju spregovorila na podlagi lastnih izkušenj in pogovorov s številnimi učitelji in profesorji, ki vzgajajo bodoče pedagoške kadre.

Šuligojeva je ob delu s študenti opazila, da odločno premalo poznajo bistvena vprašanja NOB in zato revolucionarna dejanja iz preteklosti težko povezujejo s sedanjostjo. Skupaj z drugimi učitelji ugotavlja, da se s prenovo programov na tem področju marsikaj spreminja na bolje, toda posledice eksperimentiranja v vzgojno-izobraževalnem procesu (s krčenjem zgodovinskih ur...) se že kažejo pri sedanjih (študentski) generaciji: ob skrčenih programih in spreminjanju podajanja snovi so učitelji le stežka posredovali učencem snov bolj poglobljeno, težave pa so tudi na področju samega kadrovanja učiteljev.

Treba je namreč vedeti, da če se je nek učenec odločil za pedagoški poklic, to še ne pomeni, da bo tudi dejansko dober pedagog – zgodovinar. Pomembno je namreč, koliko in kako je bil za ta poklic motiviran, kakšna so njegova osebna nagnjenja, kaj čuti do revolucionarne preteklosti svojega naroda, kako vrednoti ta čas in nenazad-

nje – kakšno je njegovo prepričanje.

Na mariborski pedagoški fakulteti sprejmejo letno v partijske vrste dva do tri študente, na oddelku za zgodovino sta člana ZK le dva...

Ljubica Šuligojeva je navajala konkretne primere: na pedagoško akademijo so prihajali študentje, ki niso imeli razčiščenih najosnovnejših pojmov o NOB, o obdobjih NOB in tudi ne o povojnem času. Dobro poznavanje zgodovinskih dejstev pa je pogoj za vzgojno učinkovitost in tudi za razumevanje in nadaljnje »izročanje« revolucionarnih izročil. Te vrednote je mogoče razumevati le ob konkretnih dejstvih, s spoznavanjem virov in dogajanj zgodovinske znanosti, povezanih s sodobnim družbenim trenutkom. Pot do objektivnih pogledov in prepričanje za učence možna le skozi pravi stik z zgodovinsko resnico in ni res, da mlade čas revolucije ne zanima.

Ljubica Šuligoj je navedla tudi nekaj stališč mladih: menili so, naj bo pouk

novejše zgodovine problemski, želijo si več vpogleda v povojni razvoj – v obdobje, ki se na prihodnost mladih najbolj navezuje. Odklanjajo črno-belo prikazovanje preteklosti in tudi avtoritativni odnos do mladih, saj so prav nekoč mladi v NOB predstavljali jedro. O proslavah pravijo, da so že preživele in da potrebujejo drugačne oblike za izražanje svojega odnosa do vrednot, ki da so še žive. Menijo pa, da so se ideali revolucije v nekaterih primerih izmaličili in da ne gredo v sklad z moralnimi vrednotami iz NOB.

Pedagoginja se je v bistvu strinjala z ugotovitvami Zavoda za šolstvo SRS, da se pri pouku zgodovine morajo zrealiti tudi obstoječe družbene razmere. Učenci prihajajo večkrat od doma dezinformirani, pod vplivom najrazličnejših filmov, slabe literature, člankov in drugega, kar jih sili v dvome o zgodovinskih resnicah. Zato je za učitelja pomembno, da z mladimi o tem spregovorijo, pri tem pa mora biti sam dovolj oborožen z znanjem. Ob tem se seveda kaj hitro zatakne, saj nekatera znanstvena vprašanja še danes niso pojasnjena, povojni arhivi pa sploh še čakajo na sistematično obdelavo. To so nerodnosti, katerih mladi ne opravičujejo – nasprotno, vzbudijo se novi dvomi in nezaupanja. Tudi o vlogi KPJ skozi re-

volucionarno zgodovino in o vlogi ZKJ danes je težavno govoriti, saj je težko mimo sedanjih širših družbenih problemov (oportunitizma, gospodarskega kriminala, neučinkovitosti akcij in podobnega), mladi pa so do vsega tega še posebej kritični. Prav zato je izredno pomembno izbrati ustrezne elemente iz preteklosti in jih nevsiljivo povezovati s sedanjostjo. Vloga borcev tedaj postane izrazito pomembna; pri tem pa naj ne bi šlo za predavanja, ampak za žive pogovore, pojasnila, odgovore na vprašanja...

V Podravju se je ob znanih težavah učiteljev stanje v zadnjem času le izboljšalo. Zgodovinska komisija pri MK SZDL za Podravje (povezana z zavodom za šolstvo in oddelkom za zgodovino pri Pedagoški akademiji) skuša v predavanjih za slušatelje zgodovine streči tudi z zadnjimi zgodovinskimi izsledki s področja novejše zgodovine. Ob vsem že povedanem pa je bila izrečena tudi misel, da morajo tudi učitelji navajati učence k aktivnejšim oblikam raziskovalnega dela, k preučevanju preteklosti v domačem kraju, k zbiranju zgodovinskih pričevanj... Vse to pa terja nenehno povezovanje učitelja in učencev.

M. Kos

Misli s pohorskih gozdov

Kot vsa leta po osvoboditvi, so se svojci, občani Slovenske Bistrice, Ruš, Oplotnice, Slovenskih Konjic, Zreč in od drugod, pa tudi vojaki garnizije, ki ponosno nosijo ime Garnizija Pohorskega bataljona, pripadniki SLO TO mladina in tudi pobratimi iz bratske Srbije ob obletnici tragičnega boja Pohorskega bataljona tudi letos

prišli na idejo, da hočejo imeti svojo občino. Drugače pvoedano, še več birokracije oziroma ljudi, ki nič ne proizvajajo. Ob tem je predsednik skupščine občine Slovenska Bistrica na predvečer proslave, na svečani akademiji, kjer so med drugimi podelili plakete SO in plakete Pohorskega bataljona, povedal naslednje:

podali v skrivnostne pohorske gozdove, na Osankarico, kjer so se poklonili spominu na padle pohorske junake. Ob 45-letnici je spomin nanje v mnogih še vedno svež in živ. Mnogi tja hodijo, ne samo na obletnico, ampak tudi med letom. Tedaj na posameznih kamnih, kajti vsak junak ima na kraju svoj spomenik, izklesan iz pohorskega granita, zagorijo sveče, za- dehti svež šopek rož. Utrne se tudi solza...

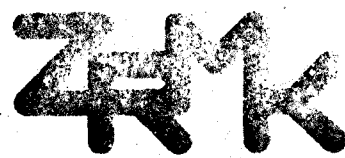
V trenutku, ko se spominjajo svojih junakov, pa so v Slovenski Bistrici letos bili kar malce ogorčeni. Naj takoj povemo, zakaj. Nekateri veljaki v Zrečah so namreč

»Čeprav se zavedamo, da bataljon ni naš in da niso le naši Trije žebliji in Osankarica, tega koščka zemlje v naši občini nismo pripravljene odstopiti pod nobenim pogojem...« To njegovo odločno besedo so slišali tudi sami navzoči: Sergej Kraiger, Lidija Šentjanc in Mitja Ribičič. Tudi mi se sprašujemo, če nam je v sedanjih težkih časih potrebno še več administracije, še več neproduktivne sile. Danes občine združujejo. V Mariboru se že lep čas prizadevajo, da bi se ukinitve občine, ki jih je sedaj pet. Nekoč, v tistih res bolj- ših časih, pa je bila ena sama... **Franjo Hovnik**

Obveščamo poslovne partnerje, da je **SLOVENIJALES ŽIČNICA**, tovarna strojev in opreme p. o., spremenila ime delovne organizacije v **SLOVENIJALES NASTRO**, tovarna strojev in naprav p. o., Gerbičeva 101, Ljubljana, telefon 264-061, telex 31497 SLOLES YU

Proizvodni program
– računalniško vodeni in klasični stroji za obdelavo lesa
– oprema za avtoservisno dejavnost
– proizvodnja po naročilu

ZAVOD ZA RAZISKAVO MATERIALA IN KONSTRUKCIJ, N. SOL. O.

61109 LJUBLJANA, DIMIČEVA 12
TELEFON: H. C. 344-061, 348-261, p. p. 54
DS SKUPNE SLUŽBE
LJUBLJANA, TEK. RAČ. 50102-607-69234

Glosa

Poiščite mi službo, prosim!

Navaden ponovoletni dan. V uredništvu vrvež. Telefoni zvonijo. Dolar spet raste, v forumih tečejo razprave, resolucijo smo spravili pod streho. Stavke, prestrukturiranje gospodarstva, dobri in slabi gospodarji... to so naše teme. Med njimi se vse bolj glasno sprašujemo tudi o kazalcih in predvidevanjih gibanja zaposlovanja, oziroma o brezposelnosti.

Ondaj je zazvonil telefon na moji delovni mizi. Oglašil se je naš znanec, špan-

ski borec iz Sabca. »Pomagajte nam,« je sledilo po pozdravu »tu poleg mene je moj znanec, fant, šestindvajset let star, ki išče zaposlitev. Pri nas že dolgo ni več nobenih delovnih mest... Fant bi rad prišel v Slovenijo, poprijel bi za kakršno koli delo, čeprav je po izobrazbi prevajalec iz angleščine...«

Najprej skušam znanca povedati, da tudi pri nas ni več delovnih mest na pretek, potem skušam mladega fanta prepričati, naj po-

skusi na zavodu za zaposlovanje s poizvedbami in naj hkrati spremlja potrebe po delavcih, kakor jih redno objavlja ljubljansko Delo. Potlej me prešine in ga vprašam, kako to, da vse od končane srednje šole še ni nič našel. »Ni bilo dela za moj poklic ves čas pa sem še upal, da se bo kje kaj našlo...«

Kam naj prištejemo tega mladega (šestindvajsetletnega) fanta, ki me je spraševal za nasvet: med nezaposlene po krivdi družbe, med nezaposlene po lastni krivdi, med tiste, ki jim predlagajo, da naj se »prestrukturirajo« v svojem poklicu?

Kakorkoli že, očitno je, da je v nekaterih delih naše države stiska že zelo velika, medtem ko v Sloveniji šele prihajamo v položaj, ko ne bodo na cesti le tisti mladi ljudje, ki so pravkar prišli iz šol, ampak tudi prenekateri pridni delavci, ki ne bodo za takšen svoj novonastali položaj prav nič sami krivi. Iz dneva v dan več je poročil o delovnih organizacijah, ki so izkoristile že vse notranje rezerve stabilizacijskih ukrepov in jim je ostal le še (najtežji) korak – zmanjševanje števila zaposlenih z reorganizacijo delovnih procesov.

Kaj naj bi torej rekla našemu telefonskemu sogovorniku Goranu? Le to, naj poskusi in naj poprime za vsako delo, četudi ne bo pisarniško in čisto po meri tistemu, za kar se je šolal.

B. Ž. J.

Časi, zlati časi...

Med mnogimi tovariški srečanji, ki so se zvrstila ob prelomu dveh koledarskih let, so bila tudi srečanja upokoјencev v njihovih nekdanjih kolektivih.

Eno takšnih je bilo v Ljubljanskih mleknah, kjer so se upokoјenci pred novim letom zbrali že enainštiridesetič. Sicer pa je klub upokoјencev v tej delovni organizaciji nekaj posebnega, saj ima svoj pevski zbor, svoj prapor in svoj redni program izletov.

Med člani kluba je tudi enainšesdesetletna Fani Papler, 50 – odstotna invalidka, ki se je po odhodu v zasluženi pokoj lotila – pesnikovanja. Življenje ji ni bilo in tudi zdaj ni posuto z rožicami, prav verzi v katerih si daje duška, pa ji lajšajo občutek življenjskih krivic.

Zdajšnja dogajanja v naši družbi in še posebej doživljanje upokoјencev, ki so na več načinov potisnjeni ob rob, opazuje Fani Papler iz svojega posebnega zornega kota. Ta je prišel do izraza tudi v bodicah, ki jih je napisala prav za novoletno srečanje, mi pa smo iz njenega »nastopa« odbrali nekaj drobtin in jih priredili za časopisno objavo.

»Ko včasih veselo smo peli Nabrusimo kose, že klas dozoreva, so polja zelena še zemlja krasila in žito je klilo. A kaj se je zdaj nam zgodilo? Za koga zdaj kmet se znoji? In koga zdaj s svojimi žulji redi?

Peli o zlatih smo časih, ko smo še trdno verjeli, da bomo na starost, ko pride, res lepše živeli. Zdaj je ta vera lažniva. Oni tam zgoraj so dovolili in nam en cel 'penzjon' zaplenili. So tudi te 'nedotakljive pravice' postale na lepem – nekrite menice?

A še bi nam radi kaj odtegnili. Davek na rojstvo, na smrt, na družino, na

samstvo, na vdovstvo, da sploh še živimo. Nekega dne prišel bo na prag poštar z odlokom o davku – na zrak...

Je čudno, da v boj za posebno priznanja hitijo prav tisti, ki so nas vodili v boj za enakost? Siti in čili so v varnem zavetju se nastanili. In nam ob spominih na vojne dni večkrat se trudno oko zasolzi.

J. Č.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Delegacija z Reke na Goriškem

Delegacija zveze združenj borcev NOV z Reke je bila na obisku na Goriškem pri zastopnikih VZPI – ANPI ter deportirancev v nacističnih taboriščih. V Trzinu so delegacijo sprejeli zastopniki tamkajšnjih borčevskih organizacij, v Dobrodo pa so jo sprejeli domači župan dr. Mario Ferfolja ter zastopnik krajevne sekcije VZPI – ANPI Karlo Čerinc in Jožef Ferfolja. Delegacijo partizanov Reke je še sprejel predsednik Pokrajine Cumpeta, nakar so si še ogledali slovenski Kulturni dom v Gorici.

J. O.

V občini Center skrbijo za ostarele

Med nalogami, ki jih uresničuje občinski odbor zveze borcev v ljubljanski občini Center, izstopa področje socialne in zdravstvene. V starih stanovanjih stanujejo večinoma starejši ljudje s kopico socialnih in zdravstvenih problemov. Solidarnostna sredstva za te potrebe ne dotekajo, kot bi morala. Predvidevajo, da se bo letos stanje še poslabšalo. Socialne komisije pri krajevnih organizacijah zveze borcev so si zastavile nalogo, da bodo okrepile sosedsko pomoč. V vsaki večji hiši naj bi bil po en aktivist, ki bi bil povezan s socialno komisijo pri krajevni skupnosti. Vsi se zavajajo, da bo težko, a bodo vztrajali.

Da bi lahko v občini izpolnili programe nege starejših občanov na domu ter ostale programe socialnega varstva, je potrebno združiti žiro račun vseh občinskih skupnosti socialnega skrbstva na ravni mesta Ljubljane. To bi omogočilo večjo pravičnost.

Zaradi pomanjkanja sredstev bodo vloge za različne denarne pomoči še bolj preverjali, tako da jih bodo dobili res najbolj potrebni. Predsedstvo borčevske organizacije se bo z obiski pri vseh 12 krajevnih organizacijah, ki združujejo 2638 članov (od tega še 163 zaposlenih) seznanilo o problematiki aktivistov, ki nimajo priznane dvojne dobe. Posebej uspešno je v občini Center sodelovanje s šolami, predvsem v okviru razpisa z naslovom »Revolucija še traja, kje je naše in moje mesto v njej«.

Na področju zgodovinskega poteka kontinuirano zbiranje spominskih zapisov in dokumentacije o zgo-

dovini Ljubljane med NOB. Letos bodo izdali kroniko dogodkov med NOB v Starem Vodmatu. V sodelovanju s Pošto bodo na Trgu OF, na mestu, kjer je v boju padel z Italijani Ernest Belak, odkrili spominsko ploščo.

Lojz Tršan

Borci z mladimi

Na srednješolskem centru v Lendavi posvečajo NOB v občini Lendava precejšnjo pozornost. V ta namen so za učence pripravili uro zgodovine, ki je dijakom omogočila pogovor z borci Prekmurske čete. Med mlade, ki radi prisluhnejo starejšim, so prišli Atena Ulrich, Franc Majc in Alojz Žalik. Dijaki so borce spraševali o takratnem življenju Prekmurske čete, predvsem o tem, kako so se takratni mladi ljudje vključevali vanjo. Taka in podobna srečanja z borci so v lendavski občini že ustaljena, pripravljajo jih tudi za učence drugih šol. Učitelji zgodovine so borcem obljubili, da bodo takšne ure ponovili in tako ohranjali izročila NOB med mladimi. Poslej bo pri organizaciji srečanj borcev z mladimi sodelovala tudi občinska organizacija ZZB.

Jože Žerdin

Borci – železničarji o svojem delu

Borce – železničarje so na seji predsedstva konference aktivov ZB Železniškega gospodarstva Ljubljane seznanili s težkim položajem, do kakršnega je prišlo na železnici zaradi nedovoljenega uravnavanja cen storitev, kar pa bodo letos vsaj deloma popravili s povečanim republiškim prispevkom ter s košpenzacijo ZIS. Republiški prispevek se bo povečal za 0,6 odstotkov (za 25 milijard). Prispevek ZIS pa naj bi znašal 30 milijard dinarjev. Če bodo ti ukrepi dejansko izvedeni, se gmotno stanje zaposlenih na slovenskih železnicah ne bo bistveno poslabšalo. Ob tem pa so za gospodarjenje v prihodnje predvidene nekatere novosti, kar velja tudi za organiziranost dela. ZIS pripravlja posamezne elemente centralizacije na tem področju, v železniškem gospodarstvu Ljubljane pa se ob takih posegih ne navdušujejo.

Borce so seznanili tudi o pripravah zakona o osnovnih varnostnih v železniškem prometu in posebej s prizadevanji za ustanovitev železniške preskrbovalne zadrage, kar pa poteka vse prepočasi. Predlagali so naj bi v krogu železniškega gospodarstva organizirali ustrezno hranilniško službo, kakršne v drugih republikah že uspešno delujejo.

Ožje področje svojega delovanja: lani organizirana srečanja, pohodi in izleti borcev, pa tudi pomoč, ki so jo namenjali bolnim in oslabeлим tovarišem v obliki ozimnice in drugih pomoči, so ocenili ugodno. Uspešni so bili tudi pri zbiranju in zapisovanju zgodovinskih prispevkov o boju slovenskih in istrskih železničarjev, dejali pa so, da je treba pohiteti s preostalimi pogovori z udeleženci narodnoosvobodilnega boja iz vrst železničarjev.

Branko Blenkuš

Medobčinski svet za Gorenjsko bo poslej v Radovljici

V Škofji Loki, kjer je bil v prejšnjem mandatnem obdobju sedež medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko, so oblikovali sestavo tega sveta za naslednje mandatno obdobje. Za novega predsednika so izvolili Slavka Staroverskega iz Radovljice, za podpredsednika pa Ivana Koširja iz Kranja. Sedež medobčinskega sveta bo poslej v Radovljici.

Na seji so spregovorili o poslovanju Zavoda za letovanje v Kranju, posebej pa so se posvetili vlaganju sredstev v počitniške hišice v Pineti v letu 1987. Poleg tega so podprli pobudo za razglasitev regijskih spomenikov NOB in o prevzemu pokroviteljstva nad njimi. Gre za spomenik v Dražgošah, za grobišče talcev v Dragi in v Begunjah, za taborišče na Ljubelju ter za Partizanski dom na Vodiški planini. Sprejeli so okvirni progrma letošnjega srečanja internirancev, borcev in aktivistov Gorenjske ter proslave 45-letnice ustanovitve Prešernove brigade.

Jošt Rolc

Kalejdoskop

Diplomatski dinamizem izpričuje bogato bero državnih in partijskih obiskov, ki smo jim bili priča v minulih dneh. Ker smo šele prestopili prag letošnjega leta, se zdi, da oblikovalci današnje podobe sveta, s katero seveda še zdaleč ne moremo biti zadovoljni, premorejo dobršno mero diplomatske svežine. Interesi za takšne pobude se seveda razlikujejo od primera do primera, kažejo pa se bodisi skozi dvostransko dogovarjanje bodisi skozi iskanje rešitve za multilateralne probleme. Vsaj po koledarju obiskov pa se zdi, da je žoga tokrat na strani vzhodnih držav.

SMRAD IZRAELSKEGA SMODNIKA

V vse globlje težave pa je na drugi strani že zabredla izraelska politika na zasedenih arabskih ozemljih, zaradi neznosnih in z vonjem po smodniku prepojenih razmer pa se je znova sešel varnostni sveta Združenih naro-

slaj nista bili tako neposredno soočeni z vprašanjem lastne varnosti, prihodnosti in družbene ureditve, pa tudi znotraj samega Izraela ne manjka obsodb na račun vladnega ravnanja. Ob tem desničarski krogi še vedno gojijo sen o velikem Izraelu na račun poldruga miliona Arabcev, Palestincev in Druzov, hkrati pa se zmanjšuje tudi možnost za sklic mednarodne konference

NAŠE ISKANJE POMOČI

Medtem ko smo v Jugoslaviji polglasno ugibali, kaj se je zvezni sekretar za finance Svetozar Rikanović v generalnem sekretariatu Pariškega kluba pogovarjal glede reprogramiranja in konsolidacije naših dolgov, je poslanski dom italijanskega parlamenta že podprl program pomoči pri odplačilu naših zunanjih dolgov in pri krepitvi gospodarstva. To naj bi konkretizirali s podpisom predsednika zvezne vlade Mikulića, ki naj bi konec meseca obiskal Rim. (Če seveda ne bo ponagajala višja sila, v obliki bolezni ali podobno!)

V zveznem sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu pa smo te dni lahko tudi izvedeli, da datuma obiska sovjetskega partijskega voditelja Mihaila Gorbačova pri nas še niso določili, da pa tečejo priprave. To najbrž ne pomeni, da v Sovjetski zvezi danes drugače mislijo kot takrat, ko so na primer dejali, da ima Jugoslavija pravico do razvoja po svoji poti. Ta pot lahko gre seveda v koristno ali nekoristno smer.

KITAJSKO-SOVJETSKA OTOPLITEV

Čeprav smo na straneh tega tednika že obširno pisali o premikih med Kitajsko in Sovjetsko zvezo, pa vendarle tudi tokrat ne moremo mimo pravic politične senzacije iz minulih dni, ki se nanašajo na največji socialistični sosed. Prvič po tridesetih letih ohlajenih odnosov je namreč kakšen sovjetski voditelj dal intervju za kitajski tisk. Temu je sledilo dejstvo, da so v Moskvi že predstavili knjigo arhitekta kitajskih reform Deng Xiaopinga, in sicer o temeljnih vprašanjih sodobne Kitajske, kitajski bralci pa naj bi v kratkem dobili v roke knjigo Mihaila Gorbačova »Perestrojka«. Čeprav kitajska stran uradno ni odgovorila na predlagani vrhunski sestanek, si te-

ga ni mogoče razložiti kot negativen odgovor ali zavračanje pobude. Bolj kot to se zdi, da gre za prepričanje, da ima Peking pobudo zdaj v svojih rokah in da naj bi od tam prišla pobuda o dnevu in kraju srečanja. Kakorkoli že, pa premišljena založniška dejavnost in napovedi o vrhunskem sestanku dveh voditeljev kažejo, da morda le ni daleč čas normalizacije sovjetsko-kitajskih odnosov tako na partijski kot državniški ravni. Za takšno otoplitev pa bo seveda potrebno krepko poprijeti in odstraniti tri poglavitne ovire na doslej ozki brvi. Te pa so: sovjetska zasedba Afganistana, vietnamizacija Kampučije in koncentracija sovjetskih čet na skupni meji.

PRAŠKA POMLAD JE IN NI DALEČ

Ne samo vzdušje prijaznosti, temveč, kot je zapisala sovjetska tiskovna agencija TASS, prijateljstva in popolnega vzajemnega razumevanja je prežemalo obisk češkoslovaškega partijskega voditelja Miloša Jakeša v Moskvi. Ironija ali golo naključje sta hotela, da je no-

vi generalni sekretar v Sovjetsko zvezo prispel le dan po tem, ko je Gustav Husak, do nedavna češkoslovaški partijski šef, zdaj pa češkoslovaški predsednik, prejel čestitke od sovjetskega vodstva za 75. rojstni dan. Ob Husakovem življenjskem jubileju v Moskvi niso pozabili poudariti njegovih zaslug pri obrambi revolucionarnih dosežkov iz leta 1968. V sovjetskih krogih so ob tem kljub nekaterim neprijetnim pomislekom mednarodne javnosti odločno zavrgli podrobnosti med reformo sedanje perestrojke in reformo zadušene, neuspešne »praške pomladi«. Med Jakeševim obiskom v Moskvi pa je glasilo KPI L'Unita objavilo tudi prvi intervju z Aleksandrom Dubčkom, ki je po dvajsetih letih prisilnega molka obširno govoril o »praški pomladi«, o sedanjosti in prihodnji viziji socializma. Med drugim je odkrito podprl politiko Mihaila Gorbačova, ni pa pozabil pibiti, da bodo v tem procesu prenovne v Sovjetski zvezi kot v socializmu nasploh potrebna resnična zdravila, ne pa le kozmetične poteze. Nekaj podobnega je te dni, sicer drugače, povedal tudi

sovjetski voditelj, ko je dejal, da vstopa »perestrojka« v najtežji del, se pravi v udejanjanje dogovorjenega.

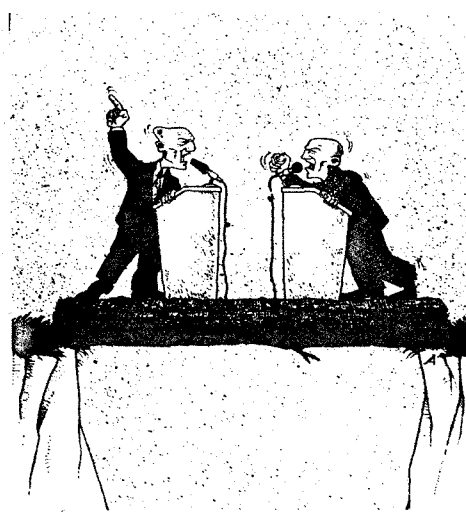
BO BALTİK ZDAJ MORJE PRIJATELJSTVA?

Sovjetska zveza pa je v minulih dneh ne le ublažila, temveč tudi rešila dolgoletni spor s Švedsko zastran izkoriščanja Baltika, sovjetski predsednik vlade Rižkov pa je bil po petnajstih letih najvišji sovjetski funkcionar, ki je obiskal Stockholm. Sporazum o izkoriščanju 8500 kvadratnih milj obsežnega in z nafto ter ribami bogatega Baltskega morja, ki je obšel afere v zvezi s tujimi podmornicami v švedskih ozemljih vodah, odpira nove možnosti za sodelovanje na področju moderne tehnologije. Ob tem ne preseneča zažrež nekaterih zahodnih držav, češ da sporazum pomeni nevarnost za prenos visoke tehnologije, do katere naj bi se Sovjeti dokopali prav preko Švedske.

Pripravil
Miha Lamprecht

Ta teden doma...

»Oster boj med zagovorniki novega in starega v SFRJ« (prepisano iz Primorskega dnevnika z dne 17. januarja 1988)

(Karikature Aleksandra Dimitrijevića iz tednika Mladost).

... in po svetu

Strasbourg: Evropski parlament preučuje predlog, s katerim bi podprl jugoslovanska prizadevanja za dolgoročno konsolidacijo našega zunanjega dolga. Takšen predlog vsebuje besedilo resolucije, ki jo je pripravila ena izmed komisij evropskega parlamenta. Predlog med drugim poudarja, da velja Jugoslaviji pomagati, da obdrži specifičen mednarodni položaj, ki prispeva k popuščanju mednarodne napetosti in politični trdnosti, zlasti na jugu Evrope.

Bonn: Sovjetski zunanji minister Ševardnadze je med obiskom v Bonu predlagal umik jedrskih raket kratkega dosegaja iz Evrope. Hkrati je izrazil pripravljenost Moskve za pogajanja o zmanjšanju klasične oborožitve in prepovedi kemičnega orožja v svetu.

Sovjetski zunanji minister bo po obisku ZR Nemčije odpoval v Španijo.

Buenos Aires: Z vdajo podpolkovnika Alda Rica se je v Argentini končala tridnevna negotovost v državi. Obstajala je namreč bojazen, da bi se prevratniško nastrojenu podpolkovniku pridružili tudi ostali rodovi vojske. Opazovalci zdaj poudarjajo, da je zmagovalac najnovejše drame predsednik Raul Alfonsin, ki je ob tem tudi izrekel vse priznanje argentinski armadi.

Umetniški obračun z zgodovino

Ves svet je oprezal okoli Jugoslavije in čakal, kako bo končal svoje zločinsko življenje »jugoslovanski Himmler«, notranji minister NDH Andrija Artuković. Umrli je naravne smrti, kar bo verjetno voda na mlin tistim, ki še pridigajo po svetu o »fašizmu s humanim obrazom«, o »prijateljskem fašizmu« in celo o »fašizmu brez solz«. Morda so se res že posušile solze na licih svojcev tistih, ki so umrli po ustaških moriških na ukaz Andrije Artukovića. Toda fašizem ne bo nikoli izgubil svojih značilnosti.

Prav gotovo je, da se bo tudi pri nas našla oblika, s katero bomo še nadalje opozarjali na zlo, ki ga je fašizem prinesel našim narodom in vsemu svetu. Morda bi se zgledovali po Špancih, ki imajo s fašizmom nam podobne izkušnje, če ne še hujših.

Kar 131 španskih slikarjev in kiparjev, med njimi številna slavna imena, je poslalo svoja dela na nenavadno razstavo v Madridu: »Počastimo spomin žrtv frankizma«, je bilo njihovo geslo. Zelo učinkovit spomin na vse tiste, ki so trpeli pod desničarsko diktaturo. Lepše se jim umetniki niso mogli od-

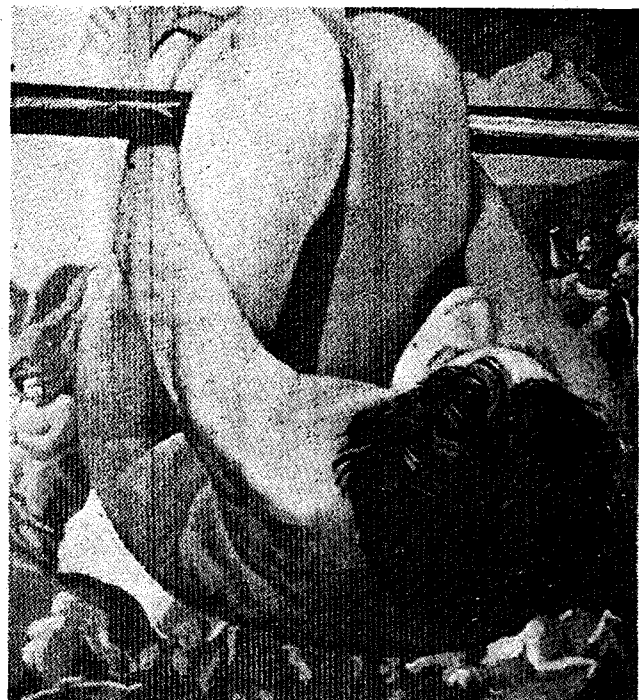
dolžiti.

Povsem slike, ki so spominjale na 27. septembert 1975, ko so nekaj pred diktatorjevo smrtjo brez premišljanja usmrtili skupino političnih nasprotnikov, neposredno prizadenejo vsakega obiskovalca. Živo ga spominjajo na dogodek, ki je vzenimril marsikatero demokratično mislečega človeka po vsem svetu.

Duhovniki, na mnogih slikah so karikirani, ponazarjajo na slikah tedanje reakcionarne sile znotraj cerkve, kapitala, veleposrednikov in drugih, ki so v bistvu omogočili diktaturo, ji odprli španska vrata.

Prav ta umetniški obračun z uradno cerkvijo v frankističnih časih zgovorno priča, kaj vse se je od takrat spremenilo v Španiji. Te spremembe se ne kažejo samo v napredni latinsko-ameriški cerkvi, ki je Špancem tako zelo blizu in katere pomembni predstavniki so se učili ravno iz španske zgodovine. Tudi v Španiji se vedno več mladih duhovnikov odvrča od tistih, ki so na oblasti.

Takšna dela je komaj mogoče meriti z umetniškimi merili. So predvsem izraz ogorčenja, solidarnosti z žrtvami. Ni čudno, če vse slike in kipi niso neposredno politično motivirani. Marsikdaj so imeli umetniki le eno željo: s svojim imenom poudariti, podpreti angažiranost razstave. Tako je mogoče videti na razstavi povsem nepolitično »plesalko«, podpisano z imenom Rafaela Albertija, najpomembnejšega še živečega španskega lirika,

Z razstave v Madridu: Rafael Armengol: Ascensio (vstajenje) – ena od metod mučenja v fašističnih zaporih.

za katerega le malokdo v Evropi ve, da je tudi zelo nadarjen slikar.

Okoli 40 let je moral ta angažirani komunist živeti v izgnanstvu. Ves čas je ostal zvest svojemu antifašističnemu angažiranju. Kralj Carlos mu je izročil Cervantesovo nagrado, takoj za Nobelovo najpomembnejšo nagrado za književnost. Takšno priznanje s strani nove španske de-

mokracije daje še večji pomen njegovemu protestu zoper diktaturo.

Omenimo še Antonia Tapiesa purističnega Katalonca. Njegov boj proti Francovi diktaturi je bil zgled za španske intelektualce. Dejstvo, da je sodeloval na tej razstavi je bil dokaz več, da nikomur še na misel ni prišlo, da je zdaj vse mimo, da je treba pozabiti na grozljivo trplje-

nje v preteklosti, da se je treba pobotati ali zmanjšati teža obtožb na račun fašizma.

Tisto znamenito »črto« pod to zgodovinsko obdobje bo lahko šele nekje v daljnji prihodnosti potegnili zgodov-

Potem ko je minil potreben čas za »zgodovinsko razdaljo«, ko naj bi bili dokumenti iz arhiva ZN o vojnih zločincih dostopni zainteresiranim, so jih kar 400 ukradli iz kleti palače ob Vzhodni reki. Tudi ta kraja je dokaz, da se zločinci še vedno bojijo roke pravice, saj poznajo prisego, ki pravi, da »bodo za mrtve živi izterjali pravico...«

vina. »Zgodovinske razprave« o vzrokih in grozodejstvih diktature desnih sil v Španiji, »še nekaj časa ne bo«.

Na otvoritvi razstave so opazili, da je nekaj mladih deklet jokalo. Na vprašanje, ali so imele svojce med žrtvami fašizma, so odgovorile, da ne, niso pa vedele, da se je kaj takšnega dogajalo; zato so jokale.

Zgodovine ni treba »obdelovati«, vsak trenutek se ponavlja. Da pa se ne bo ponovila z enakimi grozotami, so potrebne razstave, ki so in še bodo posvečene žrtvam fašizma.

F. L.

Natančno na dan smrti fašističnega diktatorja Francisca Franca, 20. novembra, so lani v Madridu neofašisti znova nalepili svoje plakate po ulicah mesta. Plapolajoča španska zastava, nad njo pa križ. Simbola, ki jih je mimoidoči lahko znova videl nekaj korakov dalje, v mestnem kulturnem centru, vendar v povsem drugačni zvezi. Tam je bila razstavljena slika s špansko zastavo. Toda, ta zastava je bila umazana, okrvavljena in razcefrana, na sliki pa je bil tudi duhovnik s križem v roki, navzoč pri neki usmrčitvi. Presunljiv spomin na čas, ki se ga Španija še vedno spominja...

Drugič v Španiji - s Francem Rozmanom

V teh dneh mineva 49 let od zadnjih bojov mednarodnih brigad v španski Kataloniji proti fašizmu, ki se je pripravljala na začetek druge svetovne vojne...

14. februarja 1939 in v noči na 15. februar smo v največji tajnosti odpuli iz Valencie z dvema parnikoma za prevoz blaga, pod tujimi zastavami. Tako je bilo varneje, saj je bilo tam okrog veliko italijanskih fašističnih podmornic. Prostovoljci smo bili tisti borci, ki smo se borili v osrednji Španiji, ki je bila takrat odrezana od Katalonije.

Ko sta ladji pristajali v Barceloni, so nas začeli bombardirati iz letal. Prav v tem peklu sem na pomolu srečal Franca Rozmana. Tam nas je pričakoval, ker je zvedel za naš prihod. V razburjenju mi je hitel pripovedovati, da je španska vlada narobe ravnala, ko je člane mednarodnih brigad, v dogovoru z Društvom narodov, umaknila s fronte ter nas zbrala v zaledju. Tam smo v vasi Llagostera iz poročil izvedeli, kako slabo gre republikanski vojski ter da fašisti že prodirajo proti Barceloni.

V tem položaju, ki sicer ni vzbujal preveč upanja, nas je Rozman vzbujal, da ponovno zgrabimo za orožje in se postavimo proti fašističnim divizijam.

Nekaj dni pozneje nas je predsednik vlade Juan Negrin res pozval, naj drugič odidemo na fronto v boj proti fašizmu, ki pa je že zelo

ogrožal vso Španijo. Rozman je prošnjo Negrina sprejel z velikim navdušenjem in se prvi priglasil (kot drugič prostovoljec) za obrambo Barcelone. Dodelili so mu balkansko enoto, meni pa skupino italijanskih garibaldincev ter enoto latinoamerikancev, kjer se je boril brat Fidela Castra. Pridružili so se nam še nemški prostovoljci, Poljaki, Angleži, Belgijci, Francozi. Vendar Barcelone ni bilo več mogoče ubraniti, ker so se tam že od 26. januarja usidrale fašistične enote. Vlak, ki nas je vozil tja, se je ustavil v vasi Granollers, 8 km od Barcelone. Hitro smo zasedli položaje nad vasjo, da bi jo ubranili in tam postavljeno zasilno letališče.

Boj ob morju

Rozman je bil zelo agilen in se je s svojo enoto takoj razvrstil v strelce. Prepričan je bil, da bodo fašisti udarili na naših obrambnih položajih. Čeprav je bil položaj zelo resen, je ohranil mirno kri in bodril vse borce. V treh dneh so fašistične italijanske enote dosegle naše položaje. Rozman je ukazal svojim udariti po sovražnikovih tankih. Vsi smo imeli prebojno strelivo za puške ter lahke in težke mitraljeze. Vnel se je hud boj na vsej črti do morja. Po nekaj urah je ostalo uni-

čenih kar 9 malih italijanskih tankov. S preostalimi so se fašisti, s precejšnjimi izgubami, morali nemudoma umakniti proti Barceloni. Šele drugega dne so nas ponovno napadli, tokrat s kojenico. Rozman, ki je bil dobre volje zaradi preteklega uspeha, je zavpil: »Sedaj boste videli, kako bodo padali fašisti s svojimi konji vred!« Ko so se nam približali na 200 metrov, je Rozman z močnim glasom ukazal napad z močnim križnim ognjem vsega orožja. Fašistov se je lotila panika. Begali so brez cilja in komande ter se uniaknili. Po dveh urah so še enkrat poskusili, vendar so imeli hude izgube in na tem mestu nas niso več poskusili napasti. Rozman se je smejal: »Ste videli, kako smo jih nasekali?«

Umik v Llagostero

Fašisti so potem poskušali napadati na našem desnem krilu, kjer ni bilo borcev mednarodnih brigad in jim je bilo lažje. Grozilo je, da nas bodo obkolili, ker so prodirali proti francoski meji. Zato smo se umaknili na reko Ter, kjer smo dobro zasedli položaje in nas spet niso mogli napadati. Rozman je to razlagal z uspehom, ki smo ga nad njimi imeli prejšnje dneve. Na teh položajih smo potem ostali še tri dni. Ta-

Podoba »Španca« – fotografija iz leta 1938, posneta v Pozoblancu pri Cordobi.

krat so nas ponovno začeli obkoljevati in umaknili smo se v Llagostero. Tu smo se morali reorganizirati, ker so se tudi naše vrste razredčile. Ob devetih zvečer so nas vendarle obkolili s tanki. Prebili smo se in se postavili na nove položaje izven vasi. Vendar se je fašistični pritisk krepil. Na cesti smo morali pustiti in zažgati vse velike stvari, ki so nas ovirale in jih nismo hoteli pustiti v njihovih rokah: kamione, avtomobile in topove. Po zelo gosti goščavi smo se umikali le z nekaj najnujnejšega streliva, lačni, utrujeni, prezebli.

Uspelo se nam je prebiti do skoraj presahle reke Fluvijs, kjer je spet prišlo do

spopada s fašisti in ta boj je trajal ves dan... Rozman je bil že izčrpan, saj je neprestano skakal od strojnice do strojnice, bodril borce in tudi sam kar naprej streljal. Veliko fašistov je padlo, a bilo jih je vedno več. Sedaj je znano, kako so jim nazadnje prihajali od vseh strani na pomoč, mednarodne brigade pa so bile vedno bolj prepuščene same sebi.

Slovo

Prebijati smo se morali iz ponovnega obroča. Vedno bolj so nas potiskali proti morju. Na srečo smo imeli na cesti še dva 24-tonska tanka, ki sta nam varovala hrbet pred popolno obkolitvijo. Nastanili smo se na novih položajih pri vasi Rosas in tam ostali vso noč. Naslednjega dne, bilo je 12. februarja 1939, smo dobili ukaz, da se umaknemo v vas Port-Bell. Tja se je umaknilo tudi

vse civilno prebivalstvo. V tej zadnji vasi na španski strani sva se z Rozmanom objela in se poslovila.

Preden smo odložili vse orožje, ki smo ga še imeli pri sebi, nam je še govoril poveljnik mednarodnih brigad André Martí. Vendar smo bili po takih silno mučnih dogodkih zadnjih dni popolnoma brez volje. Prevzeli so nas francoski žandarji in nas postrojili po dva v vrsto. Prav nič niso lepo ravnali z nami, čeprav nas je kontrolirala tudi mednarodna komisija iz Ženeve. Tako nas je francoska policija spremljala v francoska taborišča. Z italijanskimi Garibaldinci sem bil dodeljen v taborišče S. Ciprien. Tam sem spet srečal Rozmana, in z njim sem delil usodo še v preostalih taboriščih: Goursu in Vernetu. Potem so se najine poti križale in se nisva nikoli več videla.

Leopold Caharija

Severna Primorska bo proslavila 45. obletnico organiziranega upora

Pripravljani odbor za obeležitev 45. obletnice Gradnikove brigade sporoča, da bo bližnja proslava na Tolminskem veliko več kot jubilej ene same partizanske enote. Skupno bodo proslavili petinštideseto obletnico ustanovitve, razvoja in bojnih uspehov Severnoprimskega odreda 3. SNOUB Ivana Gradnika, 5. SNOUB Simona Gregorčiča ter kurirskih in sanitetnih postaj kot tudi družbenopolitičnih organizacij na severnopriskem območju.

Franjo Marošek

2

Zvesti ljudje s Pohorja

Ko se je začela vojna, je Marija imela že štiri otroke. Zadnja je bila 1940 rojena Danica. Hiša je bila polna otrok, veselja in joka, pa tudi vedno lačnih ust. Z možem Alojzom sta še bolj poprijela za delo, saj družina ni smela biti lačna.

Sicer pa se ob začetku vojne življenje tu gori na Pohorju ni dosti spremenilo. Časopisov niso brali. Električne še gospodarji niso imeli, kaj šele offerji, na radio pa tod še pomislili niso. Vesti so bolj redko in z zamudo prihajale mednje. Poslušali so modrovanje svojih gospodarjev, ki so hodili v Vitanje, v Šentflorjan in v Mislinjo in tam naleteli na kakšne novice. Slišali so, se spominja Marija, kako da je prav, da je Jugoslavijo hudič vzel. Prišel da je Hitler, ki da bo napravil red.

Zvedeli so tudi za napad Nemčije na Rusijo. Tudi na Paki so ob tem precej ugibali. Možem, ki so bili kot avstrogrski vojaki v I. svetov-

ni vojni na ruski fronti in so poznali prostranstva Rusije, se je zdelo to dejanje zelo predrzno. Nekateri pa so verjeli nemškimi napovedim, da bo Hitler kmalu obračunal s to boljševiško Rusijo in da bo vojne kmalu konec.

Otroci so spet začeli hoditi v šolo v Šentflorjan, toda učili so jih neznani, tuji učitelji. Vse prejšnje so izselili, tudi župnika Laha iz Vitanja. Pri njem so gestapovci našli zaboj mila. Naložiti si ga je moral na pleča in ga nesti skozi Vitanje na policijo v grad. Med potjo so ga na veliko zgražanje vaščanov pretepali in mu zbili nekaj zob, da je bil ves krvav.

V vasi so se morali učiti nemško

V Vitanje Marija ni veliko hodila, le kadar je morala kaj več nakupiti. Vsaj enkrat na mesec pa je morala po karte, ker brez njih ni dobila ne petroleja ne sladkorja ne moke. Sicer pa so Nemci sprva dajali na karte več, kot se je

dalo dobiti v stari Jugoslaviji, celo masla in cigarete. Kar so dali, je tudi kupila, če ne bi bilo na karte, verjetno ne bi. Mož je tudi kar dobro zaslužil v gozdu. Denarja jim ni manjkalo. Dobili so ga tudi za kravo: eno so namreč prodali, saj so imeli tri. Tako se jim je v začetku vojne življenje celo izboljšalo.

Na jesen so Nemci vedno bolj pritiskali nanje, češ da se morajo učiti nemščine. Po vaseh so organizirali tečaje nemškega jezika. Vodili so jih tisti domačini, ki so ta jezik obvladali. V Paki so hodili k Dejšanju, učil pa jih je Friedl.

Marija se tečaja ni udeleževala, mož Alojz pa je kdaj pa kdaj šel, da bi ga ne dobili na piko. Vedeli so, da jih nadzirajo. Občasno jih je obiskal blokfirer, ki je pobiral zimsko pomoč za nemško vojsko na fronti. Povedal jim je še, kako se morajo obnašati, da bodo zadostili nemškim postavam. Pa ni bil prehud zagrižen, čeprav prepričan, da bodo Nemci kmalu zmagali. Spraševal jih je, ali jih je kdo obiskal, ali so videli hoditi tod okoli kakšnega neznanega človeka. Povedal je, da se po gozdovih potikajo banditi. Takoj da mu morajo sporočiti, če bodo koga opazili.

Prvi partizani pod Glazuto

Kmalu na Planini ni bilo več tako mirno. Res so se pojavili neznanci, po katerih so Nemci spraševali in se jih bali. Neprenehoma so spraševali, ali jih je kdo videl. S tem nenehim spraševanjem so jih kar naprej ustražovali. Ustražovali so tudi Grgunovega Lovreka. Nemci so ga spraševali, če je kje videl bandite. Trdil je, da jih ni videl, pa so ga pretepli, češ da laže. Zahtevali so, da

mora vsak takoj prijaviti neznane in sumljive ljudi, če bi jih kje videl. Če tega ne stori, ali jih celo skriva, bo strogo kaznovan.

Da bi ljudi lažje prepoznali, so za vsako hišo napisali seznam stanovalcev z rojstnimi podatki, prebivalcem pa so dali osebne izkaznice. Seznam je moral vedno vise ti na vidnem mestu v hiši.

Nemci so toliko govorili o teh banditih, da so se začeli ljudje zanimati zanje. Tudi Marijo je zamikalo, da bi jih videla.

Nekega poletnega dne sta z Mlinškovim Lovrekom zlagala žito v kope. Bil je spremljen, bolj tih in zamišljen kot ponavadi, zato ga je vprašala, kaj mu je. Nekaj časa se je odgovoru izmikal, potem pa jo je pogledal in ji rekel, da ji bo skrivnost zaupal, ker ve, da je zanesljiva, vendar tega, kar ji bo zaupal, ne sme nikomur povedati. »Saj me vendar poznaš, da nisem taka čenča«, je odvrnila.

Lovrek ji je povedal, kaj sta doživela prejšnji teden z Lojzecom na Planini.

Srečanje v mesečini

Kosila sta dolgo v noč, saj je bilo zaradi polne lune svetlo. Ko sta se vračala proti domu, so ju spodaj na cesti, ki vodi proti Rakovcu, nenadoma, kot bi zrasli iz tal, obstopili neznani ljudje. Bili so oboroženi, njihovo orožje se je kar bliskalo v mesečini. Najprej so ju podrobno spraševali, od kod in čigava sta, kaj sta delala na Planini in kam sta namenjena. Zelo resni in strogi so bili videti.

Ko sta jim povedala, da sta Mlinškova, Požeška offerja, sta imela občutek, da je njihova strogost popustila. Vprašali so ju, koliko jih je pri hiši in kdo so njihovi najbližji sosedje. Povedati sta

jim morala, kam vodijo vse te poti, kako daleč je do Rakovca, do Šentflorjana, do Vitanja in še drugam.

Vse sta jim povedala. Ko so se prepričali, da govorita resnico, so ju vprašali, če morda vesta, kdo so oni. Od kimala sta. Povedali so, da so slovenski fantje, da pripadajo novi slovenski vojski, ki se bori za svobodo proti Nemcem. Gorovil je manjši, čokat mož. Zagotovo je bil njihov vodja, ker so vsi molčali, ko je spraševal in razlagal. Menda je ušel Nemcem iz ujetništva, ker je nosil jugoslovansko vojaško suknjo.

Preden so jima dovolili nadaljevati pot, so jima zabičali, da ne smeta nikomur povedati, da sta jih srečala. Tudi ženam naj nič ne pravita, ker bi se lahko kje zagovorile. »Zato te prosim, ne hrni o tem nikomur niti besedice«, je zabičal Lovrek Mariji. Obljubila mu je, toda hkrati jo je zamikalo, da bi tudi sama kdaj videla te slovenske fante, to našo slovensko vojsko. Veliko je premišljevala o njih. Od kod so ti ljudje? Kaj so delali. Čigavi so? Nekaj dni so jo morali biti doma!

Nekaj dni za tem so vozili žito v skedenj. Pripravljali so

mlačev. Ob takih priložnostih so si med seboj vedno pomagali. Tudi tokrat je šla na Grgunovo prosit Mlinškove, naj pridejo pomagat.

Ko je že stopila proti koči, je opazila ob robu gozda tri neznane moške. Držali so kape v rokah in vanje nabirali brusnice. Takoj je spoznala, da to niso Mlinškovi fantje. Te je pač dobro poznala. Opazili so jo, ona pa se je delala, kot da jih ne vidi in je šla v koč. Ni se zmotila. Mlinškovi so bili doma. Komaj so pojužinali. Marija ni rekla niti besedo o tem, kar je videla, pa tudi fantje se niso z ničemer izdali, da imajo v bližini goste. Povedala jim je, zakaj je prišla in ko so obljubili, da pridejo, se je poslovila.

Ko so popoldne pri Zlodejevem offerju vozili žito v skedenj, Marija z Mlinškovima ni spregovorila o tem, kaj se dogaja na Planini. Nekako ni mogla z besedo na dan. Lojzek in Karlek sta pomagala, pa tudi nista načela pogovora.

Tistega dne se je razšla z Grgunovima, ne da bi bila potešena njena radovednost.

(se bo nadaljevalo)

Sarhova družina iz Ruš. V boju s sovražnikom na Osankarici je padel oče Alfonz Sarh (imenovan Pohorski kralj) in njegovi trije sinovi; najmlajšemu je bilo vsega 14 pomladi.

Tehnika v zemljankah

V oktobru dvainštridesetega je začela v Poljanski dolini delovati partizanska ciklostilna tehnika. Partizani – tehniki so noč za nočjo v svetlobi petrolejk pisali sestavke na matrice in jih prenašali na ciklostil. Za razpečevanje natisnjene literature so požrtvovalno skrbeli prebivalci. O literaturi, natisnjeni v tej ciklostilni tehniki, je bilo že veliko napisanega, zato naj v pričujočem sestavku predstavim kraje in borce, ki so delovali v tej tehnikah.

Pobudo za pisano besedo, ki naj bi jo dobivali borci po četah in prebivalci na terenu, je dal takratni politkomisar **Maks Krmelj-Branko** (Hotimir, pozneje Matija) v Drugem poljanskem bataljonu Prve grupe odredov. Posebne zasluge, da je ciklostilna tehnika začela z delom, sta imela prva organizatorja in delavca v tehniki: **Niko Kavčič-Gorazd** iz Škofje Loke, borec Druge (Loške) čete, prvoborec, udeleženec dražgoške bitke in **Edo Bregar-Don**, strojni tehnik iz Trbovelj, ki se je 8. avgusta 1942 kot prostovoljec vključil v Tretjo poljansko četo tega bataljona. Pred odhodom v partizane je bil zaposlen v tovarni celuloze v Medvodah. Z njegovim prihodom v partizane je narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem dobilo neumornega, predanega, sposobnega in drznega organizatorja partizanskih tehnik in tiskarn. Pri ustanovitvi tehnike so po svojih močeh pomagali nekateri prvoborci Poljanske čete, da je tehnika s pridobljenim radioaparatom in ciklostilnim strojem začela delovati. Priprave so potekale v septembru, oktobra 1942 pa je delo steklo. V začetku so razmnoževali na ciklostilnem stroju le radijska poročila in letake, postopno pa razmnoževali vse bolj zahtevne izdelke.

Ob ustanovitvi se je tehnika imenovala Tehnika Poljanskega bataljona, kmalu pa so jo preimenovali v Tehniko oblastnega komiteja PKS za Gorenjsko. Tehniko so v obdobju od oktobra 1942 do 1. marca 1944 zaradi varnosti petkrat selili. Gradili so tudi že šesto zemljanko, vendar je zaradi premajhne varnosti na tistem območju niso dogradili. Zemljanke so bile izkopane, zgrajene in pokrite z zemljo v gozdovih ob temačnih grapah v bližini potokov in studencev.

Prva zemljanka

Tehnika je najprej delovala v zemljanki, ki sta jo v Srednjevaški grapi »v Lojgeh« ob domači njivi v zgodnji pomladi 1942 za potrebe partizanov zgradila brata **Slavko** in **Pavel Inglič**, Jekuceva iz Srednje vasi. Nemci so odkrili, da Pavle sodeluje s partizani in ga leta 1944 na gorenjskem ustrelili kot talca. V oktobru je prišla na delo v tehniko **Anica Cizelj-Marjanca**, rojena Šušteršič iz Šentvida pri Ljubljani, kmalu za njo pa **Miloš Zihherl-Mišo** iz Škofje Loke. Kurir v tehniki je bil tedaj **Gregor Rupnik-Groče**, Jer-

nejcev iz Srednje vasi, najmlajši udeleženec dražgoške bitke, ki je padel v tej zemljanki v Srednjevaški grapi 14. januarja 1943. Od časa do časa sta po potrebi tehniko obiskovala kurirja pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko **Valentin Hren-Klukec** iz Zadobja in **Jože Galičič-Marko**, Presečnikov iz Hotovelj.

V tej zemljanki je delo po-

Delavci z leve: Miloš Zihherl-Mišo, Milka Mezek-Klara in Niko Kavčič-Gorazd. Fotografirani verjetno jeseni 1942 ali v zgodnji pomladi 1943.

tekalo do konca decembra 1942. Ob novem letu se je tehnika preselila v novo zgrajeno zemljanko v grapo za Jagrešnikovo domačijo v Srednji vasi, (blizu tam, kjer je stala tehnika, je zbiralnik za vodo vod te domačije). Zemljanko so gradili zaposleni v tehniki, pomagal pa je Jakob Mezek, Jageršnik, ki je dal na voljo les in orodje.

Od takrat dalje je bila glavna javka za tehniko na Jagrešnikovi kmetiji. Aktivno so sodelovali vsi odrasli člani družine: gospodar **Jakob Mezek**, žena **Ivanka** ter hčerki **Rozinka** in **Milka**, ki sta že leta 1944 obe padli v partizanih. Milka je tedaj služila v gostilni pri Anžonovcu v Srednji vasi in je imela zato izredno možnost, da je sprejemala gradivo in papir. Do Anžonovca sta ju dostavljala **Ivan Hafner**, mesar iz Škofje Loke in **Brejevo Mirko** iz Hotovelj. O Milki Mezek-Klari naj pripomnim, da je bila izredno delovna aktivistka Osvobodilne fronte vse od leta 1941 dalje.

Že marca 1943 so pričeli z gradnjo nove zemljanke na desni strani reke Sore, za vasio Vinharje v zgornjem delu hudourniške grape (brez vode) nad desnim potokom Žabenske grape. Stala je na gozdni parceli Dolenje Brdo. Tesarska dela za zemljanko je opravil **Jože Ržek**, mežnar pri cerkvi Sv. Križa v Srednji vasi. To delo je opravil pri **Cirilu Mraku**, Pr-

biču v Žabji vasi, čigar hiša stoji na samem na desni strani Žabenskega potoka. Ponoči so delavci tehnike odnesli les v grapo, kjer so izkopali zemljanko. Deske so takrat dobili v Pešarjevem kozolcu, kamor jih je s konji pripeljala **Malka Peternel-Sonja**, Brdarjeva z Vinharij. Dobila jih je, kot je bilo dogovorjeno; na žagi **Antona Božnarja**, Drnovška v Buko-

vem vrhu v Hotoveljski grapi. Od tedaj dalje je bila pri **Cirilu Mraku** in njegovi ženi **Marjanci** glavna javka tehnike, prek katere so nabavljali material in razpečevali literaturo.

Pri tem je zelo pridno pomagala **Marija Petrič**, Savančarjeva mama iz Žabje vasi. Za tehniko je polnil akumulatorje za radio čevljarški mojster **Leopold Prestor** iz Gorenje vasi. Slednji je kot samouk, radioamater pomagal Donu leta 1942 ko je začela delovati tehnika v Srednjevaški grapi pri sestavljanju radioaparata.

Selitev

Aprila 1943 se je tehnika preselila v novo zemljanko. Že konec marca je prišel v tehniko **Adolf Arigler-Bodin**, kontrolor tehnik na Gorenjskem. V marcu je zapustila tehniko **Marjanca**, kmalu zatem pa tudi **Gorazd**, **Mišo** in **Bodin**. Odšli so na delo v druge tehnike, ki so jih z njihovo pomočjo ustanavljali. V tehniki je ostal le vodja **Edo Bregar-Don**, katerega sta se v aprilu pridružila borca Poljanske čete **Franc Primožič-Niko** (Maistrov borec) iz Nove vasi pri Žireh, po poklicu računovodja, in dijak gimnazije **Jože Mrak-Andrej**, Hribernikov iz Loga v Poljanski dolini. Ta je še v marcu odšel za administratorja v pokrajinski komitej KPS za Gorenjsko, ki je takrat domoval v zemljanki na gozdni parceli v Rebri na Muhovem griču v Vinharjih. V aprilu je delo kurirja in intendanta prevzel **Janez Frlic**, Adamov iz Vinharij. Kurir te tehnike je bil vse do njenega konca. V tem času je imela tehnika skladišče papirja, živil in drugega v ledenici pri hlevu na Adamovi domačiji v Vinharjih.

V maju je prišel v tehniko **Božo Fegic-Ciko** iz Ljubljane in ostal v njej vse do marca 1944. Že v poletju je prevzel vodstvo tehnike, ker je Don ustanavljal tiskarno na območju spodnje Poljanske doline in Medvod. V juniju

1943 je prišel na delo v tehniko **Egon Remec-Borut**, finančni uslužbenec iz Radovljice. V tehniki je delal do konca septembra 1943, odkoder je odšel na Koroško. V začetku avgusta je prišel iz Gorenjskega odreda v tehniko **Andrej Plestenjak-Tilen**, gradbeni tehnik iz Forme pri Škofji Loki. Tehnika v tej grapi je delovala do avgusta 1943, ko so zgradili novo, levo od tedanje, v sosednji hudourniški studenški grapi.

Zgrajena je bila v spodnjem delu grape nad skalnim previsom. Gradnjo je vodil Tilen, vsa mizararska in tesarska dela sta opravila že prej omenjena **Jože Ržek** in **Ciril Mrak**. V tej tehniki so marljivi delavci opravili najtežje in najboljše delo. V ciklostilni tehniki so izdelali 500 knjig v dveh izvodih zgodovine VKP/b. Pri vezavi knjig sta sodelovala tudi **Franc Čadež-Brko**, Čudetov iz Srednje vasi, stanoval je v Hotovljah 39, električar in strojnik in tamkajšnji hidroelektrarni, in **Anton Čadež-Matevž**, Anžonovec, posestnik in gostilničar v Srednji vasi. Največ sta vezala knjige na stanovanju pri **Francu Čadežu-Brku** v Hotoveljski grapi.

Oktobra 1943, ko so enote Triglavске divizije osvobodile Žiri, se je **Franc Primožič-Niko** vrnil domov in se

Delavci tehnike z leve: Janez Frlic, Edo Bregar-Don in Franc Boštjančič-Boš. Fotografirani v zgodnji pomladi 1944. Fotoarhiv Gorenjskega muzeja.

vključil kot operativni oficir v štab Triglavске divizije. V nemški ofenzivi novembra 1943 je padel, njegovo delo pisanje matric in vodenje administracije v tehniki pa je v novembru prevzela **Vladovita Vidmar-Majda** iz Kranja. Tehniko je že zapustila v januarju 1944 skupaj z gradbenim inženirjem **Benom Anderwaldom-Benom**, doma iz Kranja. Slednji se je zadrževal v tehniki

Delavci tehnike z leve: Edo Bregar-Don, Egon Remec-Borut, Andrej Plestenjak-Tilen, Božo Fegic-Ciko in Franc Primožič-Niko. Fotografirani septembra 1943 v gozdu Dolenje Brdo nad Žabjo vasio. Fotoarhiv Gorenjskega muzeja.

nekako mesec dni in že februarja 1944 padel v tehniki Škofja Loka. Januarja 1944 je prišel v tehniko iz Gorenjskega odreda **Janez Marinček-Tugo**, čigar delo je bilo poslušanje radio poročil in pisanje sestavkov; administracijo je od sredine februarja 1944 vodila **Dragica Kac-Bojana**, Kolarjeva iz Hotinje vasi pri Mariboru. V tehniko je prišla iz Štajerske prek Celovca.

Zemljanka v Rebrah

V januarju 1944 se je tehnika po obvestilu iz pokrajinskega komiteja, da so izdani,

ko so delavci tehnike začeli izkopavati nove zemljanke v Kevdarski grapi nad Drnovškovo žago in mlinom v Bukovem vrhu. Žal delo niso dokončali, ker so domobranci iz Črnega vrha in Lučin prvega marca 1944 dopoldne tehniko v Rebri napadli. Na srečo sta se tedaj v tehniki zadrževala le Tilen in Bojana. Čiko, Tugo in kurir Janez pa so v zgodnjem jutru še v temi odšli izkopavati novo zemljanko. V tehniko je vsak dan prihajal po pošto kurir postaje G 7 **Lovro Demšar-Miloš**, Kožuho iz Loga v Poljanski dolini. Po pošto v tehniko v Rebri je prišel zjutraj in opozoril tovariša na nevarnost, ker je videl domobransko patroljo. Ko so domobranci dopoldne okrog desetih nenadoma napadli tehniko, sta Tilen in Bojana, čeprav sta bila na to pripravljena, bežala vsak na svojo stran. Med močnim streljanjem se je Tilnu uspelo izmakniti iz obroča, Bojana pa se je umikala (saj je bila stara komaj 16 let) navzgor in pritekla v domobransko zasedo, ki jo je ujela, odvedla v Lučine in izročila Nemcem. Po kalvariji zasliševanj v zaporih so jo odpeljali v delovno taborišče, kjer je vojno preživela. Javka za tehniko v Rebri je bila pri **Maksu Kalanu-Boštjanu**, Muhovem in njegovi ženi **Katarini**, (imata posestvo v Hotovljah) in pri **Francki Galičič-Urški**, Presečnikovi v Hotovljah. Skupaj s sestro **Ivanko** sta prali perilo, razpečevali literaturo in bili angažirani po obveščevalni službi. S tehniko v Rebri so bile takrat neposredno povezane **Malka Peternel-Sonja**, Brdarjeva iz Vinharij, **Marija Petrič-Kelnarica** iz Žabje vasi, **Marjanca Frlic**, Adamova iz Vinharij in druge.

Kako so bili okoliški aktivisti tesno povezani z borci tehnike, dokazuje to, da so se takoj po napadu na tehniko zbrali in odšli do tehnike v Rebri, da so ugotovili stanje. Videli so le požgano in uničeno zemljanko. Medtem ko so to ugotavljali, so jih iz mitraljezov s strelji z nasprotnega hriba napadli domobranci. Imeli so srečo, da so se pravočasno umaknili. Ranjena je bila le **Katarina Kalan**, žena Muhovega Maksa, ki ji je sovražni strel posnel kožo na nogi.

Janko Mrovlje

P. S.

Podatke o delovanju tehnike sem povzel po arhivih IZDG, v Loških razgledih iz izjav še živečih delavcev v tehniki in z ogledom krajev, kjer so ostale zemljanke. Izkopi zemljank so še danes dobro vidni.

Hiša Cirila Mraka (Prbiča) v Žabji vasi, kjer je bila vse leto 1943 javka za ciklostilno tehniko. Fotografirano pred vojno.

Edo Bregar-Don, fotografiran kot dijak srednje šole v Ljubljani leta 1937.

Marija Petrič-Kelnarica, Savančarjeva mama iz Žabje vasi, neumorna sodelavka ciklostilne tehnike. Fotografirana leta 1967.

Mariborska panorama

Razstava o narodnozavednih študentih in dijakih

Nepozabna sled taborov

Razstavo Študenti in dijaki delovni narodno-obrambni tabori v Sloveniji v letih 1935–1940 so postavili v Muzeju NOV v Mariboru. Zasnovala in uredila sta jo zgodovinar in književnik France Filipič ter Zdenka Rogel, svetovalka v tem muzeju. Na otvoritvi je ravnatelj muzeja prof. dr. Milan Ževart opozoril na postavitev razstave prav v Mariboru. Ni naključje, saj je to bilo močno središče pobudnikov in organizatorjev takih taborov. (od 1935. do 1940. leta jih je bilo petintrideset). Posameznega tabora se je udeležilo več kot 300 posameznikov, nekateri med njimi so istega leta sodelovali tudi na dveh ali celo treh.

Čeprav pri teh taborih ni šlo za množično udeležbo, kljub temu predstavljajo napredno gibanje, ki ga je slovenska javnost pozorno spremljala. Takšna dejavnost je imela velik vpliv in celo zapustila močne sledove.

Razstavno gradivo priča,

da so bili tabori povezani z napredno politično akcijo v jugoslovanskem merilu. Obravnava narodno-obrambne tabore po časovnem zaporedju, od prvega skavtskega v Šalovcih v Prekmurju julija 1935. do tabora pri Svetih Treh Kraljih na Kozjaku avgusta

1940. leta. Razstavljeno je še gradivo o širših dogajanjih, povezanih z narodno-obrambnimi dejavnostmi, pravzaprav z nastankom in delovanju teh taborov.

Tabori so bili dokaj močna protiutež vedno bolj pojavljajoči se nacistični propagandi. Največ jih je bilo ob jugoslovansko-avstrijski meji (npr. v Prekmurju, Slovenskih Goricah, Kozjaku, Koroškem, na Dolenjskem pa na Kočevskem območju. Po besedah dr. Milana Ževarta so največ taborov prirejali tudi po priključitvi k Hitlerjevi Nemčiji. Takrat se je nacistična propaganda močno okrepila in je pri svojem delu še posebej

skušala izkoristiti tedanje zelo slabe socialne in gospodarske razmere.

Na taborih so študentje in dijaki spoznavali in preučevali posamezne predele svoje domovine, se povezovali s kmečkim in delavskim življenjem in po svojih močeh budili in utrjevali socialno in narodno zavest.

Na to temo je ta razstava pri nas tudi prva, čeprav so se posamezniki zelo prizadevali, da bi na to napredno gibanje tudi opozorili. Tako je na primer Alojz Krivograd 1959. leta objavil prvi prispevek o teh taborih na območju Mežiške doline, Dravograda in na Kozjaku. Dr. Slavko Kremeršek je v svoji monografiji o slovenskem študentskem gibanju (izšla je 1972. leta) opozoril tudi na narodno-obrambno dejavnost študentov. Mirko Tušek pa je kot udeleženec taborov imel na posvetu o preučevanju SKOJ in mladinskega gibanja 1981. leta o tem pozneje objav-

Med obiskovalci razstave. (Foto: Marjan Matjašič)

ljen referat. Po mnenju prof. dr. Mirka Ževarta gre za tehtne prispevke.

Z razstavo, ki predstavlja pomembna poglavja naše zgodovine med obema svetovnimima vojnama, bodo gostovali še v drugih krajih. Priprave zanj so se pričele že pred osmimi leti. Tako je po sodbi ravnatelja mariborskega muzeja NO izpolnjena pobuda, ki jo je pred svojo smrtjo dal Pavle Zavarcar-Matjaž. Razstava naj bi tudi bila vzpodbuda za zgo-

dovinarje k celovitejši raziskavi narodno-obrambne gibanja med drugo svetovno vojno.

Ob tej priložnosti je pri Založbi Obzorja v Mariboru izšel zbornik o teh taborih. Uvodno besedo k njem je že svoj čas napisal Pavle Zavarcar-Matjaž. Daljšo študijo je prispeval France Filipič, zbornik pa je na tiskovni konferenci predstavil mag. Marjan Žnidarič, direktor te založbe.

Drago Miklavc

Ob šestdesetletnici nekdanjega pohorskega kurirja

Zvest mladostnim idealom

Svojo šestdesetletnico je Drago Miklavc praznoval skromno in mirno v krogu svoje družine. Vedno pa ni bilo tako lepo.

Že kot šestnajsetnega fantiča so starejši sodelavci NOB izbrali za kurirja. Po leti 1941 je postal Drago pohorski kurir na kurirski postaji TV 9 (pohorska linija, relejni štajerski sektor, IV. brigada VDV) prva divizija VDV v bližini Ribnice na Pohorju. Kurirske poti so bile nevarne, dostikrat so morali skozi nemške zasede prenašati razna sporočila. Pozimi so zaradi varnosti hodili kar po vodi. Na kurirski postaji so imeli lastno stražo in bili so v stalni pripravljenosti. Njihovo zemljanko Nemci k sreči niso odkrili. Zvezo so vzdrževali pod Veliko Kopo, mimo Orlice pri Ribnici, Janževskega vrha in Lehna na Pohorju.

Po vojni so pogumnega partizanskega kurirja, ki je bil tudi dvakrat ranjen, dodelili v 2. bataljon Cankarjeve brigade Druge divizije KNOJ v Maribor, pozneje v Ravne na Koroškem. Tam so varovali tamkajšnje industrijske objekte, ravenško železarno in mežiške rudnike. Pozneje je opravljal številne družbenopolitične dolžnosti, želja

po knjigah, znanju, po šolanju pa je bila vedno večja. V Beogradu je končal partijsko šolo Đuro Đaković, v Mariboru Srednjo ekonomsko šolo, v Ljubljani Pravno fakulteto in postal diplomirani pravnik. Do upokojitve je delal kot pravnik v gospodarstvu.

Drago je bil vedno dober opazovalec življenja in je rad marsikaj zanimivega tudi zapisal. Skratka: mikalo ga je novinarstvo. Tako je postal pisec poročil, reportaž, spominskih zapisov. Bil je (in je še vedno) dolgoleten sodelavec pri Večeru, TV-15 – Naš tovariš, Naši obrambi. Več let je urejal razna glasila delovnih organizacij in bil njihov glavni in odgovorni urednik.

Danes stoji Drago Miklavc v areni življenja vitlen. Velik humanist, borec, kakršen je, je ostal zvest

mladostnim idealom. Za svoje zavzeto družbenopolitično delo je prejel številna priznanja in odličja: medaljo zaslug za narod, medaljo za hrabrost, red dela s srebrnim vencem, številne plakete in pohvale. Čeprav upokojen še vedno zelo aktivno sodeluje v krajevni skupnosti, kjer je v predsedstvu ZB NOV KS Prežihov Voranc, je mentor in raziskovalec za ohranjanje in negovanje tradicij NOB pri oblikovanju odbora ZB NOV Maribor-Rotovž. Rad bi vzgojil mlade, da bodo v spoznavanju in raziskovanju preteklosti videli svoj življenjski cilj. Precej se udeležuje srečanj koroških Slovencev in o njih tudi dosti piše.

Vsi, ki Draga poznamo, mu ob njegovem jubileju želimo zdravja in zadovoljstva. S svojo živo in slikovito besedo naj v mladih še dolgo prebujajo tisto zavest in ideale, ki se jim je zapisal kot mlad partizanski kurir v pohorskih gozdovih.

Sonja Golec

Finančni obračun postavitve spomenika generalu Maistru

Spomenik – z malo denarja

V Mariboru se je sestal odbor za pripravo proslave ob 70-letnici bojev za severno mejo pri predsedstvu mestne konference SZDL in razpravljal o porabi finančnih sredstev za postavitev spomenika generalu Rudolfu Maistru. Stroški so znašali 23.802.327 dinarjev in so bili v celoti pokriti. Na javni poziv Zveze borcev prostovoljcev za severno mejo so se ljudje množično odzvali in nakazovali denar v ta namen. Denar pa so prispevali še skupščina mesta Maribor, domicilne občine, občine severovzhodne Slovenije ter organizacije združenega dela. Razprava je potrdila, da so spomenik zgradili s skromnim denarjem, Mariborčani pa so ga sprejeli za svojega... Na odboru so izrekli priznanje komisiji za postavitev spomenika, ki jo je vodil dr. Vladimir Bračič. Uredniškemu odboru zbor-

nika Boj za Maribor 1918–1919 so priporočili, naj bi v zborniku objavili celoten potek akcije za postavitev spomenika.

Založbi Obzorja so namreč že v začetku novembra lani izročili približno 800 tipkanih strani gradiva za zbornik, ki bo imel dva dela: zgodovinske in spominske del. Kot dodatek sta predvidena prispevek dr. Cirila Porekarja ter dolga, obsežna in zanimiva bibliografija pomembnejših knjig in člankov o bojih za Maribor in severno mejo. Na seji odbora so odprli pobudo Zveze borcev prostovoljcev za severno mejo Maribor, da bi odkrila spominski obeležji: eno pri vходу v mariborsko mestno skupščino, kjer je bil nekdanji sedež štajerskega deželnega poveljstva, in drugo na stanovanjski hiši, kjer je živel general Maister.

M. K.

Spominska soba 31. divizije

Trajna vez

V mariborski garniziji ena izmed enot razvija tradicije 31. divizije NOV in POS. V spomin na njen pomen v NOB je posvečena posebna sobota, pa tudi spominska soba, ki vojaške mariborske garnizije seznanja z njeno bojno potjo.

Na področju razvijanja revolucionarnih tradicij je vojakom na voljo 26 tem, pri obdelavi nekaterih pa si je treba pomagati s posameznimi razstavljenimi predmeti. V spominski sobi je eden izmed prostorov posvečen Titu in njegovi politiki neuvrščenosti, samoupravljanja in splošne ljudske obrambe. Razstavljene so njegove fotografije, razne knjige, ki jih je sam napisal o konceptu SLO in DS in o drugih temah ter knjige, ki so jih pisali o njem. Tu so tudi razni predmeti iz partizanskega vojskovanja 31. divizije, ki vzbudijo posebno pozornost. Gre za slike iz vojaškega albuma in za obsežno izvirno dokumentacijo šefa operativnega štaba 31. divizije Božidarja Kovačiča–Iztoka, danes generalmajorja JLA v pokoju. Pozornost vzbujajo tudi žepni časopis Zofke Kromarjeve, bolničarke v premični bolnici

31. divizije, različni vojaški zemljevidi in specialke iz partizanskih časov ter drugi predmeti.

Tudi enota, ki razvija tradicije 31. divizije, se je v spominski sobi ustrezno predstavila. V besedi in sliki je prikazala sodobno oborožitev in drugo vojaško opremo, način urjenja in usposabljanje vojakov, njihovo družbenopolitično in kulturno dejavnost, razna športna tekmovanja in drugo. Na ogled so tudi razna odlikovanja, priznanja, nagrade, pokali in drugi predmeti, ki so jih vojaki in častniki današnje enote dobili za uspešno delo na različnih področjih. O spominski sobi 31. divizije smo se pogovarjali tudi s polkovnikom Alojzom Lipnikom, ki tej sobi pripisuje poseben pomen zlasti pri obravnavanju posameznih tem, ki zadevajo NOB, razvijanje tradicij, samoupravljanje in nekatere druge teme. Zato v spominsko sobo poleg vojakov lahko zahaja tudi tamkajšnja mladina. Tako prispeva ta spominska soba pomemben delež povezovanju vojakov in mladih s terena in vključevanju vojakov v družbenopolitično življenje.

Marjan Kos

terme čatež

V termah Čatež
za vsakega nekaj

Tovarna
zdravil
n. sol. o.

KRKA

NOVO MESTO – JUGOSLAVIJA

Iz Soške fronte Janeza Mesesnela

Knjiga, ki nadrobno opisuje tragični spomin na soško fronto, je nastala pred več kot dvajsetimi leti kot podlistek za tedanji tednik TT in bila prvič izdana ob 50. letnici konca prve svetovne vojne. Umetnostni zgodovinar Janez Mesesnel se je v njej uspešno poskusil kot kronist težkih časov. V knjigi, ki je v ponatisu nedavno izšla pri Prešernovi družbi, je zbral tudi vrsto izjav in zapisov živih prič – udeležencev takratnih dogodkov. Eno izmed teh pričevanj govori o gradnji ceste čez Vršič, skrajšano pa ga navajamo takega, kakršnega je zapisal Ljubljčan Franc Uran.

Cesta skozi belo smrt

»... Po celi Sloveniji celo po Tirolskem in Solnograškem so takrat rekvirirali sekače, tesače in voznike, ki so morali priti na delo za cesto čez Vršič. Protilavinske strehe naj bi se zgradile od Močila čez vrh in potem še nekoliko naprej od Tičarjevega doma. Protilavinske strehe so bile projektirane tako, da bi bile postavljene na 35 x 35 cm močnih stebrih, na katere bi bili pritrtjeni močni špirovci in potem vdeleni v teren nad cesto. Na špirovcih pa bi bili kot streha 6 cm debeli plohi, čez katere naj bi potem plaz zdrsel. Teoretično je bila to jako dobra zamisel, praksa in plaz pa sta pokazala vse kaj drugega.

Takoj se je pričelo z izdelavo stebrov in špirovcev. Na Lezah pa so vojni ujetniki na roko žagali plohe in sicer tako, da je bil en ujetnik na vrhu, dva ujetnika pa sta držala in vlekla ročno žago spodaj. Na ta način se je na Lezah nažagalo dnevno do dva vagona plohov...

Novo cesto so gradili izključno ruski vojni ujetniki, ki jih je bilo okoli 12.000. Nastanjeni so bili v raznih barakah od Kranjske Gore do Trente. Te barake so bile jako primitivne in pozimi jako mrzle. Hrana ujetnikov je bila zelo slaba in nezadostna. Pri delu so bili razdeljeni v oddelke po 25 mož, pri katerih je bil en avstrijski vojak in en Rus-tolmač, ki je bil navadno Jud, ki pa ni nič delal. Zato so se javljali za tolmače razni tipi, ki niso znali skoro nič nemščine.

Med ujetniki je bilo dosti Nemcev od Volge. Ujetniki so bili tudi slabo oblečeni. Ker so morali delati ob lepem in slabem vremenu, so imeli po večini vse razcapane uniforme. Drugih oblek jim pa avstrijska vojna uprava ni dala. Vsled tega so razsajale med njimi razne bolezni kot navadna in krvava griža, celo kolera in črne koze in jih je jako dosti radi tega pomrlo. Tudi eden izmed naših civilnih nastavljenecv, ki je stanoval v naši koči, je umrl

za krvavo grižo.

Ravnalo se je z Rusi jako grdo. Posebno nekateri inženirji in drugi oficirji so se divjaško obnašali nad ujetniki. Za vsak najmanjši prekršek je bil ujetnik privezan na drevo, da je že v najkrajšem času padel v nezavest... Potem so mu pljusknili mrzle vode v obraz, da se je zopet zavedel in ga pustili tako viseti dve to tri ure.

Prišel je že mesec november, medtem se je začelo postavljati že prve stebre za protilavinske strehe na Močilu. Snega pa ni bilo še vedno nič. Tudi v decembru ni bilo nobenega snega. Oficirji in inženirji, kot tudi ostalo moštvo, ki me je poznalo, so brili norce iz mene, češ, kje pa so tiste vaše lavine, ki so tako grozne, da se jim smeje mo? Rekel sem jim, da naj kar še počakajo, da jim nič ne bo ušlo. Prišel je božič 1915 in je ponoči na Štefanovo zapadlo nekaj snega, tako da se je malo nad Močilom iz Slemenca udrl majhen plaz, ki je do pasu zasul dva Rusa, ki sta se pa smeje sama izkocabala iz snega. Vsi pa, ki so to vide-

li, so se jima smejali, še bolj pa meni.

Promet se je torej razvijal čez Vršič nemoteno naprej, ker tudi januarja 1916 še ni bilo nobenega snega. Tudi delo na protilavinskih strehah je dobro napredovalo in je prišlo že do druge vijuge proti vrhu. Ogromno materiala so požrle te strehe. Neprestano je bilo treba dovažati les in vse je izgledalo, da se bo stvar odlično obnesla. Vsakdo je tudi veroval, da bo konstrukcija kos vsakemu pritisku snega, ker je bila res izredno močna in tudi solidno izdelana.

Medtem pa so pričeli graditi na vrhu prelaza, kjer je bila med obema vojnima italijanska karaula, spomenik nadvojvodi Eugenu, ki je bil glavni komandant fronte proti Italiji in po njem naj bi se imenovala tudi cesta čez Vršič Erzherzog Eugen-Strasse. Spomenik naj bi predstavljal nekaj ogromnega kot večji simbol veličine Avstrije in je bilo samo pri izdelavi ogrodja za spomenik zaposlenih čez 200 ruskih ujetnikov. Tudi za ta spomenik sem rekel graditeljem, da ga bo vzel plaz, pa so mi odvrnili, da bo izdelan tako močno, da ga ne bo podrl noben plaz.

V začetku februarja smo se na Hudi Ravni brez srajc sončili. Snega pa še vedno nič in zopet sem bil tarča za zbijanje šal o plazovih. Bilo me je že skoraj sram, ker take zime do takrat res še nisem doživel.

Konec februarja pa je začelo snežiti. Sprva polago-

ma, potem pa vedno bolj in bolj in nazadnje ga je pričelo pošteno mesti, tako da smo ga morali s ceste kdati. Sneg je bil suh kot moka. Takrat so pričeli nekateri verjeti, da moja obetava niso bila zastoj. Tudi Rusi so rekli, da je v Rusiji sicer res sneg, vendar takih količin tam ne poznajo. Nisem si pa mogel misliti, da je katastrofa tako blizu.

Dne 8. marca 1916, bila je ravno pepelnica sreda, sem bil po kosilu namenjen na vrh, da si ogledam delo in sem šel do naše kočice proti vrhu ob enih. Bil je pravi metež. Ko pridem do Hude Ravne, pa naenkrat zaslišim en sam strašanski krik iz nešteto grl, ki pa je takoj utihnil. Grem počasi

naprej, pa so mi kmalu prileteli naproti ruski ujetniki s prestrašenimi obrazi in kričali lavina, lavina. Pribežalo je tudi nekaj avstrijskih stražnikov. Vsi, kar jih je pribežalo z vrha, so bili tako prestrašeni, da nismo mogli iz njih spraviti ničesar jasnega. Tudi za nazaj nismo mogli pripraviti nikogar, in so vsi izjavili, da se raje dajo pobiti, kot pa da bi šli še enkrat na vrh. Vsi Rusi kar jih je bilo na tej strani, so bili radi tega tako zaprepaščeni, da je bilo izključeno pripraviti jih do tega, da bi šli na vrh. Tudi oficirji in inženirji so izgubili glave in niso vedeli kaj početi, ker je bila namah pretrgana vsaka zveza s Kranjsko Goro in tamošnjo komando...«

Iz Švicarske čarobne formule CH Antona Rupnika

Avtor je pred približno dvajsetimi leti preživel eno »mandatno obdobje« v svoji takratni diplomatsko – konzularni službi v Švici, deželi, vredni njegove in naše radovednosti ter občudovanja. Za posebnosti švicarske preteklosti in sedanjosti se je zanimal tudi po odhodu iz te dežele, plod tega zanimanja pa je knjiga, ki je neke vrste »priročnik« za seznanitev s to vzorno urejeno konfederacijsko skupnostjo, ki bo čez tri leta proslavila 700-letnico svojega obstoja. Iz Rupnikove knjige, ki je izšla pri založbi Borec in je eno temeljnih del te vrste, objavljamo značilen odlomek.

Gospodarski stebri blaginje

Povojna desetletja so potekala v znamenju izredne gospodarske konjunktura na eni in ohranjanja podedovanih gospodarskih struktur na drugi strani.

Medtem, ko bi bilo povprečje rasti družbenega proizvoda v desetletjih med 1890 in 1950 pri 2 odstotkih, je v petdesetih letih ta stopnja že nad 5 odstotki. Gospodarstvo naravnost eksplodira od rasti. Kaj pa državni oziroma javni sektor? Tega hočejo podedovane politične strukture še naprej držati v skrajno omejeni vlogi; po njihove je država pač zato tu, da skrbi za čim boljše pogoje zasebnemu gospodarstvu.

Nenadoma, sredi šestdesetih let, je prišlo na dnevni red vprašanje, kako zajeziti nezadržno bohotenje gospodarske rasti. Švicarski podjetniki so si iz Italije in drugod najeli sto in sto tisoče dodatnih delavcev in širili obseg proizvodnje, namesto da bi šli v racionalizacijo in se prilagajali švicarskim danostim.

Država – od zveze prek kantonov do občin – je imela v rokah v bistvu le sredstva za reševanje krize, pomanjkanja živil, surovin ali delovnih mest. Zdaj pa bi morala poseči vmes z namenom, da omeji divjo rast. Konjunktorni členi iz leta 1947 so bili le delno uporabni, če bi zvezna vlada hotela iti po redni zakonodajni poti, bi zamudila vse vlake. Zatekla se je spet h kriznim predpisom. Tako je leta 1964 omejila dotok novih tujih delav-

cev in obremenila gradnje ter posojila.

Neobrzdana industrializacija je poglobila razlike med regijami. Gorski predeli so ostajali neobljude, ljudje pa odhajali v mesta za boljšim življenjem.

Nujna bi bila regionalna politika, potrebno skupno prostorsko planiranje. Če je leta 1969 glasovalno telo že sprejelo ustavno podlago za ukrepanje, pa je trajalo še sedem let, preden je skozi zakonodajno mrežo prišel temeljni zakon o prostorskem načrtovanju.

Še preden je sistemu uspelo vgraditi vse, kar se je izkazalo za potrebno za brzdanje pregrete konjunktura, je Švica sredi 70. let zabredla v gospodarsko recesijo. O njej se zunaj vse premalo ve, čeprav je pomenila edinstveni gospodarski, pa seveda tudi politični pretres.

Švicarsko gospodarstvo je med vsemi deželami OECD doživelo največji upad družbenega proizvoda, in to samo v letu 1975 za 7,5 odstotka. To je enako kot v obeh kriznih letih 1931–32. Okoli 300.000 delovnih mest je šlo v nič. Tudi to je dosti več, kot jih je Švica izgubila v vseh letih svetovne gospodarske krize! Tokrat je lahko dobršen del brezposelnosti prevladala na ramena držav, od koder so prišli tujci: okoli 200.000 jih je moralo zapustiti to obljubljeno deželo v letih 1974 do 1976. Zahvala, da tokrat ni prišlo do hujših notranjih zapletov, gre dejstvu,

da je v desetletju pred tem, deloma pa še v recesijskih letih samih, dodobra dogradila ustrezen in domišljen sistem socialne varnosti.

Najhuje je gospodarska recesija sredi sedemdesetih let prizadela tista območja in panoge, ki so bile še najmanj navezane na tuje delavce. To pa je bila v prvi vrsti urarska industrija na obronkih Jure.

Zvezna vlada in parlament sta tokrat šla po poti injekcij v ogrožene dejavnosti in regije.

Krizni časi pa so spet vsilili načelno razmišljanje o gospodarskem sistemu. Izvedenska skupina, ki jo je postavila zvezna vlada z nalogo, da analizira stanje švicarskega gospodarstva, je leta 1977

jasno povedala, da ne gre za konjunkturalne probleme, ki povzročajo težave, marveč so prvenstveno strukturni. Gospodarstvo bi bilo treba omejiti, združevati, proizvodnjo racionalizirati. Kako to doseči? To so vprašanja, ki zaposlujejo mnoge mislece in politike s konkretnimi nalogami.

Konjunktorni zlom je prinesel s seboj luknje v davčnih blagajnah. Medtem, ko so se v šestdesetih letih zadolževali pretežno kantoni in občine, je zdaj nastal vse večji primanjkljaj tudi v zveznem proračunu. Kako ga pokriti, ko pa je dotok davkov čedalje manjši? »Bern« kraja subvencije, sili v večje prispevke za zavarovanje. Razbremenitev države od pretiranih finančnih obveznosti je drugi osrednji problem osemdesetih let...

Mladost se pogosto znajde na drugi strani ceste

O tem so premišljali učenci v osnovni šoli Boris Kidrič v Ajdovščini. Izbrali smo dva sestavka.

Najprej piše MAJA LAPAJNE iz 8. b:

Dežuje. Hodim po ulici in kaplje mi drsijo po dežniku. Kakšen žalosten dan! Zrem predse in si želim, da bi bila čimprej doma. Pot pa se mi zdi neznansko dolga. Mimo mene hitijo ljudje. Zaskrbljeni so. Na obrazu jim je videti temno potezo. Kakor bi bili z mislimi nekje drugje. Osamljena sem.

Na drugi strani ceste zagledam skupinico dečkov. Kar zgrozim se ob pogledu nanje. Vsi imajo cigarete v ustih. Nočem jih gledati. Obrnem se stran. V mislih se mi porodi nešteta vprašanja. Zakaj kadijo? Kaj jih je sploh privedlo do tega? Mar se zato počutijo bolj odrasle? Odgovorov ne vem. Kam sploh vodijo njihova pota? Kaj bodo rekli njihovi starši? Kar mrazi me ob vseh teh vprašanjih.

Mislím, da se ti fantje ne zavedajo, kaj počenajo. Zašli so s ceste, po kateri naj bi hodili in zdaj blodijo po poteh, ki vodijo kdo ve kam. Nekateri so že v svoji mladosti pod vplivom alkohola in mamil. To počno zaradi obupa, največkrat pa zaradi tega, da pokažejo svojim vrstnikom, kaj zmorejo in se tako počutijo bolj odrasle.

Vsak človek se rad spominja svoje mladosti. Vsi govorijo, da je to najlepši del živ-

ljenja... In to naj bi bila najlepša leta? Sama sebi ne morem verjeti.

O tem sem še razmišljala doma. Pa nisem nikomur rekla ničesar. Res je, da se mladost pogosto znajde na drugi strani ceste in res je tudi to, da velikokrat ne najde več poti nazaj.

pomikamo po njej od rojstva do smrti. Korak mladosti na njej je največkrat drugačen ali celo nasproten temu toku.

Mladost je pač mladost, in to ne bi bila, če se kdaj ali kar pogostokrat ne bi znašla na nasprotni strani ceste odraslih, ceste utečenega

ljivega, neolikanega ter celo nesramnega. Govorijo, da so bili oni bolj pridni, ubogljivejši, drugačni, skratka boljši. Pri tem pozabljajo, kako so nekoč, v svoji mladosti, že enkrat poslušali to »pesem«, ki jo zdaj »pojejo« nam in jo bomo mi nekoč »peli« tistim, ki pridejo za nami.

Spremembe pač pridejo z mladimi. Vsaka mladost ima svojo drugačnost, svoje obnašanje in svoj odnos do vsega na tem našem svetu, ki pa se tudi sam spreminja in z njim mladi rod bolj kot starejši. Zato je včasih sodba, kako je »mladost na nasprotni strani ceste«, tudi preostra.

Nekoč bi ta mladost prevzela razvoj, ki je sedaj v rokah naših staršev, napredek na vseh področjih in v vseh krajih sveta.

Vsaka mladost, kakršnakoli je že bila in kjerkoli se je znašla, pa je prej ali slej spoznala svoje napake, se zavedla svojih novih vrednot in vselej našla pot po pravi strani ceste življenja. Onstran pa so in bodo ostajala samo posamezna dejanja in misli, tuja želja večine po svobodi in boljšem življenju.

Tako bo tudi z drugačnostjo, ki jo kaže sedanja jugoslovanska, zlasti pa slovenska mladina do številnih vprašanj sedanjega življenja in razvoja v prihodnje.

ALEKSEJ ŠINIGOJ, tudi iz 8. b, premišlja, da ima vsaka mladost svojo drugačnost:

Kaj je pravzaprav cesta iz naslova? Prisposoba. Lahko je ločnica mladosti od celovitosti življenja, lahko pa je to cesta življenja nas vseh, ki se

življenja, ceste realnosti.

Življenje mladih v današnjem času in njihovo gledanje nanj je drugačno od časa, ko so bili mladi naši starši, in ker jim je merilo njihova mladost, večina gleda na naš način življenja in naše vrednote kot na nekaj nesprejem-

Naša poezija

Dragi mladi prijatelji, vedno pogosteje ugotavljam, da je med nami (oziroma vami) veliko takih, ki znajo sukati pero v verzih. Rojevajo se kratke izpovedne pesmi. Že res, da tu in tam zataji ritem in beseda ne steče gladko čez ustnice. Pa nič hudega, saj smo v moderni poeziji tako in tako vajeni vsega mogočega in nemogočega. Rima? No ja, ta ni ravno nujna. Najpomembnejše je, da vaša pesem izžareva vas same in vašo misel. Danes imamo na naši strani pravi mladinski pesniški kotiček, saj objavljamo kar šest vaših pesmi. Naj bodo za vzpodbudo, da boste še pesnikovali za nas. Le po tej poti naprej!

Živa

Ali kaj mislijo TISTI ljudje?

Ali kaj mislijo TISTI ljudje?
Če so sploh prvi ljudje,
ko se pa kar naprej hudujejo
in se iz dneva v dan vojskujejo?!

Ali nič ne mislijo TISTI ljudje,
da njihovo noro ravnanje

v trenutku lahko uniči
vse naše sladke sanje?!

Ali res nič ne mislijo TISTI ljudje?
ANDREJA PETERKOVIČ, 6. b
OŠ Artiče

Pesem

Pesem je val v morju.
Pesem je klas na polju.
Pesem je mogočna gora,
ki je včasih tudi malo nora.
Pesem nam izda neko novo geslo,
nihče pa še ob njej ni postal teslo.
Lahko naštevati bi še in še,
vendar časa nam zmanjkuje že.
Ura je že krepko čez devet,
torej spati treba bo začet.
Lahko noč in dober san,
saj bo jutri zopet dan.

MATEJA JANKOVIČ, 7 b
NOVINARSKI KROŽEK
OŠ ARTIČE

Pesem bi zapela

Pesem bi zapela
mrtvemu kurirju
na ves glas,
da bi me slišal
v drugo vas.

Rekal bi mu:
Hvala za mir
in svobodo,
ki si mi jo dal.

Zdaj pesem pojem domovini,
za katero so trpeli trpini.
Pojem o sreči
tej moji domovini ljubeči.

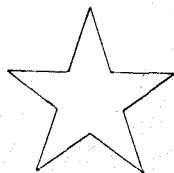
NIVES ADAMIČ,
OŠ Stranice

Zvezde nam kažejo pot

Zvezde žarijo
samo ponoči,
nam svetijo,
da najdemo pot
do doma,
saj,
kdor nima doma,
po svetu roma.

Zvezde so majhne lučke,
ki se sprehajajo
in kažejo,
kje smo doma
male bučke.

KATJA KOZJAN, 3. r
OŠ Stranice

Svoboda

Svoboda je žitno polje.
Svoboda je modro morje.
Svoboda je moj lep uspeh.
Svoboda je razprt harmonikin meh.
Svoboda je »plavo« nebo; pozimi hladno,
poleti toplo,
jeseni pa vedno lepo.

Svoboda je čas brez nabitih pušk.
Svoboda je brez velikih bušk.
Svoboda je ajda, ko zori.
Svoboda je otrok, ko prve besede spregovori.
Svoboda je čas brez sovraštva.
Nobene svobode ni brez junašta.

Prošnja morju

Le kaj v svetu se godi,
veselja prav nikjer več ni.
Ta žalost bega me,
razjeda mi srce.

O, kdaj bo spet tako,
tako, kot je nekoč bilo?
Sprušujem se, kdaj bo na svetu mir?
Mar vedno vladal bo prepir?

O, morje, dvigni svoje valove,
pogasi vse ognjene zidove!
Razdri nemir, razdri prepri!
Na svetu naj zavladava MIR!

Kristina Škibin, 6. d
OŠ 9. KORPUS NOVJ
Nova Gorica

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Prav nič bele počitnice

Hura, počitnice! Kar slišim, kako v vas prekipava od veselja, da štirinajst dni ne bo treba v šolo, da boste lahko tisto težko šolsko torbo odrinili v kot in počeli samo tisto, kar vam bo najbolj všeč: spali, se potepali in lovili, malo tudi lenuharili, brali, obiskali staro mamo, ugnali kako prav »živo« z bratranec ali sestrično in kaj vem kaj še vse, kar sodi v počitniške dni.

Ampak, vse pa le ni tako, kakor bi moralo biti. Zdi se, da so »zgoraj« pozabili, da imate počitnice, in to zimske počitnice! Kakšne pa so zimske počitnice brez snega?! Morda pa se bo v teh dneh le kaj izcimilo in začelo naletavati. To vam vsekakor želim in držim pesti – za pravo mero snega! In če ga ne bo, se kljub temu imejte lepo!

Živa

P. S.: Še vedno iščemo najboljši članek leta 1987. Predlagajte!

Da takšne bele počitnice (posnetek je iz leta 1985 – šola v naravi na Glazuti) ne bi postale samo lep spomin

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Moj konjiček

Vsak nosi v sebi nagnjenje do nečesa, vsak se z nečim najraje ukvarja. Pravimo: »To je pa moj konjiček.« Eni radi plešejo, drugi berejo, tretji pišejo pesmi, četrtim je konjiček računalnik in nekateri imajo celo dva ali več konjičkov. Pa kako hitro mine čas ob njih!

Poglejmo, s čim se v svojem prostem času ukvarjajo učenci 8.b razreda osnovne šole Matija Valjavec iz Preddevora:

SIMONA VALTER: Berem knjige, »fizično« pa se ukvarjam z vezenjem in vozlanjem.

SIMONA CUDERMAN: Sežem po dobri knjigi. Večkrat spečem polno škatlo piškotov, ki jo ob branju hitro izpraznim.

DUŠAN BOBNAR: Vsak prosti čas izkoristim za odhod v svoj najljubši kraj – Bobovek, kjer imam konje, ki jih čistim in tudi jaham.

NADA BEGLJ: Zbiram posterje pevcev ter šivam obleke za punčke.

MAGDA MARKIČ: Zame so najboljši sprehodi v naravo.

SIMONA ROBLEK: Zbiram značke in pripone.

BOGDANA ROBLEK: Vse leto zbiram navadne svinčnike, pozimi pa rada tečem na smučeh.

SONJA LOMBAR: Zbiram značke, pločevinke, posterje pevcev in igralcev, najbolj pa »sem zagnana« pri zbiranju priponek.

IRENA VREČEK: Kadar imam čas, si nove moči nabiram s tekom.

PETER ARH: Najraje kuham. Kadar sva z bratom sama doma, se kmalu znajdeva v šrambi in že kuhava. Upam, da bom nekoč res postal kuhar.

MIRAN JAGODIČ: Najraje igram nogomet in rokomet.

MARKO JAGODIČ: Zbiram značke.

Peta prekomorska in pionirji Hardeka

Pionirji krožka za ohranjanje tradicij NOB v šoli Ormož-Hardek so že dalj časa želeli spoznati bojno pot 5. prekomorske brigade, ki je dala k osvoboditvi Jugoslavije in Slovenije dostojen delež.

Ker je bilo v njenem sestavu zlasti veliko slovenskih fantov prav iz naših najbližjih domačih krajev, je bil povabljen v šolo v goste njen nekdanji pripadnik tovariš Janko Topličar s Hardeka.

Za lažje razumevanje in nazoren prikaz poti je tovarišica zunanja sodelavka pripravila spremno besedo h geografski skici, na kateri so puščice nakazovale bojni pohod 5. prekomorske brigade, imenovane po narodnem heroju Ivanu Turšiču – Iztoku.

Tovariš Janko Topličar je pripovedoval, kako je prišel v to brigado. Poudaril je, da je v srcih slovenskih fantov žive-

la samo Jugoslavija in ožja domovina Slovenije, ki so jo neizmerno ljubili, zato so hoteli, čeprav za ceno njenega življenja, kar najhitreje priti v zbirno bazo NOV v Gravini v Italiji, nato pa v Split in se priključiti jugoslovanskemu osvobodilnemu boju.

Ko je orisal posamezne dogodke, izseke ali podrobnosti iz težkega, predvsem pa naporenega pohoda, ki je vodil iz Dalmacije preko Velebita, Like, področja ob Kolpi v Belo krajino k slovenskim partizanom, je opozarjal na neizmerno borbenost, požrtvovalnost, junaštvo, discipliniranost in tovarištvo, na velik vojaški in politični pomen delovanja in bojevanja 5. prekomorske brigade v sklopu bojev proti različnemu sovražniku.

Marjeta Ritonja
mentorica
OŠ Ormož-Hardek

Ivana Vadnal

Na števanjskem pokopališču pri Postojni smo se lani poslovili od Ivane Vadnal, rojene 1902. leta. Z NOB je aktivno sodelovala od 1943. leta. Po vojni je bila aktivna pri obnovi porušene domovine.

Ciril Pogačar

Iz vrst borcev Gubčeve brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda je po težki bolezni umrl Ciril Pogačar. Rodil se je pred sedemdesetimi leti v radovljiški občini. Bil je aktivni borec od leta 1941. Bolan je bil interniran v Gonars, leta 1944 pa se je ponovno vključil v NOV. Od njega smo se poslovili lani na blejski Dobravi.

Filip Sitar

Zadnje slovo od Filipa Sitarja iz Mišat je bilo septembra lani na Srednji Dobravi. Rodil se je pred trinosemdesetimi leti. Od leta 1941 je bil član odbora OF Dobrava-Mišče. Delal je v gospodarski komisiji za rajon Brezje-Tržič. Konec vojne je dočkal v Cerknem, v partizanski delavni. S svojimi idejami in delom je bil vzornik in zvest borec za napredek. Prejel je mnogo odlikovanj in priznanj.

Franc Pečelin

Nepričakovano in po tragičnem naključju je umrl Franc Pečelin, rojen leta 1928 v Zireh. Še ne 17-leten je postal borec-mitraljezec v Prešernovi brigadi. Po vojni je imel čin rezervnega oficirja. Zaposlen je bil v tovarni Alpina, kjer je zadnja leta vodil aktiv ZB, posebno aktiven pa je bil v ZRVS, TO in SLO; sodeloval je pri vzgoji mladih in veliko časa posvetil gasilskemu društvu v Zireh. Prejel je več vojaških in drugih odlikovanj in priznanj.

Ciril Istenič

Po dolgi in težki bolezni je umrl Ciril Istenič iz Laz pri Logatcu. Že leta 1941 se je s svojimi brati vključil v OF in aktivno deloval z NOG na območju Planine vse do aretacije junija 1942. Po vrnitvi iz italijanske internacije se je takoj podal v Logaški bataljon, nato v Dolenjski odred, kjer je bil 1944 v bojih pri Sentjoštu težko ranjen. Ranjenega so Nemci in belogardisti ujeli in ga odpeljali v ljubljanske zapore, od koder se je vrnil po končani vojni. Za junaštvo med NOB in družbenopolitično delo po vojni je bil večkrat odlikovan in prejel več priznanj.

Tone Pogačnik

Svojo življenjsko pot je Tone Pogačnik zaključil v začetku septembra lani v Zgornji Dobravi. Rodil se je pred petinšestdesetimi leti na Prezrenjah pri Podnartu. Leta 1943 je bil v Italiji, 1944 pa je postal deseter Rezijanskega bataljona v Prešernovi brigadi. Februarja 1945 je bil ranjen.

Ivan Kocjančič

Lanskega septembra smo se v Kopru poslovili od Ivana Kocjančiča, rojenega 1924. v Truškah. Po kapitulaciji Italije se je vključil v NOG. Bil je ujet in poslan na prisilno delo v hrvaško Istro. Od tam je pobegnil in se junija 1944. vključil v partizanske vrste. Iz JLA je bil demobiliziran novembra 1945. Nazadnje je bil zaposlen v tovarni Tomos. Postal je invalid in 1983. leta se je upokojil. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Julijan Kocjančič

Sredi avgusta lani smose poslovili od Julijana Kocjančiča, rojenega 1927. leta v Truškah. Ko mu je bilo 17 let, je odšel v partizane v Gubčovo brigado. Bil je ujet in poslan v internacijo v Nemčijo na prisilno delo. Po njeni kapitulaciji se je vrnil domov. Izučil se je za mehanika in se zaposlil v tovarni avtomobilov v Mariboru. Nato se je vrnil v Truške, se zaposlil v Interropi in tovarni Tomos, kjer je delal do upokojitve. Odlikovan je bil z ordenom dela s srebrnim vencem.

Stanko Mijatović

Od borca Stanka Mijatovića smo se lani poslovili na števanjskem pokopališču. Rojen je bil leta 1920. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se takoj vključil v delo OF. Zbiral je hrano in drugi material in ga oddajal na zbirno mesto na komando mesta v Podgori. Bil je tudi vodnik vojaških enot, ki so prečkale cesto in železniško progo nad vasjo Rakitnik. Za hrabrost je bil odlikovan.

Marica Brejce

Oktobra lani je v Kamniku umrla aktivistka NOB in po vojna družbenopolitična delavka Marica Brejce. Rojena je bila leta 1915 v Novakih pri Cerknem, leta 1934 pa se je preselila v Kamnik. Zaposlila se je v kamniški Smodnišnici in nato v Jugopamuku. Sedajala se je v naprednih delavcih in člani KP, ki so delovali v delavskem kulturno-prosvetnem društvu Solidarnost. V NOG se je vključila že leta 1941. Vzdrževala je zvezo med prvoborci, med katerimi je bil tudi brat Tomo Brejce, organizator vstaje na Kamniškem.

Z razvojem NOG se je širilo tudi njeno aktivistično delo. Aprila 1943. je bila prvič aretirana in zaprta v Kamniku in Begunjah, junija 1944. je bila kot članica okroglega odbora SPŽZ Kamnik ponovno aretirana zaradi sodelovanja z OF in obsojena na dvajset let zapor. Zaprta je bila v ženski kaznilnici Aichach v Nemčiji, od koder se je vrnila maja 1945. Nato se je ponovno zaposlila kot tkalka v kamniškem Jugopamuku in začela sodelovati v sindikatu, OF in AFŽ. Leta 1947 je bila poklicana na politično delo v glavni odbor AFŽ Slovenije. Uspešno je končala srednjo partijsko šolo pri CK KPS. Bila je odbornica okrajnega ljudskega odbora Kamnik, poverjenica za prosveto in kulturo in članica drugih političnih organizacij.

Po ukinitvi okrajnega Kamnika je delala v organih občinskega ljudskega odbora in v družbenopolitičnih organizacijah v Kamniku. Posebej se je angažirala pri Solidarnosti. Do upokojitve je bila upravnica Dijaškega doma v Kamniku. Za svoje delo je prejela več odlikovanj in družbenih priznanj.

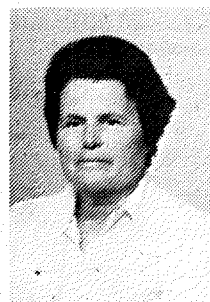
Matija Čerin

V Kopru smo se oktobra lani poslovili od Matije Čerina, rojenega 1919. leta v Reči vasi - Linašče. Že kot otrok se je s starši preselil v slovensko Istro v Triban. Aprila 1940. je bil vpoklican v italijansko vojsko in poslan na fronto v Afriko. Leta 1942. je bil ujet. V ujetništvu se je odločil za odhod v NOV in se vključil v 3. prekomorsko brigado. Iz JLA je bil demobiliziran junija 1946. in se vključil v obdelovalno zadrugo, nato pa se zaposlil v Stilu in v tovarni Tomos. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z redom zaslug za narod.

Anton Cijak

Septembra lani je v Medvodah umrl Anton Cijak, rojen leta 1926 v vasi Sveto pri Komnu na Krasu. Po demobilizaciji iz italijanske vojske zanj ni bilo zaposlitve, zato je emigriral v Jugoslavijo. Maja 1943 se je aktivno vključil v NOV. Bil je borec Prešernove brigade, nato na komandi mesta Čepovan in proti koncu vojne na intendanturi 9. korpusa. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Slavka Mlinar

Sredi septembra lani smo se na žirovskem pokopališču poslovili od aktivistke in borce NOV Slavke Mlinar. Rojena je bila leta 1923 v Stari vasi pri Zireh. Med NOB je kmalu začela sodelovati z NOG, v začetku 1944. je odšla v ilegalo in delala kot pripadnik NZ, nazadnje pri kranjskem načelniku vse do osvoboditve. Po vojni se je zaposlila v Alpini in bila vseskozi prizadevna družbenopolitična delavka v organih podjetja, v krajevni in občinski merili. Za aktivno delo med NOB in po njej je prejela več odlikovanj in priznanj.

Ivana Hribar

V Preski pri Medvodah smo se avgusta lani poslovili od Ivane Hribar, rojene 1903. leta v Ljubljani. Takoj po okupaciji domovine sta skupaj s hčerko začele sodelovati z NOV. Prenasala je razno pošto in pomagala s hrano in drugim materialom.

Slavko Bergant-Edi

Lani smo se v Medvodah poslovili od aktivista, borca in družbenopolitičnega delavca in lovca Slavka Berganta. Rojen je bil leta 1925. V začetku leta 1942 se je v tekstilni tovarni povezal s sodelavci OF. Tudi sam je veliko pomagal, predvsem s prenašanjem raznega materiala terenskimi organizatorjem OF. Poleg tega je opravljal še druge zaupne naloge. Mimo sovražnika in njegovih zasled je neopazno nosil pošto in obvestila v bližnje in daljne kraje. Sodeloval je tudi v sabotažnih akcijah. Njegovo delo z OF je postalo preveč očitno, zato je januarja 1944. odšel v partizane. Bil je borec VOS v enoti tovarnišarja Pavla Barčiča-Bara. Po odhodu v partizane so njegove starše, tri sestre in brata Nemci odpeljali v taborišče, dom pa so oropali. Po vojni je služboval v JLA in UNZ in imel čin poročnika. Zaradi nesreče pri delu se je leta 1971 upokojil. Za delo med vojno in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

Anton Kartuš

Anton Kartuš je bil rojen leta 1894 v Kladju nad Blanco. Že 1923. leta je šel za kruhom v Francijo, oziroma Holandijo. Tam je rudaril in spoznal izkoriščevalski kapitalizem. Med okupacijo se je vrnil domov na Senovo in kmalu pričel aktivno sodelovati z NOG. Bil je aktivist in terenski delavec na sektorju Senovo-Blanca. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

V 78. letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice Gabrijel Moderc iz Renč. Leta 1941 se je aktivno vključil v narodnoosvobodilni boj in vodil politično delo med delavci v ladjedelnici v Tržiču in v širšem rajonu Miren. Bil je politični komisar 3. bataljona Goriške brigade, član Okrajnega komiteja KPS Miren in načelnik NZ za okraj Miren in mesto Gorica. Tudi po osvoboditvi je opravljal pomembne dolžnosti v gospodarskem in družbenopolitičnem življenju občine Sežana in okraja Koper.

Je nosilec več državnih odlikovanj in Zvezne plakete ZZB NOV Jugoslavije.

Krajevna organizacija ZB NOV Mislinja sporoča, da so v letu 1986 umrli njeni člani:

Anton Dvorjak, rojen leta 1909 v Mislinji. Bil je borec Tomšičeve brigade in odlikovan z medaljo za hrabrost.

Marija Gros, rojena leta 1910 v Tolstem vrhu. Med vojno je sodelovala z NOB.

Franc Ramšak, rojen leta 1912 v Mislinji. Od 1943 je bil aktivist. Prejel je medaljo zaslug za narod.

Ana Sovic, rojena leta 1909 v Razborci. Od leta 1943 je aktivno sodelovala z NOB. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

Helena Verdnik, rojena leta 1902 v Mislinji. Od leta 1943 je aktivno sodelovala pri okrajni gospodarski komisiji.

Egidij Vovk, rojen leta 1925 v Mislinji. Bil je aktivni borec od leta 1944.

Konrad Vovk, rojen leta 1911 v Mislinji. Od leta 1945 je delal za NOB.

Ivan Vivod, rojen leta 1907 v Mislinji. Bil je aktivni borec Serčerjeve brigade.

Občinski odbor ZZB NOV Izola sporoča, da so v letu 1987 umrli njeni člani:

Jordan Muženič, rojen leta 1924 v Kavaličih. Od 1943. je bil udeleženec NOV. Nekaj časa je bil terenski aktivist, nato pa se je vključil v 12. brigado SNOUB Fontanot. Bil je dvakrat odlikovan.

Elza Pokorn, rojena leta 1909 v Karlovcu. Bila je terenska aktivistka in mati padlega borca - spomeničarja.

Hermína Reja, rojena leta 1911 v Kozani. Od leta 1943 je bila udeleženka NOV - terenska aktivistka.

Anton Medved, rojen leta 1924 iz Izole. Udeleženec NOV od maja 1942. leta, borec Krimskega odreda in Serčerjeve brigade. Imel je čin rezervnega majora in osem raznih odlikovanj.

Avzug Kleva, rojen leta 1910 v Vinici. Udeleženec NOV od julija 1944. leta.

Jože Škerlić, rojen leta 1915 v Kortah. Udeleženec NOV od septembra 1943; borec Istrskega odreda, nato pa odpeljan v internacijo. Bil je dvakrat odlikovan.

Ladislav Kuzmin, rojen leta 1909 v Standrežu. Udeleženec NOV je bil od 1943. leta.

Anton Poropad, rojen leta 1912 iz Izole. Udeleženec NOV je bil od avgusta 1943. Bil je aktivist, nato v 7. korpusu in Istrskem odredu. Odlikovan je bil dvakrat.

Ivan Šavron, rojen leta 1909 iz Dobrave. Udeleženec NOV je bil od novembra 1944 kot terenski aktivist.

Elio Vergan, rojen leta 1918 iz Izole. Bil je v zavezniški vojski od 9. 9. 1943. do konca vojne.

Julij Kikelj, rojen leta 1922 v Stržišu-Tolmin. V NOV je bil od oktobra 1943 v Idrijsko-tolminskem odredu, Kosovelovi brigadi in v Pokrajinski tiskarni v Tolminu. Imel je štiri odlikovanja.

Alojz Mazi, rojen leta 1921 v Jesenicah. Udeleženec NOV je bil od februarja 1942. Nato je bil interniran v Dachau. Bil je odlikovan.

Rudi Pušnar, rojen leta 1922 v Cerovem. V NOV je bil od leta 1942, bil je ranjen in ostal vojaški invalid. Štirikrat je bil odlikovan.

Jože Pirih, rojen leta 1925 v Cerovem. Občasno je sodeloval z NOB od leta 1942 v operativni enoti Gradnikove brigade. Za aktivnost med NOB in po njej je bil štirikrat odlikovan.

Vladimir Gruden, rojen leta 1924 v Pečini-Tolmin. Bil je v operativi Prešernove brigade. Po vojni je ostal v JLA in imel čin majorja. Bil je večkrat odlikovan.

Jordan Jerman, rojen leta 1923 v Šaredu. Od oktobra 1943 je bil udeleženec NOV kot borec 2. prekomorske brigade. Imel je čin kapetana. Imel je tri odlikovanja.

Narciza Bursič, rojena leta 1928 v občini Buzet. Bila je terenska aktivistka in skojevka od maja 1943.

Ivana Černac, rojena leta 1904 v Truškar pri Kopru. Bila je terenska aktivistka, delala z OF in članica sekcije žena.

Kako je bila opremljena francoska armada ob začetku in kako ob koncu druge svetovne vojne

Vidne razlike

Druga svetovna vojna se je začela 1. septembra 1939, ko je Nemčija napadla Poljsko. Dva dni kasneje sta Francija in Velika Britanija napovedali vojno Nemčiji. Kljub temu so Nemci kmalu okupirali Dansko, Norveško, Belgijo, Nizozemsko in Luksemburg, pred nemškimi četami pa je kapitulirala tudi Francija.

Ko so Nemčija, Italija in Japonska podpisale trojni pakt so se jim pridružile tudi nekatere druge države. Po Hitlerjevem napadu na Sovjetsko zvezo, ki je sledil razkosanju Jugoslavije ter zasedbi Grčije, in po japonski vojni napovedi Združenim državam Amerike, je vojna res postala svetovna.

Trajala je šest let, v njej pa je sodelovalo 61 držav, nevtralnih pa jih je bilo samo šest. Skupna površina vojskujočih držav je znašala 131,5 milijonov km.² Vojaške operacije so potekale na ozemlju štiridesetih držav, in

to na površini 30 milijonov km.² V armade je bilo vključenih 110 milijonov vojakov. V vojni je umrlo blizu 60 milijonov, ranjenih pa je bilo 35 milijonov ljudi.

Druga svetovna vojna je bila najbolj množična in po svojem rušilnem učinku največja morija v zgodovini. Znanstveniki še niso povsem analizirali vseh vzrokov, ki so do nje pripeljali, kljub temu pa je človeštvo iz nje potegnilo nekatere izkušnje, kot je spoznanje, kaj pomenita svoboda in demokracija, kam vodijo totalitarni sistemi in še kaj.

Čeprav se je druga svetovna vojna začela kot spopad različnih imperialističnih skupin, se je med njenim potekom izoblikovala široka fronta demokratičnih sil, ki so se bojevale proti fašizmu in nacizmu. Protinacifašistični boj je pripeljal do ustanovitve vrste narodnoosvobodilnih in revolucionarnih

gibanj; med njimi ima poseben pomen gibanje v Jugoslaviji.

Hkrati je druga svetovna vojna vzpodbudila proces emancipacije številnih narodov in pripeljala do krepitve protikolonialnih sil v svetu.

Med državami, ki so v drugi svetovni vojni doživele največ ponižanja, je prav gotovo Francija. Zmagovalka v prvi svetovni vojni, mogočna kolonialna sila, z veliko, a zastarelo armado, je morala v nekaj dneh nemške ofenzive priznati premoč napadalca. Sledilo je sramotno premirje, po katerem so del države, s Parizom vred, okupirali Nemci; drugi del države pa je ostal navidezno neodvisen, upravljala pa ga je Petainova vlada iz Vichyja.

Toda vsi Francozi se niso sprijaznili z dejstvom, da je Francija okupirana. Kmalu so se začele pojavljati skupine, ki so na različne načine vznemirjale Nemce.

V Veliki Britaniji, kamor se je umaknil del francoske armade, predvsem pa v francoskih kolonijah, so začele nastajati sile svobodne Francije, katerih vodstvo je prevzel general Charles de Gaulle. Ob koncu vojne so bile te sile enakopraven del zavezniških sil, ki so okupirale Nemčijo.

Začetek vojne je francoska armada dočkala opremljena in vodena približno tako, kot je končala prvo svetovno vojno. Razvoj je bil viden le pri letalstvu in oklepnih enotah. Vendar tudi teh francoski generali niso znali uporabiti v skladu s tedanjo vojaško strategijo in taktiko.

Ob koncu vojne pa so bile francoske čete opremljene z ameriškim orožjem in opremo. Razliko lahko vidite na posnetkih, ki so nastali v Vojaškem muzeju v Parizu.

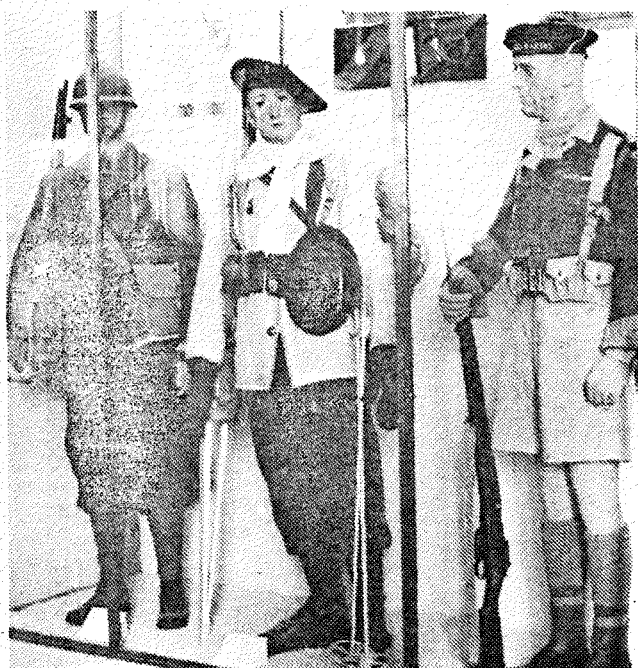
B. K.

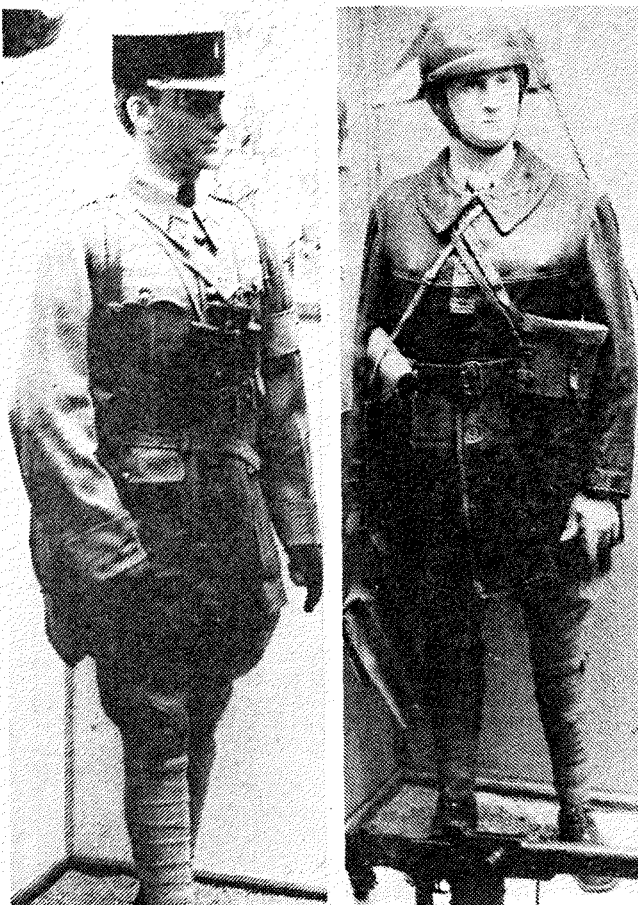
Tudi druge enote francoske armade so bile drugače opremljene. Levo je pehotni narednik, v sredini je pripadnik bataljona notranjih francoskih sil, desno pa višji deseter druge oklepne divizije generala Leclerca.

V cerkvi Saint Louis visijo ob obeh straneh zastave vojsk in armad, ki so jih Francozi premagali v 19. in 20. stoletju.

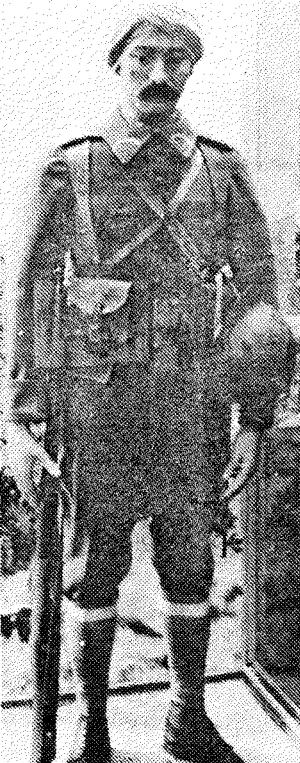

Na levi strani je vojak trdnjavske pehote iz Maginotove linije, v sredini je oprema vojaka 12. bataljona alpskih lovcev, ki je sodeloval v bojih na Norveškem, desno pa je deseter 1. bataljona mornariške pehote.

Oprema poročnika francoskega topništva

Oficir francoskih oklepnih enot.

V Francoski armadi so bili tudi vojaki iz kolonij: alžirski strelec in maroški vojak.

Francoski legionar je bil opremljen za bojevanje predvsem v puščavskih razmerah.

Vojak-strelec prve francoske armade, ki so jo opremili Američani.

V Vojaškem muzeju je razstavljeno tudi orožje in oprema zaveznikov. To je vojak sovjetske pehote, takšen pa je bil med vojno britanski padalec.

Ob obletnici smrti športnika, padlega v NOB

Tugomir

Ljubitelj narave, planin, morja in glasbe – Organizator OF in mladine na Gorenjskem – Mučili so ga na Jesenicah in v Begunjah, januarja 1942 pa ga v Dragi ustrelili.

Jeseni leta 1937. so na kranjski gimnaziji ustanovili napredno, protifašistično usmerjeno srednješolsko društvo Jugoslovani.

Člani društva so se (skupaj z levo usmerjenimi študenti, organiziranimi skojevci in sokoli) septembra 1938. množično vključili v demonstracije ob odhodu čeških prostovoljcev v obrambo domovine. Sodelovali so v marčevskih demonstracijah 1941. ob pristopu k trojnemu paktu, bili so med prostovoljci v aprilu 1941, po okupaciji pa so se med prvimi vključili v OF in oborožen boj.

Med aktivnimi člani srednješolskega društva Jugoslovani so bili tudi Mario Segolin (upokojeni kapetan bojne ladje, živi v Splitu), Drago Figar (1942 se je ponesrečil pri delu v tunelu Hrušica) in Tugomir Vidmar (ustreljen kot talec v začetku leta 1942).

Ko so Vidmar, Segolin in Figar leta 1939. uspešno opravili višji tečajni izpit, so se odločili za vojaški poklic in se prijavili na razpis Pomorske vojaške akademije v Dubrovniku.

Gojenci pomorske akademije

1. oktobra 1939. so postali gojenci XVI. letnika Pomorske vojaške akademije v Dubrovniku. Po končanem prvem letniku so se vkrcali na šolsko jadralnico Jadran in na minolovec. Seznanili so se s skrivnostmi navigacije, s signalizacijo, z Morzejevimimi znaki, ogledali so si jadransko obalo in otoke in se naučili rokovati z mornariškim orožjem. Ko so gojenci jeseni 1940. prišli na prvi dopust, so bili s svojimi plavimi uniformami in belimi kapami prava senzacija na kranjskih ulicah.

Aprilska vojna pa je prekinila šolanje, ideale in upe mladih pomorcev.

18. aprila 1941. je ustaško usmerjeni poveljnik akademije pred zbrano četo gojencev XVI. letnika predal Dubrovnik Nemcem. Tugomir in njegovi sošolci so doživeli največje ponižanje v svojem življenju. Interniranim gojencem so ustaši predali vprašalnike o prostovoljnem prestopu v mornarico Neodvisne države Hrvaške. Slovenski in srbski gojenci so

vprašalnike raztrgali. Nemci so jih internirali in jih z ladjo odpeljali v Split, od koder pa so Slovenci lahko odpotovali domov, v Kranj.

Organizator SKOJ na Gorenjskem

Tugomir Vidmar se je z bratom Milošem že v prvih dnevih okupacije povezal z Božom in Borisom Ručigajem. Sodelovali so v akcijah zbiranja orožja, sanitetnega materiala, v propagandnih akcijah. Tugomir je bil vedno med prvimi, zato so ga sprejeli v SKOJ. Poleti 1941, po prihodu Staneta Žagarja

Tugomir Vidmar kot gojenec Pomorske vojaške akademije.

mlajšega, člana PK SKOJ Slovenije za Gorenjsko, je bil Tugomir imenovan za sekretarja Mestnega komiteja SKOJ za Kranj in dobil ilegalno ime Jože. Po dogovoru s Stanetom Žagarjem je odšel konec oktobra 1941 v ilegalo. Bil je sprejet v KPS in imenovan za inštruktorja SKOJ za Gorenjsko. Tugomir se je z vsem srcem predal novim nalogam, ki mu jih je narekovala partija.

Jelka Lakota, poročena Fortič, doma iz Stražišča pri Kranju se spominja srečanja s Tugomirjem: »Ko sem se v decembru 1941 zvečer vrnila domov, so bili pri nas gostje: Tugo, sem presenečena vzklila. Ne kliči me več tako. Sedaj sem Joža! Počasi se je razvnel. Črne oči so mu sijale v čudnem ognju in zdelo se mi je, da bo zdaj zdaj izbruhnilo iz njega. Spomnila sem se skupnih let na kranjski gimnaziji. Pogosto je hodil sam zase z violino pod pazduho in premi-

šljeval bogve o čem. Včasih pa se je ves razživel. Posebno o počitnicah, na Savi. Takrat se je velikokrat razlegal daleč naokrog njegov zvonki glas, ki je pel pesem o soncu. Govoril sicer ni veliko, a tisto, kar je povedal, je bilo pametno. Sedaj je stal tu, sredi sobe. Njegove oči so nekdanje veljale za melanholične, sanjave, sedaj pa je gledal odločno in uporno.

»Menda veš, da smo pošteno začeli. Od Loke do Kranjske gore, vse je pripravljeno. Toda kranjskih fantov je še premalo. Veš, treba bo stopiti k vsakemu posebej...«

Mira Svetina-Vlasta je bila konec junija 1941 zadolžena za stike med Ljubljano in Gorenjsko in kot članica PK SKOJ za Slovenijo tudi za organizacijo SKOJ in mladinsko OF na Gorenjskem.

»Prvič sva se s Tugom pogovarjala julija 1941,« se spominja, »verjetno glede njegovega prevzemanja dolžnosti sekretarja mestnega komiteja SKOJ za Kranj. V tistem času nikoli nismo govorili o funkcijah, pač pa o sprejemanju nalog in odgovornosti. Ne spominjam se, kdo ga je pripeljal na pogovor. Takrat smo spoznali nove ljudi po priporočilih že znanih tovarišev, češ ta in ta je dober, aktiven, zaupanja vreden, je že to in to naredil, tam in tam dela in živi, koliko je povezan z ljudmi...«

Za Tuga, tako smo ga klicali, se spominjam, da so mi rekli, da je bil pred vojno nekje v mornarici. Nič določnejšega. V naših takratnih predstavah naj bi bili ljudje iz mornarice nekako drugačni. In res, Tugo je bil drugačen: resen, po videzu nekoliko starejši od svojih vrstnikov, zadržan, rad je poslušal in razmišljal. Videti je bilo, da dobro pozna razmere, čas in naš položaj ter pot, po kateri bo treba. Zdel se mi je sposoben za organizacijo in aktiviranje kranjskih skojevcev in mladine. Poznala sem tedaj brata Boža in Borisa Ručigaja, Jožeta in Alfonza Šiška, Vojka Krašnja in še nekatere, med njimi pa je Tugo gotovo najbolj ustrezal za opravljanje odgovornejših nalog.

Takrat, poleti sva se srečala še enkrat. Ker sem se tedaj povezovala tudi s skojevci in mladinci na Jesenicah in v Bohinjski dolini, v Škofji

Tugomir Vidmar-Jože je bil rojen 19. septembra 1919 v Ložu na Notranjskem, v siromašni družini dninarja, s sedmimi otroki. Družina se je preselila v Tržič in nato v Kranj, kjer je Tugomir obiskoval gimnazijo. Telovadil je pri Sokolu, plaval, igral odbojko, vzljubil je naravo in gore, igral na violino, rad je pel in bil zelo družaben. Po maturi se je težko ločil od planin in Gorenjske, toda v pomorski akademiji se je z vsem srcem predal morju.

Po sramotni kapitulaciji Jugoslavije se je zaposlil v Kranju na občinski davkarji. Povezal se je z OF, sodeloval v akcijah in bil sprejet v SKOJ. Poleti 1941. je bil imenovan za sekretarja mestnega komiteja SKOJ. Z organizatorjem SKOJ na Go-

renjskem Stanetom Žagarjem mlajšim je v Kranju, na Jesenicah, v Radovljici in Tržiču organiziral mladinske skupine OF.

S ponarejeno legitimacijo se je vozil z vlakom ali kolesom po Gorenjski, bival pri znancih in sošolcih, kar pa je bilo usodno. Izdal ga je sošolec, ki ga je gestapo poslal na njegov dom. 28. decembra 1941. so Tugomirja aretirali in odpeljali na Jesenice. Gestapovci so ga nečloveško mučili. Po novem letu so ga odpeljali v bunker smrti v Begunjah. Ne da bi bili od njega karkoli izvedeli, so telesno popolnoma uničenega »komunista brez stalnega bivališča« odnesli do kola, ga privezali in ga skupaj z jeseniškimi mladinci 21. januarja 1942 kot talca ustrelili.

Loki in Poljanski dolini, Tržiču, Kamniku in drugih manjših krajih, se mi je organizacija v Kranju zdela v dobrih rokah.

Ko sem se prve dni novembra spet vrnila na Gorenjsko, tedaj kot članica Pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko, je bil Tugo že v ilegali. Skrb za mladince in SKOJ mi je še vedno bila zelo blizu. S Tugom sva se spet srečala enkrat v novembru na Jesenicah, v času intenzivnih priprav za splošno vstajo na Gorenjskem. Poskušali smo ustanoviti enotno vodstvo SKOJ za Gorenjsko. Na Jesenicah sem se setala s Tugom in še enim tovarišem, ki naj bi v tem vodstvu predstavljal jeseniško organizacijo, s širšo okolico. Tugo bi postal član tega vodstva za Kranj in okolico. Tugo je bil isti kot poleti, le še bolj izkušen in pripravljen na vse. Tedaj je že nekaj časa deloval na Gorenjskem tudi Stane Žagar ml., ki naj bi kasneje postal sekretar ko-

omiteja SKOJ za Gorenjsko. Ker so ga v Kranju mnogi poznali, se je Tugomir umaknil na Jesenice, kjer je z okrožnima sekretarjema OF Ignacem Sterlekarjem in KPS Viktorjem Kežarjem ter sekretarjem SKOJ Stanetom Balančem organiziral odbore OF in SKOJ na Jesenicah in Javorniku. Pogosto je menjal stanovanja.

Ko je sredi decembra 1941 zvit gestapovec Klement Druschke na Jesenicah odkril organizacijsko mrežo SKOJ in so sledile prve aretacije, se je Tugomir umaknil v Kranj. Toda Druschke mu je sledil, poslal za njim izdajalca in ga zvalil v precep.

Mira Svetina-Vlasta se spominja:

»Konec decembra 1941 so ga aretirali. Kakršen že je spomin na tiste temačne, pušne in srhljive decembrske večere, ki so prikrivali mnoge iskre in iskricice tedanjega uporništv, vidim Tuga še

danes, v temnem modrem športnem oblačilu, s še kako živim pogledom, mirnega, tihega, uravnovešenega obnašanja. Tak, kakršen je bil, bi jim, če ne bi bilo izdajalca, ne prišel tako zlahka v roke.«

O usodi aretiranega je po pogovoru z Vladovito Vidmar-Majdo, Tugomerjevo sestro, Jože Vidic med drugim zapisal:

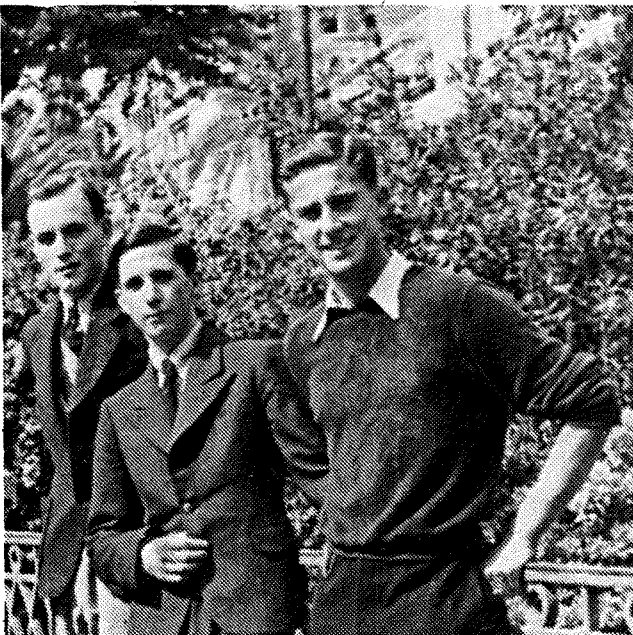
»30. decembra 1941 sta v hotelu Evropa dva jeseniška gestapovca aretirala očeta, na domu na Jezerski cesti št. 23 v Kranju pa še mene. Odpeljali so naju v jeseniške zapore. V sobo so pripeljali vklejenega Tugomirja. To je bil za naju z očetom najstrašnejši trenutek v življenju. Prepričani smo bili, da je Tugomir na svobodi. Tugomir ni z ničemer pokazal, da naju pozna. Očeta je srečanje tako prizadelo, da ni mogel skriti globoke žalosti. To je bilo moje zadnje srečanje z bratom.« Vladovito in očeta so odpeljali v Begunje, Tugomira pa so zadržali, ga zasliševali in ga skupaj z aretiranimi skojevci mučili jeseniški gestapovci z Druschkejem na čelu.

V Begunjah je v I. knjigi v seznamu zapornikov zapisano: Vidmar Franc, Vidmar Vladovita, Eingelifert 31. XII. 1941, Entassen 16. IV. 1942; Vidmar Tugomir, Eingelifert 7. I. 1942, Hingerich-tet 21. I. 1942.

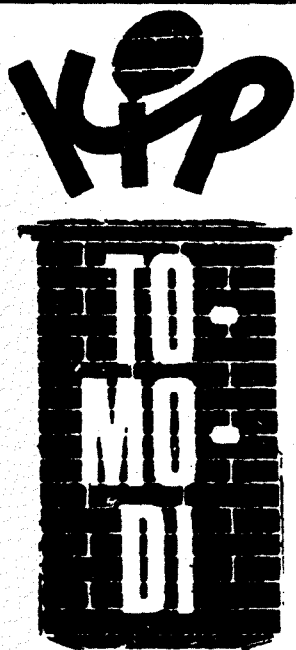
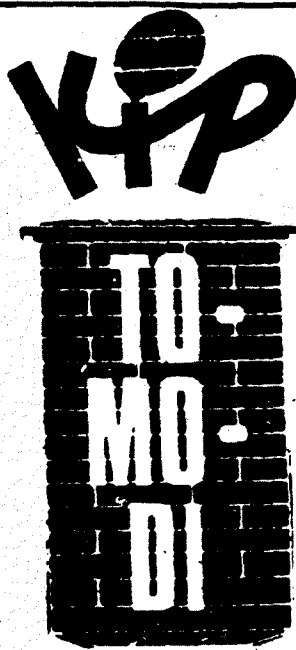
Dne 21. januarja 1942 so na Gorenjskem rdeči plakati naznanili smrt 15 talcev, med njimi je bilo ustreljenih deset vodilnih jeseniških in javorških skojevcev. Pod zaporedno številko 14 je zapisan Vidmar Tugomir, »brez stalnega bivališča«.

V smrt je šel s ponosno dvignjeno glavo, četudi telesno uničen, da so ga morali do kola, kamor so ga pred ustrelitvijo privezali, prinesti.

Miloš Rutar

Na sprejemnem izpitu za pomorsko akademijo v Dubrovniku, jeseni 1939 (z desne): Mario Segolin (upokojeni kapetan bojne ladje, živi v Splitu), Tugomir Vidmar, Drago Figar (ubit v železniškem predoru pod Karavankami 1943).

MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJELjubljana;
Opekarska 13TELEFON: centrala 212-011 • ŠEF KOMERCIALE: 218-347 • TELEGRAM: KIP LJUBLJANA •
Tekoči račun 50101-601-23238 • TELEX: 31420 YU KIPTOPLEJE
IN CENEJEtopli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

O Domu pionirjev v Dolenjskih Toplicah

Že stara zgodba

O Domu pionirjev v Dolenjskih Toplicah smo že večkrat pisali. Zdi se, da se zgodba vleče iz leta v leto kakor jara kača in vedno so v tej zgodbi na poti k nadaljnji rasti tistega osnutka, ki naj bi bil nekoč Dom pionirjev, ovire. Generacije, ki so vanj vlagale tako imenovani »pionirski dinar«, so že zapustile osnovnošolske klopi in niso nič več pionirske. Toda to niti ni tako tragično, da bi naložba, seveda ob potrebni širši družbeni pomoči, le obrodila sadove – za prihodnje rodove.

No ja, malodušje stran! Saj v Dolenjskih Toplicah le ni vse na mrtvi točki; nikakor ne, čeprav je bilo na zadnji seji predsedstva ZPMS rečeno, da stvar ni še zrela za odločanje in je bila nekako »odstavljena« z dnevnega reda. Potreben je namreč natančno izdelan program, iz katerega bo razvidno, kdo bo družbeni organ upravljanja Doma, ki bo kompetentno odločal o vsebinskih, programskih, kadrovskih in finančnih vprašanjih, potem bo treba opredeliti finančne vire poslovanja Doma pionirjev, urediti kadrovska vprašanja, najpomembnejša pa je pravno-formalno ureditev razmerja med Domom in osnovno šolo Baza 20 v Dolenjskih Toplicah.

Predsednik gradbenega odbora Doma Franc Šali iz Novega mesta takole pojasnjuje možnost ureditve tega razmerja: »Vprašanje je, ali ločiti šolo in Dom ali razločiti program šole in Doma. Če ločimo, po-

tem bomo imeli dve organizaciji in dva načina dela, kar gotovo ni racionalno. Če pa razločimo, bi morala šola dobiti poseben status, program in nadzor nad uresničevanjem. To pomeni skrajno racionalizirati delo in življenje šole in Doma. Šola s posebnim statusom bi seveda morala imeti kader in materialne pogoje, da bi lahko uresničevala svojo posebno funkcijo, to pa je: preučevanje zgodovine Zveze pionirjev, njene sedanje aktivnosti in prenašanje dobrih rezultatov v celoten slovenski prostor, ob preučevanju naslednjih možnosti razvoja pionirske organizacije.«

Potrebna sredstva bo treba zaprositi na SZDL. Po izkušnjah je dogovarjanje po sisih dokaj ohlapno, zato naj bi določili matičnost – katera samoupravna interesna skupnost bo za to skrbela. Toda, tudi pred SZDL je treba stopiti z že izdelanim programom. Ob celi

vrsti dilem in problemov pa ga seveda ni moč preprosto strestiti z rokava. Zato – »stvar ni zrela.«

Prerešetajmo na hitro še, kaj je bilo za Dom pionirjev storjenega lani. V letu 1987 so bila, predvsem zaradi Mednarodnega tabora prijateljstva otrok na prostoru Doma, uporabljena sredstva iz virov Izobraževalne skupnosti Slovenije. Dom pionirjev je tako pridobil še eno urejeno šotorišče, dve leseni hišici (za ambulanto in potrebe vodstva), asfaltirano dovozno cesto, osvetlitev celotnega prostora, kuhinjo in jedilnico v osnovni šoli Baza 20, telefonsko linijo, hortikulturno ureditev celotnega prostora ter dodatne šotore in opremo za bivanje pa šotorno opremo, kar vse zagotavlja resnično dobro osnovo za izvajanje letnega programa.

Doslej izvedene oblike usposabljanja, vzgoje in izobraževanja ter letovanj so pokazale, da je Dom pionirjev, oziroma njegova infrastruktura in oprema zelo zanimiva za izvedbo različnih programov.

Kako bo torej naprej? Ali bodo vztrajali na izgradnji centralnega objekta z 90 ležišči, dvorano in skupnimi prostori ali pa bodo sprejeli pobudo gradbenega odbora, da se začasno odpovejo gradnji centralnega objekta in namesto tega postopno gradijo lesene hišice v skladu z materialnimi možnostmi?

Živa Drole

Vabila in obvestila

Odbor Skupnosti borcev Lackovega odreda obvešča svoje člane, da smo 4. decembra 1987. leta ponovno razposlali vloge na 24 občinskih skupščin Slovenije, kjer živijo nekdanji borci Lackovega odreda.

V prošnji smo navedli število borcev LO po posameznih občinah, da bo zaradi obsežnega gradiva monografija Lackovega odreda tiskana v dveh delih in bo izšla v maju 1988. V prednaročilu bo cena kompleta 40.000 dinarjev, v prosti prodaji bo precej višja. Obvestili smo jih tudi, da odbor Skupnosti borcev Lackovega odreda nima več lastnih sredstev, saj je ves denar, ki smo ga prejeli od domicilnih občin in RO ZZB NOV Slovenije, porabljen za zbiranje dokumentarnega gradiva in pripravo za tisk. Tudi del sredstev, ki so jih člani predsedstva in posamezni člani odbora pridobili z raznimi akcijami, je šel v te namene. Zato prosimo skupščine posameznih občin, da naročijo potrebno število knjig in jih podarijo našim borcem kot priznanje za njihov prispevek v NOB.

Članom Skupnosti borcev Lackovega odreda pa predlagamo, da se dogovorijo z občinskimi odbori ZZB NOV za skupno akcijo; delegacije naj obiščejo občinske skupščine in jih seznajajo s tem obvestilom. Za sodelovanje vsem najlepša hvala.

Društvo piscev zgodovine NOB in revolucije si je med drugim zadalo nalogo, da za svoje člane in pisce tovrstnih del sploh omogoči cenejšo nabavo sodobnih tehničnih pomagal za pisanje. Zaradi nadaljnjih obdelav besedil je potrebno, da se poenotimo glede tipa osebnih računalnikov. V ta namen je izvršilni odbor društva zbral vse potrebne pravne, strokovne in nakupne informacije za ugoden nakup, kar bo zmanjšalo nabavno ceno za več kot polovico. Vse, ki se zanimajo za nakup (uvoz) osebnega računalnika, vabimo, da se zgledajo pri tajniku društva na naslov: Franci STRLE, Lajkovska 17, 61111 Ljubljana-Vič, telefon 266-682.

Borci Štirinajste

Vabimo vas na skupščino borcev in na tradicionalno tovariško srečanje v soboto, 6. februarja ob 12. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Skrbne priprave na tek v Dupljah

Organizacijski komite 13. množičnega smučarskega teka Po poteh Kokrškega odreda, ki bo v Dupljah 24. januarja letos, je že pred časom krepko zavihal rokave. Delo je steklo v petnajstih komisijah: pripravitelji bodo sodelovali skoraj vsi krajanji Dupelj, pa tudi sosednjih krajevnih skupnosti.

Štart in cilj bosta na Koncah pod vasjo Spodnje Duplje. Prvi štart bo ob 9.30, ko bodo štartali tekači na 30 km. Sledili bo-

do štarti za trim tek na 15 km, vojaški tek na 15 km: pionirski tek, trim tek, tek borcev na 7 km, kot novost pa bo pohod borcev na 7 km. Vse (ne prezahtevne) tekaške proge potekajo po poteh, kjer so se med NOB borili borci Kokrškega odreda. Organizacijski komite vodi predsednik SO Kranj Ivan Torkar: pokrovitelj je že desetič Slovenijales Trgovina, častni odbor pa vodi Martin Košir. Letošnji smučarski tek bo štel tudi za brazde vzdržljivosti »Kaveljc – korenine«.

Zaradi zmanjšanja stroškov, vendar ne na škodo izvedbe prireditve, ni predhodnih prijav in zato organizatorji niso pošiljali tradicionalnih novoletnih voščilnic. Prijavitelji se bo možno letos samo na dan prireditve, to je v nedeljo (od 6. ure dalje) do štarta, ki bo ob 9.30. V dogovoru z Alpetourom bo organiziran poseben brezplačen avtobusni prevoz iz Kranja v Duplje ob 7.30, 8. uri in ob 8.30, povratek pa bo ob 12. in 12.30. Za tekače so pripravljene skupine: do 30 let, od 31 do 45 let in nad 45 let, ženske pa bodo imele dve kategoriji (do 35 let in nad 35 let starosti): pionirski tek je namenjen učencem osnovnih šol, na trim teku pa lahko sodelujejo tekači obeh spolov. Štartnina za odrasle je 2500 dinarjev, za pionirje 500 dinarjev, vojaki pa so oproščeni plačila štartnine. Vsak udeleženec pa bo dobil bilten, malico, smučarsko tekaško kapo in značko. Podrobnejše informacije na telefon (064) 47-096 in 47-401.

Pripis uredništva:

Napoved, prispelo iz Dupelj, objavljam v celoti, čeprav ne vemo, ali bo množični smučarski tek Po poteh Kokrškega odreda to nedeljo spričo vremenskih ne – razmer sploh mogoče izpeljati. Iz Dupelj smo izvedeli, da imajo vse pripravljeno in da čakajo na sneg. Če ga ne bo, bodo prireditve v soboto odpovedali in o tem s pomočjo sredstev obveščanja seznanili javnost, datum izpeljave teka pa bodo, v sporazumu z drugimi organizatorji tovrstnih prireditve, določili kasneje.

K članku »Priznanje pionirskemu odredu«, objavljenemu v letošnji 2. številki (14. januarja 1988) na 10. strani, se nam je pomotoma vpisalo avtorsko ime Angele Prijatelj namesto Angele Podleske, ki je to besedilo napisala. Obema Angelcama se opravičujemo.

Iz Slovenske Bistrice smo prejeli izraze nezadovoljstva zaradi naše preskope in napačno podane informacije ob 45. obletnici padca 1. pohorskega bataljona na Osankarici.

»Presenečeni smo in menimo, da bi vaše uredništvo in vaši novinarji morali biti seznanjeni z zgodovino tega bataljona, posebej pa še vedeti, kdo je bil komandant tega legendarnega bataljona.

Nič nimamo proti, da omenjate narodnega heroja Šarha in njegove otroke, vendar on ni bil komandant bataljona, temveč je bil to Rudolf Mede-Groga iz Naklega na Gorenjskem.«

Samoupravna interesna stanovanjska skupnost Ljubljana, zbor uporabnikov skupščine SISS Ljubljana, odbor za solidarnost in komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

objavljajo

v skladu z določili pravilnika o pogojih in merilih za zagotavljanje družbene pomoči iz sredstev solidarnosti pri SISS Ljubljane in pravilnika o pogojih in merilih za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV (sprejet 3. 3. 1983)

I. Listo udeležencev NOV za dodelitev stanovanja

1. BOGDANOVIČ Marin, Cesta v Mestni log 100
2. KORČE Ladislav, Vojkova 22
3. MAROLT Slava, Mestni trg 8
4. ŠTRUKELJ Miroslav, Kristofova 14
5. ZDEŠAR Ljuba, Hudovernikova 4

II. Lista udeležencev NOB – upravičencev za dodelitev posojila

1. AVSEC Jože, Beričevo 16/a
2. BOŠTJANČIČ Franc, Vojkova 22
3. BOŠTJANČIČ Rudolf, Vojkova 22
4. GAŠPERŠIČ Anton, Litijska 186
5. GLAVAN Ciril, Vrhovci, c. XXI/30

6. GRMEK Zorislava, Podpeč 72
7. HABJAN Franc, Klanec 58
8. JENKO; VIRŠEK Darka, Šišenska 117
9. KASTELIC Alojz, Cesta 13. julija 44
10. KOVAČIČ Jožica, Velika Čolnarska 5
11. LIČEN Zmago, Česta dolomitskega odreda 92
12. PAVLIČ Viktor, Bohoričeva 18
13. PETRIČ Anica, Klanec 13
14. RAZPOTNIK Alojz, Kristanova 2
15. ROGELJ Slavko, Vzajemna 38
16. SLANC Alojz, Babnogoriška 6
17. STARIN Ivo, Ižanska 64
18. TOMŠIČ Majda, Kristanova 2
19. URŠIČ-AMBROŽIČ Anča, Tesarska 6
20. ZNOJ Jožica, Polje c. XXXVI/23

Obravnavani so bili vsi zahtevki, ki so bili vloženi v letu 1987. Komisija je upoštevala vse tiste upravičence, ki izpolnjujejo pogoje in ki nujno potrebujejo stanovanja ali posojila.

Pripombe na objavljeno listo bo komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV Ljubljana, Komenskega 7, sprejemala vključno do 22. februarja 1988.

Jezne drobtinice iz kinematografov

Kalifornijske lutke ali kje so meje bedastoče

Ta naš zimski koledar nam dela goro preglavic z nenavadnim vremenom, brez prgišča pravega snega. Počitnice so tu, pa nobenih radosti za otročaje. Kaj pa zdaj? No, bomo pa izkoristili praznino in malo več hodili v kino, smo si rekli (čeprav je tudi hoja v kino postala presneto drag špas). In smo šli. Na našo nesrečo smo se hoteli otresti »klišejev« ljubljanskega ambiena in se nismo kot po navadi podali v Komuno ali Union. Zato smo navsezadnje tudi dobili, »kar smo iskali«.

Poleg naslova »Kalifornijske lutke« je pisalo »komedija«. No, pa pogledjmo enkrat eno navadno komedijo, kjer ne bo treba preveč misliti in se bomo malo nasmejali, smo si rekli...

Res da dvorana v kinu Bežigrad k sreči ni bila polna, kljub temu pa smo bili tisti, ki smo se tam znašli, izpostavljeni najhujšemu mučenju z najbolj bedastim možnim filmom, kakršnih najbrž niti v najhujših beznicah po svetu nečefo več vrteti. Nekoč priljubljeni policijski (televizijski) inšpektor Colombo se dve uri »šeta« po filmskem platnu z dvema dekletoma, ki zganjata

»catch as catch can« (se mečeta po ringu za zaslužek). Vse, od prve do zadnje sekvence, je skrajno abotno. V kinu smo vztrajali le zato, da bi videli, če je morda v celem filmu kakšen detajl, zaradi katerega se lahko filmski distributerji kakorkoli opravičijo. Ni ga bilo! To je preprosto še en film iz kdove kako zajetne košare filmskih smeti, ki jo morajo distributerji kupovati »v paketi« in vezano.

Če pomislimo, koliko tega in podobnega se vrtilo po podeželskih kinematografih, kjer je občinstvo še bolj krotko in manj nestrpno, se nam lahko pred očmi zavrti porazna podoba naše kulturne stvarnosti. Lahko si na primer ogledate filme kot so Erotične avanture Anette Haven, Vroče noči Josefine Mutzenbacher, Kalidor in rdečelasa bojevnica, Sampioni postelje, Lari fari zajček... Ob vsem tem si človek zaželi kakšne osladne špageti – kavbojke in predvsem – kakšnega jugoslovanskega filma, saj so v luči te uvožene gnusobe vsi po vrsti – fantastični!

B. Ž. J.

Šišenski upokojenci

Leta 1945 je živelo na območju sedanje občine 2200 upokojencev, zdaj je njih število sedemkrat večje. V začetku leta 1946. so šišenski upokojenci ustanovili svoje prvo društvo (s sedežem v prostorih nekdanje ribarnice ob tržnici), kasneje leta 1965 pa še tri nova društva: poleg tistega v Šiški še v Šentvidu, Medvodah in Smledniku. V tistih letih je bila Šiška veliko gradbišče. Leta 1973 so tudi upokojenci dogradili svoj blok v Gorazdovi ulici, in sicer za 40 stanovalcev. Leto za letom so v občini nastajale nove krajevne skupnosti, ob njih pa tudi nova društva upokojencev. Tako je danes v Šiški 19 društev, vsa pa so kot ena družina.

Vinko Boycon

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35